

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
MUITINĖS VEIKLOS KATEDRA

RIMA ZABALEVIČIENĖ

TEISĖS, MUITINĖS BEI MOKESČIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLOS

**PREKIŲ KILMĖS KONTROLĖS TEISINIŲ IR ORGANIZACINIŲ ASPEKTŲ
ANALIZĖ LR MUITINĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
Doc. Dr. Juozas Radžiukynas

VILNIUS, 2007

TURINYS

IVADAS

1. TARPTAUTINĖS PREKYBOS LIBERALIZAVIMO TEISINIAI IR EKONOMINIAI ASPEKTAI	7
1.1. Tarptautinės prekybos liberalizavimas	7
1.2. ES preferenciniai susitarimai, jų sandara ir struktūriniai elementai	12
1.3. Prekių kilmės reikšmė ir teisinis reglamentavimas	16
1.3.1. Nepreferencinė prekių kilmė	18
1.3.2. Preferencinė prekių kilmė	20
2. PREFERENCINIŲ SUSITARIMŲ IR KILMĖS KONTROLĖS ANALIZĖ	26
2.1. Lietuvos eksporto ir importo palyginamoji analizė pagal prekybos režimus	26
2.2. Prekių kilmės nustatymo ES preferenciniuose susitarimuose analizė	31
2.2.1. ES ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimai	31
2.2.1. Muitų Sąjunga	37
2.2.2. Bendrųjų preferencijų sistema	38
2.3. Muitinės funkcijos įgyvendinant preferencinius susitarimus	41
2.4. Prekių kilmės tikrinimo ir kontrolės analizė Lietuvos muitinėje	44
3. KILMĖS KONTROLĖS TOBULINIMO KRYPTYS IR PERSPEKTYVOS	52
3.1. Preferencinių susitarimų ateitis bei perspektyvos	52
3.2. Prekių kilmės kontrolės teisinio reglamentavimo tobulinimas	53
3.2.1. Kilmės taisyklių supaprastinimas	53
3.2.2. Kumuliacijos zonos išplėtimas	57
3.3. Muitinių Administracinis bendradarbiavimas ir atsakomybė	58
3.4. Verslo sąlygų supaprastinimas	60
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	61
INFORMACIJOS ŠALTINIAI	62
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66
PRIEDAI	67

IVADAS

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir įsijungus į ES bendrąją prekybos politikos¹ erdvę, ji perėmė visus Europos Sąjungos sutartinius santykius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis, taip pat ES taikomus prekybos instrumentus trečiosioms valstybėms ir tapo didžiausio pasaulyje regioninio darinio, tarp kurio narių laisvai juda prekės, asmenys, paslaugos ir kapitalas, dalimi. Šie pokyčiai tiesiogiai ir toliau veiks Lietuvos užsienio prekybos režimą ir institucinę sąrangą, nes kompetencija kurti užsienio prekybos politikos priemones, derėtis dėl jų ir jas įgyvendinti bei atstovauti EB tarptautinėse derybose perduota Europos Sąjungos institucijoms, atstovaujančioms ES šalims narėms.

ES bendrosios prekybos politikos įgyvendinimas turės įtakos prekybos apsaugos priemonių naudojimui ir preferencinių prekybos nuostatų taikymui, nes vykdant šią politiką Lietuvai teko atsisakyti iki to laiko taikyto laisvosios prekybos režimo. Kartu Lietuva prisijungė prie preferencinių sutarčių, kurias ES yra sudariusi su daugeliu šalių-prekybos partnerių.

Apžvelgiant ES bendrosios prekybos politikos priemones, jų pagrindinius ypatumus ir raidą pažymėtina, kad priemonių pobūdis, taikymo mastas ir santykis tarp valstybių narių bei ES institucijų kompetencijos nėra statiškas, tai priklauso nuo pokyčių valstybėse narėse, daugiašalių GATT², PPO³ raidos ir tarptautinės ekonominės bei politinės sistemos pokyčių. Darbe bus nagrinėjami teisiniai ir organizaciniai kilmės taisyklių ir prekių kilmės įrodymų taikymo pagrindumo, aspektai. Analizuojamos problemos išylančios taikant Lietuvos (iki įstojimo į ES) ir jau esant ES valstybe nare, preferencinių sutarčių vykdymą bei priežastys turėjusios įtakos šalies ekonominių ryšių plėtotei.

Temos aktualumas ir problematika. Sparčiai tobulėjant technologijoms ir plečiantis verslo struktūroms bei tarptautiniam verslui, greitais tempais auga ir tarptautinis užsienio prekybos apimtys. Lietuvai 2004-05-01 įstojus į ES, iš esmės pasikeitė ir užsienio prekybos režimas. Visos iki to laiko galiojusios Laisvosios prekybos sutartys ir vyriausybiniai lengvatiniai prekybiniai susitarimai neteko juridinės galios, t.y. buvo denonsuoti ir Lietuvai teko įgyvendinti Bendrosios ES prekybos politikos tikslus plėtojant prekybinius ir ekonominius santykius su trečiosiomis šalimis daugiašale, regionine bei dvišale plotmėmis. Prekiaudama su trečiosiomis valstybėmis Lietuva pradėjo taikyti tuos pačius kiekybinius ir kitokius ES taikomus prekybos apribojimus.

Pasirinkta magistro baigiamojo darbo tema - svarbi ir aktuali, nes pagrįstas prekių kilmės teikiamų tarifinių lengvatų ar netarifinių priemonių taikymas atspindi taptautinėmis sutartimis

¹ BPP angl. Common commercial policy

² angl. GATT- General Agreement of Tariffs and Trade, Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos

³ angl. WTO- Pasaulio prekybos organizacija

numatytą ES prekybos režimo vykdymą ir atitinkamai teikiamų lengvatų taikymą.

Kadangi tinkamai išduotas preferencinę prekių kilmę pagrindžiantis dokumentas suteikia teisę importuoti prekę taikant sumažintą ar net 0 proc. importo maito tarifą, tai labai svarbu atliekant kilmės įrodymo kontrolę tinkamai atlikti auditą ir išaiškinti atvejus, dėl galimai klastojamos prekių kilmės siekiant apeiti prekėms nustatytus importo maito tarifus.

Lietuvos Respublikos, kaip ES šalies narės gyvavimo ir ES vykdomos užsienio prekybos politikos taikymo laikas (stažas) pakankamai trumpas, tik 3 metai, todėl ši tema Lietuvoje yra nauja ir mažai nagrinėta teisinėje literatūroje.

Analizuodama šią temą „Prekių kilmės kontrolės teisinių ir organizacinių aspektų analizė LR muitinėje“ bandysiu kompleksiskai atskleisti prekių kilmės kontrolės teisinių ir organizacinių aspektų turinį ir iš to kylančias problemas. Nustatyti spragas ir trūkumus taikant prekių kilmės kriterijų.

Tyrimo problema. Sparčiais tempais augant užsienio prekybai, vykstant tam tikram šalių ar teritorijų ekonominiam pasiskirstymui, gamtinių išteklių panaudojimui bei galimybėms vienoj ar kitoj šalyje gaminti įvairias prekes ir prekybinių ryšių plėtros eigoje atsirandant naujoms ar modifikuojantis jau esamoms tarptautinėms Laisvosios prekybos, Asocijuotos narystės, Maitų sąjungos ar kitoms sutartims, prekių kilmės elementas išlieka ir vėl atgimsta, aktuali naujoje šviesoje (pvz. dėl naujų technologijų, techninių ir mokslinių galimybių progreso, sukuriamos naujos prekės, kurių klasifikavimas ir prekių kilmės taisyklių taikymas vėl ir vėl atnaujina šio prekybos elemento svarbą, aktualumą ir teisingo taikymo problematiką).

Tyrimo problema - teisinės ir organizacinės prielaidos ir realios galimybės vykdyti prekių kilmės kontrolę, kilmės taisyklių suvienodinimą ir pačių protokolų dėl besiplečiančios kilmės kumuliacijos formų taikymo, derinimą. Svarbu išsiaiškinti spragas ir esančius neatitikimus ar nesuderinamumus bei neapibrėžtumus tiek pačios koncepsijos rėmuose, tiek kilmę pagrindžiančių dokumentų taikyme.

Tyrimo objektas - prekių kilmė ir jos kontrolės teisinis reglamentavimas.

- **Tyrimo dalykas.** - teisės aktų reglamentuojančių prekių kilmę ir jos kontrolę analizė ir jų praktinis įgyvendinimas;

Tyrimo tikslo ir uždavinių iškėlimas.

Tyrimo tikslas. Atsižvelgiant į pasirinktą tyrimo dalyką, darbo tikslas yra kompleksiskai išanalizuoti teisinius ir organizacinius prekių kilmės kontrolės reglamentavimo principus, teorinius bei praktinius aspektus ir atskleisti praktines jų įgyvendinimo spragas bei problemas.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant minėto magistro baigiamojo darbo tikslo, keliami tokie tyrimo uždaviniai:

- Išnagrinėti ES preferencinius prekybos susitarimus, jų įtaką prekių importui ir eksportui.
- Išnagrinėti preferencinių susitarimų teisinio reglamentavimo sistemą, atskleisti prekių kilmės esmę ir jos nustatymo metodus bei kontrolės formas.
- Išanalizuoti ES preferenciniuose susitarimuose nustatytas prekės kilmės taisykles ir atlikti jų palyginamąją analizę.
- Atlikti prekių kilmės tikrinimo ir kontrolės analizę Lietuvos muitinėje ir nustatyti trūkumus taikant prekių kilmės kontrolę.
- Apibendrinti taikomus prekių kilmės kontrolės teisinius ir organizacinius aspektus ir numatyti jų tobulinimo kryptis.

Tyrimo hipotezė:

Lietuvos muitinės vykdoma prekių kilmės kontrolė atitinka tarptautiniuose susitarimuose ir kituose teisės aktuose keliamus reikalavimus ir pateisina viltis (tikėtina), kad prekyba, prekių kilmės elemento atžvilgiu, vykdoma teisingai, teisėtai ir sąžiningai.

Iškeltiems darbo uždaviniams įgyvendinti, tyrimo metu kompleksiškai buvo panaudoti įvairūs teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai.

Teoriniai tyrimo metodai.

Darbe plačiai naudojamas **lyginimo** metodas, suteikiantis galimybę išanalizuoti teisės aktus bei tarptautines sutartis, įtvirtinančias prekių kilmės koncepcijos ir teisinio reglamentavimo principus, bei tarpusavyje juos palyginti. Padedantis sugretinti ir palyginti požūrius apie prekių kilmę, jos įtaką ir reikšmingumą tarptautinėje prekyboje.

Sisteminės analizės metodas naudojamas siekiant nustatyti ne tik prekių kilmės, bet ir kitų užsienio prekybos elementų tarpusavio santykį bei jų sisteminio taikymo galimybes.

Apibendrinimo metodas naudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms ir pasiūlymams suformuluoti.

Empiriniai tyrimo metodai.

Tyrimo metu taikytas - **teisinių dokumentų analizės** tyrimo metodas. Naudojant šį metodą, darbe buvo tiriami Lietuvos Respublikos, kai kurių užsienio valstybių teisės aktai, tarptautinės teisės dokumentai ir tarptautinės sutartys. Teisinių dokumentų analizės metodas - pagrindinis empirinis tyrimo metodas analizuojant mano pasirinktos temos esamą teisinę bazę, reglamentuojančią prekybos, muitinės, prekių judėjimo ir apmokestinimo klausimus. Darbe panaudoti Lietuvos muitinių pirminė apskaitos informacija, LR ir ES statistiniai duomenys taikant aprašomosios lyginamosios analizės, istorinį, loginį ir sisteminės analizės metodus.

Magistro baigiamojo išskeltiems uždaviniams spręsti padėjo autorės darbo patirtis Vilniaus teritorinės muitinės Prekių kilmės poskyryje, įgytos žinios Lietuvos ir užsienio šalių kvalifikacijos kėlimo kursuose.

Literatūros apžvalga: Šiai temai skirtos specializuotos literatūros lietuvių kalba yra nedaug. Daugiausia informacijos šaltiniuose nagrinėjami įstatyminiai preferencinės prekių kilmės aspektai ir praktiniai šių dokumentų komentarai.

Darbo apimtis ir struktūra: Darbo apimtis – 80 puslapių. Darbą sudaro įvadas, trys dalys (pirma – tarptautinės prekybos liberalizavimo teisiniai ir ekonominiai aspektai, antra – preferencinių susitarimų ir kilmės kontrolės analizė, trečia – kilmės kontrolės tobulinimo kryptys ir perspektyvos), darbo rezultatai pateikiami suformuluojant išvadas ir pasiūlymus. Darbe pateikta: 17 paveikslų, 3 lentelės. Pabaigoje pateikiamas literatūros sąrašas, santraukos bei 9 priedai.

Pagrindinių sąvokų patikslinimas ir interpretacija.

- Prekės
- Užsienio prekyba
- Prekių kilmės šalis
- Preferencija
- Kilmės sertifikatas

Prekės (angl. goods). Tai bet koks kilnojamas turtas, medžiagos ir produktai, galintys būti užsienio prekybos objektu; darbo produktas, pagamintas rinkai, skirtas pirkti/parduoti. Prekės sąvokos aiškinimą yra pateikęs Europos Teisingumo Teismas. Preke laikomi visi produktai, kurie gali būti įvertinti pinigais ir kurie gali būti komercinių sandorių objektu.

Prekių kilmės šalis - valstybė, kurioje specialiai įrengtose gamybos patalpose buvo perdirbtos ir apdorotos svarbios medžiagos, ruošiniai (pusfabrikačiai) arba pagaminta prekė. Kalbant apie gyvas prekes (augalus ir gyvūnus) – šalis ar valstybė, kurioje jie gimę ir užaugę.

Užsienio prekyba - tai pirkimo ir pardavimo procesas, vykdomas tarp įvairiose šalyse esančių pirkėjų, pardavėjų ir tarpininkų.

Preferencija (lot.praeferentia - pirmenybė) - išimtinė prekybos lengvata, paprastai nustatoma tarpvalstybinėmis sutartimis ar susitarimais ir jų pagrindu taikoma kai kurioms (sutartyje numatytoms) įvežamoms prekėms.

Kilmės sertifikatas - tam tikros, sutartyje ar susitarime, numatytos formos dokumentas apsprendžiantis ir patvirtinantis prekių kilmės šalį.

1. TARPTAUTINĖS PREKYBOS LIBERALIZAVIMO TEISINIAI IR EKONOMINIAI ASPEKTAI

1.1. Tarptautinės prekybos liberalizavimas

Dėl išaugusios prekybos spartėja viso pasaulio ekonominis augimas, tai teikia naudos visiems. Vartotojai turi platesnį prekių pasirinkimą, o dėl importuotų ir šalyje gaminamų prekių konkurencijos mažėja kainos ir didėja prekių kokybė. Liberalizavus prekybą, našiausi gamintojai gali sąžiningai konkuruoti su gamintojais kitose šalyse, kurių vyriausybės turi sumažinti importo muitus, taikomus savo šalių bendrovėms apsaugoti. Svarbiausias ES prekybos principas yra atverti savo rinką importui iš išorės, jei jos prekybos partnerės daro tą patį. Tačiau ES yra pasirengusi daryti nuolaidų besivystančioms šalims, leisdama joms savo rinkas atverti lėčiau negu išsivysčiusioms šalims, ir taip padeda joms integruotis į pasaulio prekybos sistemą.

Prekybos dėka plečiasi rinkos apimtys, prekių asortimentas, atsiranda galimybė vystyti gamybos specializaciją, plėsti technologijas, geriau išnaudoti vietines žaliavas ir resursus. Šiandien viena iš svarbiausių tarptautinių organizacijų, skatinančių prekybos liberalizavimą ir atitinkamai vykdančių daugiašalių prekybinių susitarimų priežiūrą bei administravimą yra PPO⁴. Ji įkurta 1995 metais, pakeitus nuo 1947m pasaulinę prekybą reguliavusį Bendrąjį susitarimą dėl muitų tarifų ir prekybos⁵, ir užtikrina, kad prekyba tarp PPO šalių narių vyktų pagal tarpusavyje nustatytas taisykles, kurios remiasi dviem svarbiausiais tarptautinės prekybos nediskriminavimo principais – didžiausio palankumo statuso ir nacionalinio statuso.

Didžiausio palankumo statusas – reiškia, kad kiekviena šalis, PPO narė, turi vienodai palankiai traktuoti visų kitų PPO narių prekes ir paslaugas, o nacionalinis statusas – reiškia, kad prekės ir paslaugos patekę į šalies PPO narės rinką, turi būti traktuojamos vienodai palankiai, kaip ir vietinės prekės ar paslaugos. Taigi, bet kokios muitų lengvatos ar prekybos taisyklių pakeitimai, suteikti prekei, kilusiai iš vienos valstybės, turi būti lygiagrečiai suteikiami tokiai pačiai prekei, kilusiai iš kitų PPO šalių, išskyrus atvejus, kai prekyboje tarp šalių pagal regioninius susitarimus nustatyti preferenciniai susitarimai ir kai importuojamoms prekėms iš besivystančių šalių išsivysčiusios šalys pagal bendrąją preferencijų sistemą taiko sumažintus muitų tarifus.

Tokia galimybė Susitariančioms šalims sudaryti preferencinius susitarimus, kurie leistų sumažinti importo muitų tarifus taikomus šių šalių prekėms, numatyta GATT susitarimo XXIV straipsnyje „šio susitarimo nuostatos nedraudžia bet kuriai Susitariančiai šaliai daryti nuolaidas kaimyninėms valstybėms, siekiant palengvinti pasienio prekybą“. Kadangi susitariančios šalys

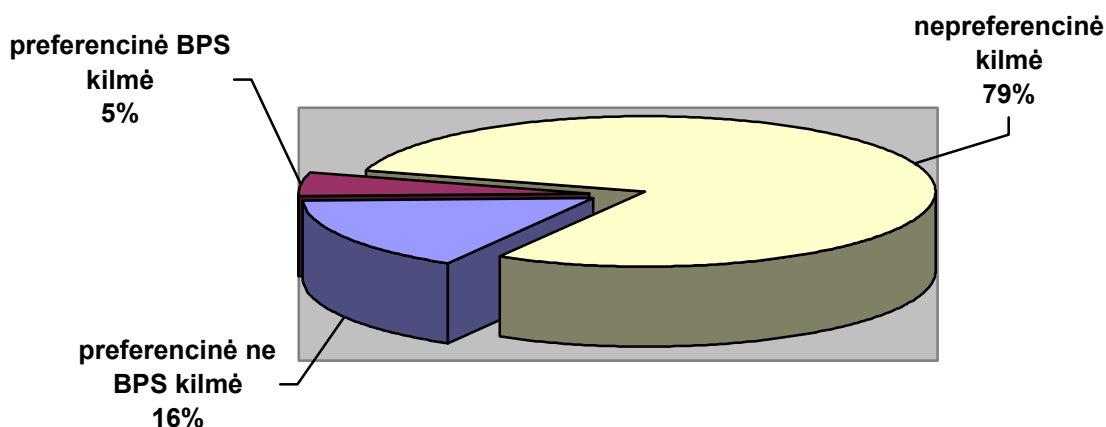
⁴ Urugvajaus daugiašalių derybų dėl prekybos raunde 1995 m. įkurta Pasaulio prekybos organizacija, angl. WTO - World Trade Organization

⁵ angl. GATT –General Agreement on Tariffs and Trade

pripažįsta norą didinti prekybos laisvę, savanoriškais susitarimais plėtojant jų ekonomikos integraciją ir sutinka su tuo, kad muitų sąjungos ar laisvosios prekybos zonos sukūrimu taip pat būtų skatinama prekyba tarp susitariančių teritorijų, todėl GATT XXIV straipsnio nuostatos „nedraudžia tarp Susitariančių šalių teritorijų sudaryti muitų sąjungas ar laisvosios prekybos zonas”. Šalys sudarusios laisvosios prekybos zonos ar laisvosios prekybos (preferencinius) susitarimus sudarančių šalių preferencinius muitus taiko tik prekėms kilusioms iš susitariančių šalių. Todėl prekių kilmė yra neatsiejamas tarptautinės prekybos, naudingos visoms prekiaujančioms šalims, elementas.

Taigi, šalys sudarydamos muitų sąjungas turi galimybę toliau mažinti maito tarifus ir kaip ES taikyti bendrąją prekybos politiką, kuri reiškia, kad taikomi bendri ES išorės muitai, vienodos prekybos reguliavimo priemonės visose ES šalyse, bei sudaromi bendri ES šalių narių prekybos susitarimai su trečiosiomis šalimis. Tarp Susitariančių šalių ar jų grupių (kaip ES) sudaromi preferenciniai susitarimai skatina šalių užsienio prekybą ir tuo liberalizuoja prekių judėjimą tarp atitinkamų šalių ar jų teritorijų. Tokios prekybos nauda, neabejotinai patiria abi prekiaujančios šalys, nes eksportuotojas parduodamas prekę ją teikia į kitos šalies rinką, o importuojančios šalys tokia forma turi galimybę įsigyti pigesnių žaliavų ar jau gatavų produktų.

Analizuojant ES preferencinės prekybos apimtį 2001 m., kaip pateikta 1 pav., preferencinė prekyba sudarė 21 proc. visų importuotų prekių, t.y. penktadalį ES importo. Prekybos srantai vykdomi pagal laisvosios prekybos sutartis 3 kartus viršijo prekių, importuojamų pagal BPS⁶, apimtį.

1 pav. ES preferencinės ir nepreferencinės prekybos apimtys 2001 m.⁷

⁶Bendrujų preferencijų sistema, angl. GSP- Generalised System of Preferences

⁷ Green paper on the future of rules of origin in preferential trade arrangements. Brussels, 18.12.2003 COM(2003) 787 final

Kalbant apie įvykius Lietuvoje, turėjusius lemiamą įtaką prekybos liberalizavimui negalima nepaminėti Lietuvos siekio tapti PPO nare, nes tai buvo svarbus prekybos politikos reformų ir ekonomikos atvėrimo elementas. Lietuvai teko derėtis dėl prisijungimo prie šios daugiašalės prekybos sutarties, kuri XX a. antroje pusėje tapo tarptautinės prekybos pagrindu.

Lietuvos stojimo į PPO procesas užsitęsė gerokai ilgiau, negu buvo tikėtasi. Po šešerių derybų metų Lietuva liko vienintele šalimi, kuri buvo sudariusi Asociacijos sutartį su ES, tačiau nebuvo PPO narė. Lietuva visateise PPO nare tapo 2001 m. gegužės 31 d. Lietuvos stojimo į šią organizaciją procesas prasidėjo 1995 m., kai, atsižvelgiant į tarptautinius politinius pokyčius regione ir į vis intensyvėjančius tarptautinius ekonominius ir prekybinius santykius, į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą buvo įtrauktas sprendimas pradėti derybas dėl prisijungimo prie Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos, o vėliau, kai buvo įkurta PPO, ir dėl narystės šioje organizacijoje.

Pats stojimo į PPO procesas suteikė naudos šalies ekonomikai, paskatindamas Lietuvos institucijas panaikinti priemones, ribojančias prekybą ir diskriminuojančias iš užsienio įvežamus produktus. Buvo panaikintos minimalios importo kainos, suvienodinti žyminiai mokesčiai už licencijas importuojant alkoholinius gėrimus bei naftos produktus, panaikintos vietos įmonėms teiktos lengvatos atleidžiant jas nuo akcizo mokesčio. Pradėta stabilizuoti ekonominė aplinka ir padidintas ekonominės politikos skaidrumas. Narystė PPO turėjo padėti greičiau sukurti stabilią ir atvirą verslo aplinką, kadangi derybų metu Lietuvos institucijos išsipareigojo išaldyti, o vėliau ir mažinti muitų apsaugos lygį ir vidaus paramą. Taigi šie su naryste susiję išsipareigojimai yra svarbūs tuo, kad vėliau jie apribojo galimybes didinti importo muitus, vykdyti diskriminacinę politiką netarifinėmis apsaugos priemonėmis. Tačiau iki tol dvišaliai ir regioniniai prekybos susitarimai buvo santykinai svarbesni už išsipareigojimus PPO liberalizuojant Lietuvos užsienio prekybą bei ribojant galimybes nustatyti naujus importo muitus ar juos didinti.

Narystė PPO suteikė Lietuvos prekybos režimui stabilumą ir patikimumą – tai reikšmingi veiksniai prekybos partneriams ir investuotojams. Lietuvos prekyba su trečiosiomis šalimis tapo liberalesnė, skaidresnė ir prognozuojama, o pati Lietuva – patrauklesnė, patikimesnė užsienio prekybos partnerė. Narystė PPO turėjo didžiulę reikšmę tiek eksporto skatinimo, tiek verslo aplinkos gerinimo, tiek PPO siūlomų prekybos priemonių taikymo srityse. Narystė PPO leido Lietuvai derėtis su PPO narystės siekiančiomis ir ypač mums svarbiomis prekybos partnerėmis – Rusija ir Ukraina.

Lietuvai derantis dėl stojimo į PPO sąlygų, per tą laiką buvo pasirašyta nemažai dvišalių laisvosios prekybos sutarčių ir sukurta gana giliai integruota trijų Baltijos šalių laisvosios prekybos erdvė. Aktyvus dalyvavimas dvišaliuose ir regioniniuose prekybos susitarimuose tapo pagrindine Lietuvos užsienio prekybos politikos režimo tendencija, kuri galiausiai turėjo būti

įtvirtinta įstojimu į didžiausią pasaulyje regioninį darinį – Europos Sąjungą. Tuo metu Lietuva buvo pasirašiusi laisvosios prekybos sutartis su 27 šalimis. Pirmosios laisvosios prekybos sutartys pasirašytos 1992–1993 m. su kai kuriomis ELPA šalimis. Politiškai svarbiausia buvo 1994 m. pasirašyta laisvosios prekybos sutartis su ES ir įsigaliojusi 1995 m. pradžioje. Ji vėliau buvo inkorporuota į Asociacijos sutartį, galiojančią nuo 1998 m. vasario mėn. Pasirašius Asociacijos sutartį pradėta su ES bendradarbiauti daugelyje ekonominės politikos sričių. Tačiau platesniu lygiu buvo integruojamasi daugiausia prekybos pramoninėmis prekėmis srityje. Daugelis muitų, taikomų importui iš ES, buvo ne didesni kaip 5 procentai. Pagal sutarties sąlygas, Lietuva įsipareigojo palaipsniui mažinti importo muitus ir visiškai panaikinti importo muitus iš ES importuojamiems pramonės gaminiams 2001 m. pradžioje.

Integracija į ES ir narystės joje perspektyva tapo lemiamu veiksniu, paskatinusiu trišalių susitarimų, liberalizavusių prekybą tarp Baltijos šalių, sudarymą ir dvišalių susitarimų su dauguma CELPA⁸ narių pasirašymą⁹.

Lietuvai įstojus į ES bendrąją rinką, narystė Europos Sąjungoje reiškė „seniausios ir sėkmingiausiai integruotos“ ES politikos srities – Bendrosios prekybos politikos (BPP) įgyvendinimą¹⁰. Integracijos procesas, pradėjus taikyti ES principus ir teisės normas, galiausiai nulėmė tai, kad buvo visiškai panaikinti barjerai prekybai tarp Lietuvos ir ES bei pradėtas taikyti ES bendras užsienio prekybos režimas. Vadinasi, Lietuva tapo didžiausio pasaulyje regioninio darinio, tarp kurio narių laisvai juda prekės, asmenys, paslaugos ir kapitalas, dalimi, kita vertus, tai reiškia, kad Lietuvoje taikomas ES diferencijuotas prekybos režimas trečiųjų šalių atžvilgiu

Lietuvai įstojus į ES, ji taiko ES bendrąją prekybos politiką, preferencinius susitarimus su užsienio valstybėmis, bei kitas tarifinio ir netarifinio reguliavimo priemones.

Bendroji prekybos politika - taisyklių rinkinys, reglamentuojantis Europos Bendrijos prekybos su trečiomis šalimis režimą. BPP – viena iš keleto sričių, numatytų Europos ekonominės bendrijos steigimo (Romos) sutartyje. Siekis įgyvendinti bendrąjį muitų tarifą ir bendrąją prekybos politiką trečiųjų šalių atžvilgiu suformuluotas Romos sutarties¹¹ 3 straipsnyje, o prekybos politikos principai ir jos vykdymo taisyklės išdėstyti 131-134 straipsniuose. Bendrosios politikos tikslai išdėstyti 131 straipsnyje: „Tarpusavyje įsteigiamos muitų sąjungą valstybės narės siekia bendrų interesų labai prisidėti prie darnaus pasaulinės prekybos plėtojimo, nuoseklaus tarptautinės prekybos apribojimų naikinimo ir maito mokesčių kliūčių

⁸ Centrinės ir Rytų Europos laisvosios prekybos asociacija

⁹ Vilpišauskas R. Regioninė integracija Europoje: Baltijos šalių ekonominio bendradarbiavimo analizė // Politologija, 1999.

¹⁰ Meunier S., Nicolaidis K. Who speaks for Europe? The delegation of trade authority in the EU//Journal of the Common Market Studies, Vol. 37, No. 3, p. 477–501

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc> Romos sutartis; prisijungimo laikas: 2007-09-14

mažinimo“. Užsienio prekybos srityje dažniausiai taikomame 133 straipsnyje numatyta, kad bendroji prekybos politika grindžiama „vienodais principais, ypač dėl muitų tarifų keitimo, susitarimų dėl tarifų ir prekybos sudarymo, siekimo suvienodinti liberalizavimo priemones, eksporto politikos priemones bei prekybos apsaugos priemones, taikomas dempingo ar subsidijų atveju“. Taip EB buvo suteikta išimtinė kompetencija prekybos pramoninėmis prekėmis atžvilgiu ir panaikinta valstybių narių teisė priimti vienašališkus sprendimus šioje srityje. BPP taikymas, be kitų priemonių, reiškia, kad taikomi bendri ES išorės muitai, vienodos prekybos reguliavimo priemonės visose ES šalyse-narėse, sudaromi bendri prekybos susitarimai su trečiosiomis šalimis.

Bendroji prekybos politika apima ES vidaus teisės normas (vadinamas autonomiškoms priemonėms) ir dvišalius bei daugiašalius susitarimus su trečiosiomis šalimis (vadinamus sutartinėmis, arba konvencinėmis, priemonėmis). ES vidaus teisės normos, susijusios su bendrąja prekybos politika, paprastai skirstomos į bendrąjį muitų tarifą ir kitas priemones – eksporto bei importo taisykles, prekybos apsaugos priemones. Bendrąjį muitų tarifą sudaro dvi muitų kategorijos: autonominiai ir konvenciniai muitai (didžiausio palankumo statuso muitai). Konvenciniai muitai nustatomi per GATT derybas ir buvo nuolatos mažinami. Šiuo metu ES daugumai pramoninių prekių taiko apskaičiuojamus pagal importuojamų prekių vertę (lot. ad valorem) mokesčius, tuo tarpu žemės ūkio prekėms taikomi specifiniai mokesčiai.

Konvencinės bendrosios prekybos politikos priemonės apima dvišalius ir daugiašalius prekybos susitarimus su trečiosiomis šalimis. Pagal Romos¹² sutarties 113 straipsnį prekybos politikos srityje EB turi teisę sudaryti tarifų ir prekybos sutartis su trečiosiomis šalimis, ir Bendrija nuo egzistavimo pradžios yra įgyvendinusi daugelį preferencinių susitarimų, kurie dėl skirtingo suteiktų preferencijų dydžio dar vadinami „preferencijų piramide“. Sudarant „mišrias“ sutartis, apimančias daugiau nei tarifų ir prekybos santykių nustatymas, remiamasi kitais Romos sutarties straipsniais. Pavyzdžiui, asociacijos sutartys su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis buvo sudarytos remiantis Romos sutarties¹³ 310 straipsniu. Siekdama pagreitinti ekonominę integraciją arba padėti besivystančioms šalims Europos Sąjunga yra priėmusi vienašales priemones arba sudariusi eilę preferencinės prekybos sutarčių, leidžiančių daliai prekių patekti į jos rinką be maito arba taikant sumažintus lengvatinius tarifus, nustatančius preferencinių importo muitų taikymą

¹² <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc> Romos sutartis; prisijungimo laikas: 2007-10-14

¹³ tas pats

1.2. ES preferenciniai susitarimai, jų sandara ir struktūriniai elementai

Lietuvai perėmus ES prekybos režimą, santykiai su trečiosiomis šalimis yra reguliuojami atsižvelgiant į prekybos liberalizavimą daugiašaliu mastu (PPO derybų raundas), regioniniu (ES dvišalės ir regioninės preferencinės prekybos sutartys) bei vienašaliu pagrindu (ES bendroji preferencijų sistema). Europos Bendrija taiko preferencinius importo muitus pagal Bendrųjų preferencijų sistemą (BPS) arba sudarytas preferencinės prekybos sutartis.

Šalys ir teritorijos, su kuriomis Europos Bendrija yra sudariusi preferencines prekybos sutartis¹⁴:

1) numatančias vienašales importo į Europos Sąjungą preferencijas:

- *Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalys*¹⁵ (toliau-AKR)
- *Bosnija ir Hercegovina.*

2) numatančias dvišales importo preferencijas:

- Alžyras, Čilė, Egiptas, Farerų salos, Islandija, Norvegija, Lichtenšteinas, Izraelis, Jordanija, Kroatija, Libanas, Makedonija, Marokas, Meksika, Pietų Afrikos Respublika, Seuta ir Melila, Sirija, Šveicarija, Tunisas, Turkija, Užjūrio šalys ir teritorijos (UT), Vakarų Krantas ir Gazos ruožas.

Europos Sąjunga yra sudariusi asociacijos, bendradarbiavimo ir prekybos sutartis net su pačiais tolimiausiais savo partneriais Azijoje ir Ramiojo vandenyno šalyse, jau neminint artimų kaimynų Europoje.

Trečiosioms šalims ES taikomos preferencijos paprastai atspindi valstybių narių politinius prioritetus ir istorinius ryšius. Turkija yra viena seniausių ES prekybos partnerių dar 1963 m ji pasirašė asociacijos sutartį, kuri dabar apima ir muitų sąjungą pramoninėmis prekėmis, išskyrus anglies ir plieno prekes. Prekyba pastarosiomis prekėmis ir perdirbtais žemės ūkio produktais vykdoma laisvosios prekybos pagrindais.

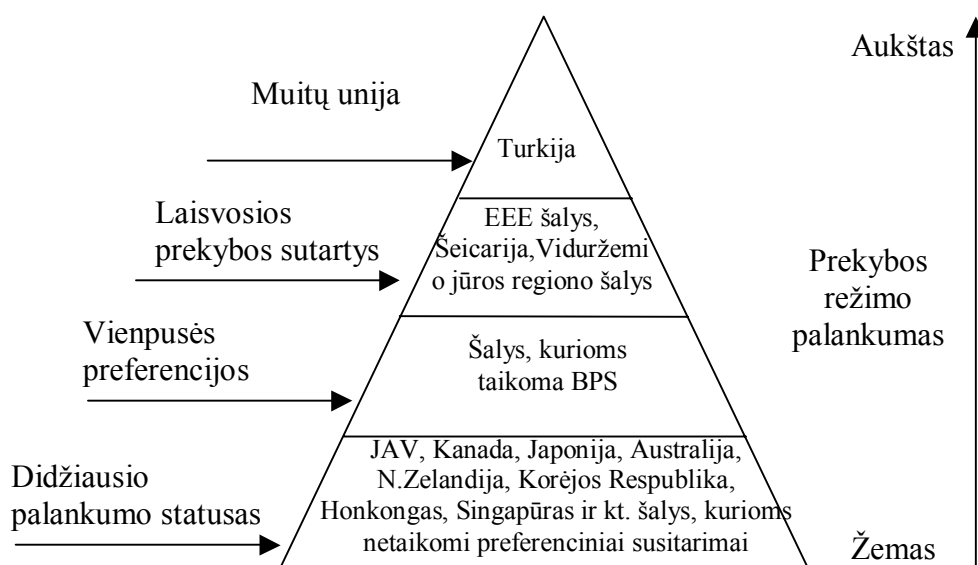
¹⁴ <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=614>. Prekių kilmė ir muitų sąjunga; prisijungimo laikas: 2007-10-25.

¹⁵ (Angola, Antigva ir Barbuda, Bahamos, Barbadosas, Belizas, Beninas, Bisau Gvinėja, Botsvana, Burkina Fosas, Burundis, Centrinės Afrikos Respublika, Čadas, Dominika, Dominikos Respublika, Dramblio Kaulo Krantas, Džibutis, Eritreja, Etiopija, Fidžis, Gabonas, Gajana, Gambija, Gana, Grenada, Gvinėja, Haitis, Jamaika, Kamerūnas, Kenija, Kiribatis, Komorai, Kongas, Kongo Demokratinė Respublika, Lesotas, Liberija, Madagaskaras, Malavis, Malis, Mauricijus, Mauritanija, Mozambikas, Namibija, Nigerija, Nigeris, Papua Naujoji Gvinėja, Pusiaujo Gvinėja, Ruanda, Saliamono salos, San Tomė ir Prinsipė, Seišeliai, Sent Kitsas ir Nevis, Sent Lusija, Sent Vinsentas ir Grenadinai, Siera Leonė, Senegalas, Somalis, Sudanas, Surinamas, Svazilandas, Tanzanija, Togas, Tonga, Trinidadas ir Tobagas, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Samoa, Zambija, Zimbabvė, Žaliosios Kyšulys);

Didelės preferencijos šiuo metu yra suteiktos Europos ekonominės erdvės¹⁶, įsigaliojusios 1994 m. pradžioje, narėms (Islandijai, Norvegijai ir Lichtenšteinui).

Toliau eina: – EEE nepriklausanti, Europos laisvosios prekybos asociacijos¹⁷ (ELPA) šalis – Šveicarija.

Žemiau „preferencijų piramidėje“ (2 pav.) yra Viduržemio jūros regiono šalys (Euro-Med Izraelis, Libanas, Sirija, Egiptas, Marokas, Alžyras, Jordanija, Tunisas, Palestina). Sutartys numato iki 2010 metų sukurti laisvą prekybos erdvę pramoninėmis ir žemės ūkio prekėms.

2 pav. ES „preferencijų piramidė“

Europos Sąjunga ir Vakarų Balkanų šalys kartu sukūrė vadinamąjį „stabilizacijos ir asociacijos procesą“, kuriame be Kroatijos ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, taip pat dalyvauja Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Serbija bei Juodkalnija. Kadangi šių šalių galutinis tikslas yra būsima narystė ES, joms buvo atverta ES rinka, be to, ES teikia paramą šių šalių vidinių reformų programoms.

Europos Bendrija sudariusi laisvosios prekybos sutartis ir Afrikos žemyne, konkrečiai su Pietų Afrika.

Dar žemiau pagal preferencijas yra septyniasdešimt septynios AKR šalys, su kurioms yra pasirašyta ekonominio bendradarbiavimo ir prekybos sutartis (iki 2000 m. galiojo Lome konvencija, kuri šiuo metu yra transformuota į Cotonou sutartį, pasirašytą 20 metų laikotarpiui¹⁸) ir šioms šalims suteiktų preferencijų kilmė siejama su buvusiu jų kolonijiniu statusu ir istoriniais

¹⁶ angl. EEA, European Economy Area

¹⁷ angl. EFTA, European Free Trade Association

¹⁸ Ši sutartis pasirašyta Cotonou (Beninas) 2000-06-31, tačiau jos dar neratifikavo visos susitariančios šalys.

ryšiais su kai kuriomis ES šalimis- senbuvėmis (Belgija, Didžiąja Britanija, Prancūzija bei Olandija). Pagal Cotonou sutartį AKR šalims suteikiamos vienašališkos prekybos preferencijos, išskyrus žemės ūkio prekes. Cotonou susitarimas skirtas prekybos ir bendradarbiavimo klausimams, t.y.sukurta nauja prekybos ir plėtros strategija, kuria siekiama integruoti šias šalis į pasaulio ekonomiką. Pagrindinis dėmesys sutelktas į skurdo mažinimą, esminį susitarimo tikslą, siekiamą politiniu dialogu, pagalba plėtrai ir glaudesniu bendradarbiavimu ekonomikos ir prekybos srityse.

Daliai besivystančių šalių Bendrija taiko vienašales prekybos nuolaidas. Europos Sąjungos Bendroji preferencijų sistema¹⁹ (BPS) yra preferencinis prekybos režimas, kurį ES taiko besivystančioms pereinamos ekonomikos ir mažai išsivysčiusioms šalims. Ši sistema taikoma vienašališkai daugiau kaip 170 šalių, kurių tarpe yra tokių svarbių Lietuvos prekybos partnerių, kaip Ukraina, Rusija, Baltarusija²⁰.

Be jau galiojančių prekybos ir asociacijos susitarimų Lotynų Amerikoje su Meksika ir Čile, ES derasi su MERCOSUR šalių grupe (Urugvajus, Paragvajus, Brazilija ir Argentina) dėl asociacijos sutarties, įskaitant laisvosios prekybos zonos tarp šių dviejų grupių sukūrimo. Artimuosiuose Rytuose ES derasi dėl laisvosios prekybos sutarties su Persijos įlankos šalių Bendradarbiavimo tarybos GCC šalimis (angl.Gulf Cooperation Council: Saudo Arabija, Omanas, Kuveitas, Kataras, Bahreinas, Jungtiniai Arabų Emyratai). Pasaulio šalių sąrašas su nuoroda kokios sutartis taikomos pateiktas 1 priede.

Laisvosios prekybos susitarimai tarp susitariančių šalių ar jų grupių įteisinami atitinkamomis sutartimis, kuriose ir atsispindi šių susitarimų esmė. Sutarties esmę sudarantys elementai yra išdėstomi sutarties priedais, atitinkamais sutarčių protokolais bei jų priedais ir deklaracijomis. Visos sutartyse apspręstos jų vykdymo ir įgyvendinimo sferos išdėliotos atskiruose protokoluose, kurių kiekis atskiruose susitarimuose būna individualus ir, esant poreikiui, susitariančių šalių sprendimu šie protokolai gali būti keičiami. Darbe aš plačiau analizuosiu tuos struktūrinius elementus, kurie susiję su prekyba ir kaip pavyzdį nagrinėjimui pasirinkau EEB ir Šveicarijos Konfederacijos susitarimą²¹, kurio struktūra sekanti:

Bendrosios nuostatos ir jų priedai – kuriose numatoma:

- kokioms prekėms pagal Nomenklatūrą taikomas šis susitarimas;
- tvarakaraštis, kuriuo vadovaujantis bus laipsniškai panaikinami importo muito mokesčiai;
- nustatyti bazinį muitą;

¹⁹angl. Generalised System of Preferences - GSP

²⁰ Bendrųjų preferencijų sistemos teikiamų lengvatų taikymas, nuo 2007-06-21 laikinai sustabdytas

²¹1972 m. gruodžio 31 d. OL 300 p.189

importo muitams lygiaverčio poveikio privalomieji mokėjimai ir jų laipsniškas panaikinimas;

neįvesti jokio eksporto maito;

prekėms taikomas tarifų režimas bei susitarimai;

neįvesti kiekybinių apribojimų;

administraciniai ir bendradarbiavimo nuostatai.

Protokolas Nr.1 dėl tam tikriems produktams taikomo režimo:

Tam tikrų Šveicarijos kilmės produktų importui į Bendriją taikomas režimas;

Tarifinių kvotų sąrašas;

Nustatytų viršutinių ribų sąrašas;

Pereinamo laikotarpio nuostatų taikymo.

Protokolas Nr.2 dėl produktu, kuriems taikomos specialios priemonės, kad būtų atsižvelgta į jų sudėtyje esančių žemės ūkio produktų kainų skirtumų.

Protokolas Nr.3 dėl sąvokos „produktų kilmė“ apibrėžimo ir administracinio bendradarbiavimo metodų ir priedai:

Sąvokos „produktų kilmė“ apibrėžimas;

Teritoriniai reikalavimai;

Muitų gražinimas arba atleidimas nuo jų;

Kilmės įrodymas;

Administracinio bendradarbiavimo priemonės;

Baigiamosios nuostatos.

Protokolas Nr.4 dėl tam tikrų su Airija susijusių nuostatų.

Protokolas Nr.5 dėl režimo, kurį Šveicarija gali taikyti tam tikrų produktų, kuriems taikomas privalomų rezervų kaupimo planas, eksportui.

Baigiamasis aktas

Deklaracijos

Preferencinio susitarimo esmė - susitariančių šalių vykdomoje tarpusavio prekyboje, vykdamt sutarties sąlygas, importuojamoms šių šalių kilmės prekėms, pateikus atitinkamus prekių kilmę pagrindžiančius dokumentus taikoma lengvatinė importo maito norma. Kuri pagal susitarime apspręstą tvarkaraštį, t.y. palaipsniui mažinama nuo nustatyto bazinio maito dydžio ir šiuo metu pramoninėms prekėms taikoma 0 proc. importo maito norma.

Kadangi minėtas susitarimas apėmė prekybą tik pramoninėmis prekėmis, tai 2004 m. gruodžio 22 d. buvo prmtas Tarybos sprendimas, iš dalies keičiantis 1972 m. EB ir Šveicarijos susitarimą dėl perdirbtiems žemės ūkio produktams taikomų nuostatų, sudarymo ir laikino

taikymo, kurios leidžia atitinkamiems susitarime nurodytiems produktams taikyti šio susitarimo nuostatas.

Pageidaujant išplėsti kumuliacijos sistemą ir sudaryti galimybę naudoti kitų šalių kilmės medžiagas siekiant plėtoti prekybą ir skatinti regionų integraciją EB-Šveicarijos Jungtinio komiteto sprendimu Nr.3/2005 buvo pakeistas šios sutarties 3 protokololas.

1.3. Prekių kilmės reikšmė ir teisinis reglamentavimas

Tam, kad tarp susitariančių šalių užsienio prekyba vyktų sklandžiai ir importuojant tokias prekes, kurioms taikomos preferencijos, reikalinga nustatyti vieningas susitarimuose numatytų produktų gamybos taisykles, pagal kurias jie įgytų susitariančios šalies kilmės statusą. Nustatyti, kokios šalies kilmės prekė importuojama, nėra taip paprasta, kaip galėtų atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Žaliavos, tarptautinių kompanijų veikla skirtingose pasaulio šalyse, įmonių, gaminančių sudedamąsias dalis, sklaida po visą pasaulį ir t.t. sukelia keblumų aiškinantis, kokioje šalyje iš tiktųjų pagaminta prekė ir kokie kriterijai tai apsprendžia.

Kilmės taisyklės tampa ypač svarbios, kai reikia pritaikyti prekybos instrumentus prieš šalis, kurios pažeidžia sąžiningos prekybos ir konkurencijos taisykles ar dėl smarkiai išaugusio importo iškyla grėsmė konkračiai ūkio šakai ar net visam ūkiui. Tarptautinės prekybos reguliavimo instrumentai turi būti taikomi nediskriminaciniu principu ir remtis visiems suprantamomis taisyklėmis. Tam, kad būtų išvengta aptartų situacijų, prekių kilmės nustatymas būtų palengvintas ir numatytos aiškios jo nustatymo nuostatos, GATT priėmė Susitarimą dėl prekių kilmės taisyklių. Kilmės taisyklių atsiradimas tarptautiniu mastu buvo nulemtas Daugiašalio derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo metu, kai buvo pasirašyta Sutartis dėl kilmės taisyklių²², esanti neatskiriama PPO sistemos dalimi. Iki tol šalys galėjo interpretuoti prekių kilmę pagal nacionalines normas. Šia sutartimi buvo įtvirtintos prekybos taisyklių harmonizavimo prielaidos.

Kilmės taisyklių harmonizavimo klausimais buvo susitarta, kad:

- kilmės taisyklės turėtų būti taikomos vienodai visais atvejais, objektyvios, suprantamos;
- kilmės taisyklės turėtų nustatyti, kad apibrėžiama prekės kilmės šalis, yra ta šalis, kurioje ta prekė buvo pagaminta/gauta visa arba kai su tos prekės pagaminimu susijusi daugiau nei viena šalis, kilmės šalimi laikoma ta šalis, kurioje atliktas esminis paskutinis perdirbimas;

²² angl.-Agreement on Rules of Origin

- kilmės taisyklės turėtų būti administruojamos nuosekliai, vieningai, nešališkai ir pagrįstai.

Šios taisyklės reiškia, kad jomis remiantis nustatomas prekių kilmės statusas nepreferencinėje prekyboje, taikant didžiausio palankumo režimą, antidempingo bei kompensacinių priemonių taikymą, tarifines kvotas ar kt.

Sutarties dėl kilmės taisyklių II priede (Deklaracija dėl preferencinės kilmės taisyklių) yra numatytos tam tikros sąlygos preferencinės kilmės taisyklėms. Tačiau apibrėžiami tik bendrieji principai, kurie nenumato konkrečių šalių įsipareigojimų. Preferencinės kilmės taisyklės apibrėžiamos²³ „kaip tokie įstatymai, taisyklės ir bendro taikymo administraciniai sprendimai, kuriais remiasi bet kuri valstybė norėdama nustatyti, ar prekėms galima taikyti lengvatinį režimą pagal sutartinius arba autonominius režimus, suteikiančius tarifų lengvatas, kurios pagal GATT 1994 1 str. 1 punktą nėra numatytos”.

Šioje Deklaracijoje numatyta, kad susitariančios šalys susitaria užtikrinti, kad joms priimant bendrojo taikymo administracinius sprendimus, reikalavimai, kurie turi būti įvykdyti, būtų aiškiai apibrėžiami, ypač tais atvejais, kai taikomas tarifų klasifikacijos pakeitimo kriterijus, tokiose lengvatinėse kilmės taisyklėse ir visose tų taisyklių išimtyse turi būti aiškiai nurodytos tarifų nomenklatūros pozicijos ir subpozicijos, kurioms ši taisyklė skiriama. Tais atvejais, kai taikomas *ad valorem* procentinis kriterijus, lengvatinėse kilmės taisyklėse turi taip pat būti nurodytas to procento apskaičiavimo būdas bei tais atvejais, kai nurodyti kiti gamybos ar perdirbimo operacijų kriterijai, turi būti detalai aprašoma operacija, kuria nustatoma lengvatinė kilmė.

Taigi, preferencinės prekių kilmės nustatymo taisyklės detalai išdėstytos ir apspęstos Susitariančių šalių laisvosios prekybos susitarimuose. Preferencinės prekybos sutartys yra teisinis preferencinių importo muitų taikymo pagrindas. Visose sutartyse yra protokolai, nustatantys prekių kilmės taisykles. Kilmės taisyklės būtų galima suprasti kaip tam tikrą taisyklių rinkinį, kuriuo remiantis galima nustatyti, kokioje konkrečioje šalyje realiai pagaminta prekė. Atskiros prekės preferencinė kilmė gali būti tik viena, todėl toks taisyklių rinkinys palengvina prekės pagaminimą apibrėžiančius veiksniai.

Gyvenime prekės dažnai būna pagamintos keliose valstybėse, kurios gali būti ir valstybės narės ir trečiosios šalys. Tam tikslui ir reikia apibrėžti taisykles leidžiančias nustatyti tikrąją tokių prekių kilmę, nes priklausomai nuo dvišalių ar daugiašalių sutarčių, vienoje ar kitoje šalyje pagamintoms prekėms gali būti nustatytas skirtingas prekybos režimas, taikomi preferenciniai muitai, tarifiniai ar netarifiniai apribojimai, todėl svarbu apibrėžti ir nustatyti visoms susitariančioms šalims vienodas taisykles, leidžiančias nustatyti tokių prekių kilmę.

²³ OL L336 1994 12 31

Priežastys, dėl kurių yra reikalingas prekių kilmės nustatymas:

- importuojanti šalis turi įsitikinti, kad pagal preferencinius susitarimus žemesnis importo maito tarifas taikomas ne visų pasaulio šalių prekėms, o tik toms, kurios kilusioms iš susitariančios šalies;
- importuojant prekes, kurioms nors ir nėra tiesioginės būtinybės dėl importo maito tarifo nustatyti prekių kilmę, tačiau kai taikomos kitos importą ribojančios priemonės (antidempingo ar kompensaciniai maitai, kvotos tekstilės gaminiams ar kitos saugos priemonės), žymėti prekių kilmę prekybos tinkle, t.y. būtina, norint tinkamai taikyti tarifines ir netarifines užsienio prekybos reguliavimo priemones;
- kita ne mažiau svarbi priežastis - duomenų rinkimas statistikai, kuri aktuali, kaip prekybos srautų reguliavimo priemonė taikant dempingo, kvotų sistemą.

Teisingas prekių kilmės taisyklių taikymas, ne tik skatina importą iš šalių preferencijų gavėjų, bet, tam tikra prasme saugo ir preferencijas suteikiančias šalis. Preferencinės prekių kilmės taisyklės tarnauja besivystančių šalių interesų plėtrai ir skatina jų prekybą su išsivychiusiomis šalimis, bet dėl suprantamų priežasčių (administracinių ir procedūrinių gebėjimų stygiaus, nepakankamų žinių prekių kilmės taisyklių naudojime ir jų praktiniame taikyme ir kt.) besivystančios šalys kartais vangiai naudojasi joms suteikiamomis teisėmis ir galimybėmis tomis preferencijomis pasinaudoti.

Konkrečios prekės kilmę įrodo tam tikri, nustatyti formų ir atitinkamų tekstų lingvistinių versijų eksportuojančioje šalyje išduodami prekių kilmės dokumentai. Kurių išdavimo, priėmimo ir lengvatų taikymo pagrįstumo klausimai ir bus nagrinėjami magistriniame darbe.

Lietuvai tapus ES nare, prekių kilmę, kaip ir kitų užsienio prekybos elementų svarbą, reglamentuoja Europos Bendrijų Tarybos reglamento Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą (toliau tekste-BMK), 22-27 str. ir Europos Bendrijų Komisijos reglamento Nr.2454/93, nustatančio muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatus (toliau tekste- BMKIN), 35-123 straipsniai bei šiuo metu vykdomos 32 Europos Bendrijos sudarytos laisvosios prekybos, bendradarbiavimo ir asociacijos sutartys bei susitarimai.

Prekių kilmė skirstoma į nepreferencinę (nelengvatinę) prekių kilmę ir preferencinę (lengvatinę).

1.3.1. Nepreferencinė prekių kilmė

Nepreferencinę prekių kilmę reglamentuoja BMK 22-26 str. ir BMKIN 35-65 str.

Kai prekės visiškai išgaunamos ar pagaminamos vienoje šalyje, jos laikomos kilusiomis iš tos šalies. BMK 23 str. nuostatomis, prekėmis, kilusiomis iš tam tikros šalies, laikomos prekės,

kaip nurodyta 1 priede. Jei prekės buvo gaminamos ne vienoje šalyje, jos laikomos kilusiomis iš tos šalies, kurioje įvyko „baigiamasis svarbus, procesas“. Tam, kad gaminys būtų priskirtas konkrečiai šaliai, jis turi atitikti tris kriterijus:

- a) šalyje turi būti atliktas ekonomiškai pagrįstas baigiamasis procesas ar apdorojimas;
- b) tas procesas turi būti atliktas tam tikslui įrengtoje įmonėje;
- c) tokio proceso metu pagamintas naujas produktas arba atliktas svarbus to produkto gamybos etapas (BMK 24 str).

Baigiamasis perdirbimo ar apdorojimo procesas laikomas svarbiu, kai po jo gaunamas naujas gaminys turintis jam būdingas savybes ar sudėtį, kurių neturėjo iki perdirbimo²⁴.

Pakankamas perdirbimas ar apdorojimas gali būti nustatyti remiantis sekančiais kriterijais:

- tarifinės pozicijos paskeitimo metodu;
- pridėtinės vertės metodu;
- specifinių gamybos procesų metodu;
- aukščiau nurodytų metodų deriniu.

Nepakankamu apdorojimu arba perdirbimu, nesuteikiančiu produktams kilmės statuso²⁵, nepriklausomai nuo to, ar dėl apdorojimo ar perdirbimo keičiasi jų pozicija, laikomi produktai pateikti darbo 3 priede.

Jei taisyklėse nurodyta, kad kilmės statusas suteikiamas, kai neturinčių kilmės statuso medžiagų vertė neviršija produktų gamintojo ex-works kainos, nurodyto % dydžio, tos dalies apskaičiavimas nustatytas BMKIN 40 str. nuostatomis.

Nepreferencinę prekių kilmę pagrindžia, bendrieji kilmės serifikatai, tam tikrų žemės ūkio produktų, kuriems taikoma speciali importo tvarka, kilmės sertifikatai ir tekstilės sertifikatai. Jeigu teisės aktų nustatytais atvejais importuojamų prekių kilmė turi būti įrodyta taikant antidempingo muitus, kiekybinius apribojimus tekstilės gaminiams ar pan. gali būti pateikti nepreferencinės prekių kilmės dokumentai, taip vadinami Bendrosios formos prekių kilmės sertifikatai. Jį išduoda šalies eksportuotojos įgaliota institucija. Daugumoje šalių, kaip ir Lietuvoje, paprastai tai būna Pramonės ir prekybos rūmai ir serifikatai išduodami, kai įvykdyti tokio sertifikato išdavimo reikalavimai²⁶ ir prekės atitinka nepreferencinės prekių kilmės įgijimo kriterijus.

²⁴ BMKIN 36-37 str.

²⁵ BMKIN 38 str.

²⁶ BMKIN 47-54 str.

1.3.2. Preferencinė prekių kilmė

Preferencinė prekių kilmė, muitinė vertė ir tarifinis prekių klasifikavimas yra svarbiausi tarptautinės prekybos tarifų sistemos elementai. Preferencinės prekių kilmė nustatymo būdus, metodus ir taisykles numato ir reglamentuoja BMK 27 str. ir BMKIN 66-123 straipsniai²⁷ bei atitinkamos ES preferencinės sutartys ir susitarimai.

Preferencinė prekių kilmė suteikia teisę taikyti nulinį ar sumažintą muitų tarifą prekiaujant su šalimis su kuriomis sudaryti preferenciniai prekybos režimai. Preferencinės kilmės taisyklės šiek tiek skiriasi nuo taisyklių nepreferencinėms prekėms. Pagrindinis skirtumas yra sąlygos, kurias turi atitikti prekės, pagamintos šalyje ir turinčios ne tos šalies kilmės žaliavų. Preferencinėse kilmės taisyklėse nustatytos apdorojimo arba apdirbimo operacijos yra griežtesnės, panaudotų kilmės statuso neturinčių medžiagų procentinė dalis yra mažesnė. Preferencinės prekių kilmės struktūrą sudaro trys pagrindiniai elementai: prekių kilmės statusas, kumuliacija ir kilmės įrodymas.

Produktų kilmės statusas. Kilmės kriterijaus sąvoka apima:

- pilnai gautus produktus, kai tik viena šalis yra įtraukta į „gamybos“ procesą;
- esminį gamybos procesą, kai prekių gamybos procese dalyvauja daugiau nei viena šalis ir atliktos pakankamo perdirbimo ar apdorojimo operacijos.

Pagal aukščiau minėtuose ES teisės aktuose ir preferenciniuose šalių susitarimuose numatytas nuostatas, kaip ir nepreferencinėse prekių kilmės taisyklėse analogiški produktai laikomi išgautais ar pilnai pagamintais tik lengvas gaunančioje šalyje ar Bendrijoje, skirtumas preferencinėse taisyklėse - išlygos dėl pilnai gautų žuvininkystės produktų susijusių su plaukiojančio laivo įgulai ir kapitonui keliamais reikalavimais

Preferencinė kilmė suteikiama tam tikrų šalių prekėms, kurios atitinka tam tikrus kriterijus. Preferencinei prekių kilmei įgyti, jos turi būti visiškai išgautos ar atliktas specialiai nustatytas perdirbimas ir apdorojimas.

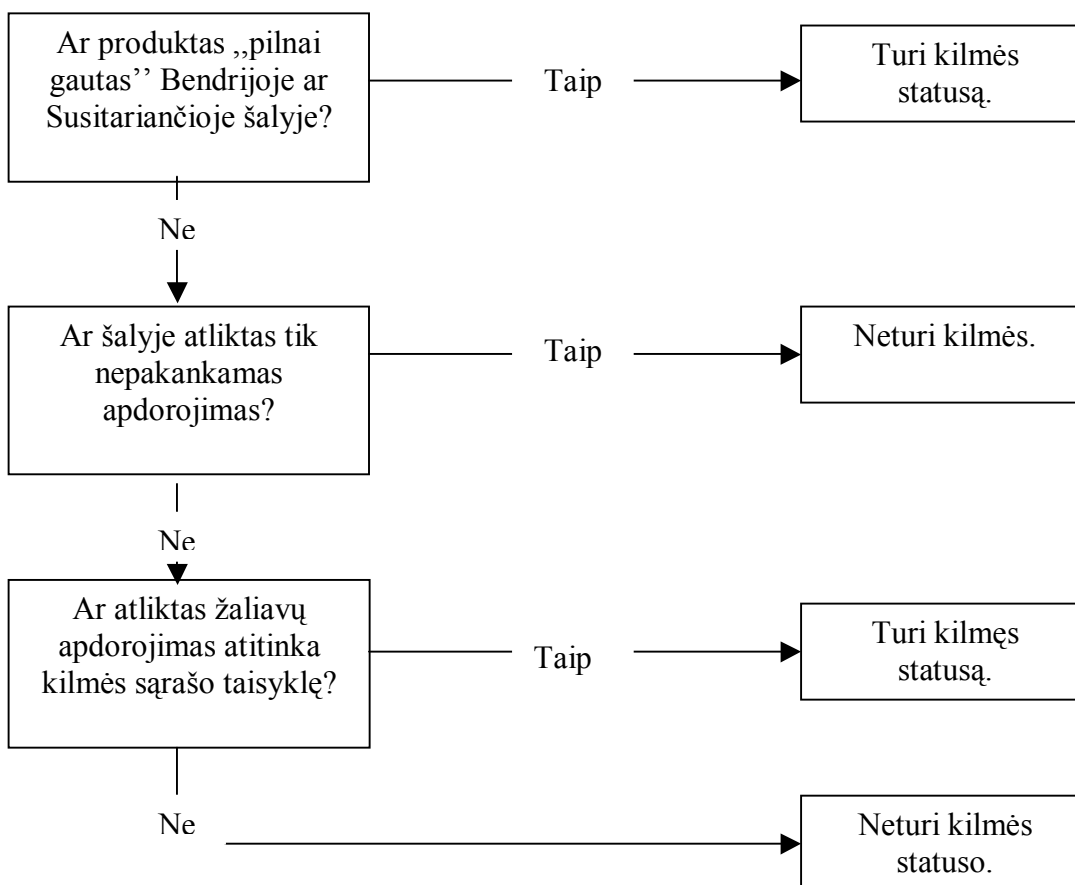
Prekės bus laikomos turinčiomis preferencinę šalies kilmę tik jei neturintystos šalies kilmės statuso produktai yra „pakankamai perdirbti arba apdoroti“. Tai reiškia, kad prekės turi būti:

1. Pagamintos iš žaliavų, medžiagų ar komponentų, kurie buvo išgauti ar pagaminti toje šalyje, t.y. pilnai gauti.

2. Atliktas mažiausias tam tikros apimties nustatytas perdirbimas ar apdorojimas toje šalyje, kuris yra pakankamas prekės kilmei įgyti (atliktas pakankamas apdirbimas ar apdorojimas).

²⁷ taikoma Bendrųjų preferencijų sistemai ir Balkanų šalims

Šios nuostatos pagal Suderintos sistemos nomenklatūros 4 skaitmeninių ženklų lygį nustatomos prekėms ir numatytos laisvos prekybos sutarčių sąlygose. Visais atvejais laisvosios prekybos sutartyse yra kiekvieno produkto, pagaminto iš ne kilmės šalies medžiagų ar komponentų perdirbimo ar apdorojimo sąrašas. Jis vadinamos „Taisyklių sąrašas“. Produktai, kurie nėra išgauti ar pagaminti tik lengvatas gaunančioje šalyje arba Bendrijoje, laikomi pakankamai apdorotais, kaip nurodyta 3 pav. kai įvykdytos šiame sąrašo nustatytos sąlygos (taisyklės).

3 pav. Nustatymas ar produktas turi kilmės statusą

Galima išskirti kelis šio sąrašo taisyklių tipus:

1. tiktai visiškai (pilnai) išgautos medžiagos gali būti panaudotos;
2. tiktai ne kilmės medžiagos klasifikuojamos tam tikrose pozicijose gali būti panaudotos perdirbimo ar apdorojimo procese;
3. prekių gamyboje turi būti atliktos tam tikros specifinės operacijos kilmės šalyje²⁸;
4. pridėtinės vertės taisyklė, t.y. sukurta minimali pridėtinė vertė kilmės šalyje, arba maksimali panaudotų kilmės statuso neturinčių medžiagų vertė, išreikšta procentais, kuri turi būti sukurta, apdorojant ar perdirbant medžiagas;

²⁸ distiliacija, polimerizacija, izomerizacija ir kt.

5. kombinacija skirtingų taisyklių;
6. yra pasirinkimas tarp duotų skirtingų taisyklių, numatytų minėto sąrašo 3 ar 4 skiltyse.
7. prekės kodo pasikeitimas, t.y. būtina, kad prekių gamybos proceso metu pasikeistų tarifinė pozicija ar skirsnis kilmės šalyje.

Apibrėžus esminį gamybos procesą, galima išskirti išimtis iš kilmės kriterijaus taikymo, tai atliktos minimalios operacijos, kurios yra laikomos nepakankamo perdirbimo ar apdorojimo operacijomis, kad prekės įgytų kilmę. Nepriklausomai nuo to, ar pasikeitė Suderintos sistemos pozicija, nepakankamu produktų apdorojimu arba perdirbimu kilmės statusui įgyti laikomos paprastos operacijos, tokios kaip nurodyta 3 priede.

Pagal kai kurias kilmės taisykles prekės gamyboje negali būti naudojamos tam tikros nekilmingos medžiagos, jei norima, kad ta prekė įgytų kilmę. Tačiau yra nuostata, kaip nurodyta 1 lentelėje, kad kilmės neturinčios žaliavos gali būti panaudotos tuo atveju, jei jų vertė neviršija nustatytos procentinės išraiškos prekės gamyklinės kainos.

1 lentelė. Apdirbimo ar perdirbimo procesų, kuriuos reikia atlikti su kilmės statuso neturinčiomis medžiagomis, norint, kad pagamintas produktas įgytų kilmės statusą, sąrašas²⁹

SS pozicija	Produkto aprašymas	Kilmės neturinčių medžiagų apdirbimas ar perdirbimas, suteikiantis produktui kilmę	
8403 ir ex 8404	Centrinio šildymo katilai, išskyrus klasifikuojamus 8402 poz. ir pagalbinių įtaisai ir įrenginiai, skirti naudoti kartu su katilais	Gamyba, kurioje visos panaudotos medžiagos klasifikuojamos kitoje pozicijoje negu 8403 arba 8404 pozicija	Gamyba, kurioje: -visų panaudotų medžiagų vertė ne didesnė kaip 40 % produkto ex-works kainos.

²⁹kilmės sąrašo taisyklių fragmentas iš ES – Izraelio asociacijos tarybos sprendimo dėl 4 protokolo nuostatų taikymo.

Kumuliacija. Produkto kilmės nustatymui, kai naudojamos ne vienos šalies žaliavos labai svarbi vykdoma kumuliacija. Kumuliacija tai prekių kilmės statuso įgijimas apjungiant apdirbimo ar perdirbimo operacijas, atliktas dviejose ar daugiau iš susitariančių šalių. Prekė gali įgyti preferencinės kilmės statusą kumuliuojant keliose šalyse vykstančius perdirbimo ar apdorojimo procesus.

Kumuliaciją galima taikyti, tarp šalių, kurios taiko tas pačias kilmės taisykles. Kumuliacija yra terminas naudojamas apibūdinti sistemą, kai leidžiama, kad vienos šalies (A) kilmės prekės būtų toliau apdorojamos ar įjungtos į produktus kitoje (B) šalyje, kad galutinis produktas įgytų pastarosios šalies kilmę. Svarbu yra tai, kad atvejais, kai kumuliuojant apdirbimo/ perdirbimo procesus ar procesus atliekamus kiekvienoje šalyje partnerėje, šalies prekių kilmei įgyti nebūtina, kad joje būtų atliktas pakankamas apdorojimas ar perdirbimas nustatytas taisyklių sąrašė.

Kumuliacija gali būti:

- dvišalė;
- diagonali (įstrižinė);
- regioninė;
- pilnoji kumuliacija.

Dvišalė kumuliacija yra tarp dviejų šalių, kurios sudariusios laisvosios prekybos sutartį ir taikoma šių šalių kilmės žaliavoms, naudojamoms tam tikros prekės gamybai.

Diagonali, ar dar kitaip vadinama įstrižinė, kumuliacija veikia tarp daugiau kaip dviejų šalių, su sąlyga, kad jos turi tarp jų laisvos prekybos sutartį su vienodomis kilmės nustatymo taisyklėmis. Kaip dvišalėje kumuliacijoje tikrai turinčioms kilmę prekėms gali būti taikoma diagonali kumuliacija. Ji veikia tarp taip vadinamo Pan-Europinio modelio šalių kumuliacijos zonos. Produktas turės tos šalies kilmę, kurioje bus atlikta paskutinio apdorojimo ar perdirbimo operacija, jei ji buvo didesnė nei minimali.

Pilnoji kumuliacija leidžia šalims atlikti perdirbimo ar apdorojimo operacijas jų suformuotoje erdvėje su ne kilmės statusą turinčiais produktais. Pilnoji kumuliacija reiškia, kad visos operacijos atliktos dalyvaujančių šalių yra įvertinamos. Kai kiti kumuliacijų tipai reikalauja, kad prekės prieš eksportuojant tolimesniam apdorojimui ar perdirbimui būtų įgiję kilmę, pilnoji kumuliacija reikalauja tikrai, kad visi apdorojimo ar perdirbimo procesai nurodyti taisyklių sąrašė, būtų atlikti su ne kilmės medžiagomis, kad produktas įgytų kilmę. Pilnoji kumuliacija yra tarp EB ir EEE.

Regioninė kumuliacija yra diagonalios kumuliacijos atmaina ir taikoma pagal Bendrųjų preferencijų sistemą tarp vienos regioninės grupės šalių. Importuojamoms prekėms taikoma regioninė kumuliacija. BPS šalys, kurioms taikoma regioninė kumuliacija suskirstytos į 3

grupės³⁰.

Bendros kilmės taisyklės BPS šalims turi ypatumų taikant pagrindines preferencinės kilmės taisyklių nuostatas:

- *Kumuliaciją*
- *Minimalias operacijas*
- *Teritorialumo principą*
- *Tolerancijos taisyklę*
- *Tiesioginio transportavimo*

Kumuliaciją ir minimalias perdurbimo operacijas mes aptarėme, o teritoriškumo principo esmė ta, kad prekės gamyboje atliekamos operacijos turi būti įvykdytos preferencinėje zonoje, t.y. sutarties šalių teritorijose. Šalyje kilusios prekės, paliekančios preferencinę zoną, yra laikomos neturinčiomis kilmės, nebent įrodoma, kad prekės yra gražintos ir jų atžvilgiu nebuvo atlikta jokia perdurbimo operacija.

Tolerancijos taisyklė. Nukrypstant nuo bendros taisyklės, kilmės statuso neturinčios medžiagos vis dėl to gali būti naudojamos konkrečiam produktui gaminti, jeigu jų bendra vertė neviršija 10 proc. produkto kainos.

Kilmės įrodymas. Laisvosios prekybos sutartyse apspręstą preferencinę prekių kilmę įrodo sekantys dokumentai: judėjimo sertifikatas EUR. 1 (5 priedas), judėjimo sertifikatas EUR-MED (6 priedas), sąskaitos faktūros deklaracija, arba EUR-MED sąskaitos faktūros deklaracija. Visi šie preferencinę prekių kilmę pagrindžiantys dokumentai yra nustatytos formos ir jų pavyzdžiai bei sąskaitų faktūrų deklaracijų lingvistinės versijos yra pateiktos preferencinių susitarimų kilmės protokolų atitinkamuose prieduose.

Judėjimo sertifikatus EUR.1 ir EUR-MED, išduoda muitinė, o sąskaitos faktūros deklaracijas išrašo ir tvirtina patys eksportuotojai ar jų įgalioti asmenys. Preferencinę sąskaitos faktūros deklaraciją gali išrašyti kiekvienas eksportuotojas, jeigu prekių siuntos, kurią sudaro viena ar daugiau pakuočių su kilmės statusą turinčiomis prekėmis, bendra vertė neviršija 6000 EUR. Eksportuojančios šalies muitinė gali suteikti teisę bet kuriam eksportuotojui, dažnai eksportuojančiam kilmės statusą turinčias prekes, patikimo eksportuotojo statusą, suteikiantį teisę išrašyti sąskaitos faktūros deklaraciją nepriklausomai nuo kilmingos prekių siuntos vertės

³⁰ 1 grupė – Pietryčių Azijos šalys: Laosas, Brunėjus, Kambodža, Indonezija, Malaizija, Filipinai, Singapūras, Tailandas, Vietnamas.

2 grupė – centrinės Amerikos bendroji rinka – Bolivija, Kolumbija, Kosta Rika, Ekvadoras, Salvadoras, Gvatemala, Hondūras, Nikaragva, Panama, Peru, Venesuela.

3 grupė – Pietų Azijos Asociacijos – Bangladešas, Butanas, Indija, Maldyvus, Nepalas, Pakistanas, Šri Lanka.

dydžio. Muitinė patvirtintam eksportuotojui suteikia muitinės leidimo numerį, kuris nurodomas sąskaitos faktūros deklaracijoje. Muitinė kontroliuoja ir prižiūri, kaip patvirtintas eksportuotojas naudojami leidimu ir gali atšaukti leidimą, kai patvirtintas eksportuotojas nesilaiko numatytų sąlygų ar kitu būdu netinkamai naudoja leidimą.

Vykdamas Bendrųjų preferencijų sistemos nuostatas, prekių kilmei pagrįsti taikomi A formos kilmės sertifikatai ir sąskaitos faktūros deklaracija. Nustatytos tarifų lengvatos taikomos kilmės statusą turintiems produktams, kurie importuojami į bendriją pateikus A formos kilmės sertifikatą (7 priedas), išduodama muitinės įstaigos ar kitos šalies įgaliotos institucijos.

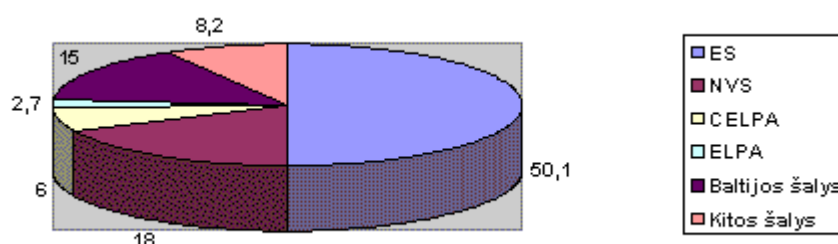
A formos kilmės sertifikatas išduodamas tais atvejais, jei jį reikia pateikti kaip dokumentinį įrodymą taikant lengvatas, išduodamas eksportuotojui (ar jo įgaliotajam atstovui) pateikus raštišką prašymą su papildomais dokumentais, įrodantčiais, kad eksportuojamiems produktams gali būti išduotas A formos kilmės sertifikatas. Kompetentinga lengvatas gaunančios šalies vyriausybė institucija išduoda sertifikatą, jei eksportuoti skirti produktai gali būti laikomi kilusiais iš tos šalies. Kompetentinga vyriausybė institucija turi teisę patikrinti atitinkamus dokumentus arba atlikti bet kokią patikrinimą, kuris jai atrodo priimtinas³¹.

³¹ BMKIN 78 str.

2. PREFERENCINIŲ SUSITARIMŲ IR KILMĖS KONTROLĖS ANALIZĖ

2.1. Lietuvos eksporto ir importo palyginamoji analizė pagal prekybos režimus

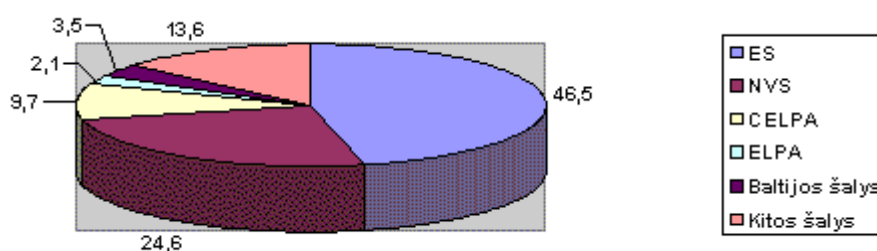
Stiprėjanti preferencinį užsienio prekybos režimo pobūdį rodo Lietuvos užsienio prekybos struktūra, ir visi aukščiau aptarti veiksniai prisidėję prie tos ekonominės situacijos, kurią Lietuva ir turėjo. 1999-2000 m. maždaug 75 procentai Lietuvos užsienio prekybos vyko su šalimis, turinčiomis preferencinį režimą. Visos aukščiau aptartos prekybos liberalizavimo priemonės ženkliai ir stabiliai įtakojo užsienio prekybos augimą ir kaip matyti 4 ir 5 pav., iki ES išsiplėtimo tapo didžiausia prekybos partnere, kuriai teko apie pusę Lietuvos eksporto ir importo (7 priedas).

4 pav. Lietuvos eksportas % į šalis pagrindines prekybos partneres 1999 m.³²

Sudėjus esamų ir būsimų ES narių dalis, prekyba su šiomis šalimis sudarytų apie 70 procentų Lietuvos užsienio prekybos bendros apyvartos.

Kaip rodo importo duomenys, prekių įvežimas į Lietuvą iš NVS šalių (ypač Rusijos) sudarė maždaug ketvirtadalį viso šalies importo.

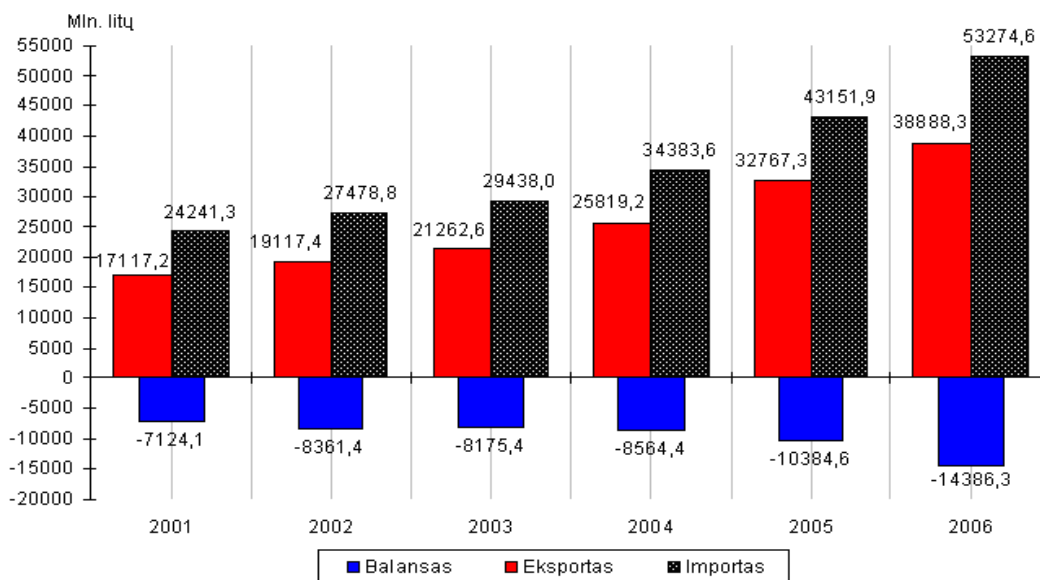

5 pav. Lietuvos importas % iš šalių pagrindinių prekybos partnerių 1999 m.³³

³² Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

³³ Tas pats

Kaip matyti iš 6 pav. pateiktų duomenų (7 priedas), nuo 2001 m. pastebimas spartus eksporto ir importo augimas. Ypač išsiskiria šių rodiklių augimas per 2004- 2005 nagrinėjamo laikotarpio metus. 2005 metais, kai eksportas, palyginti su ankstesniais metais, padidėjo 26,9 proc., o importas 25,5 proc. t.y. eksporto augimas viršijo importo augimą.

6 pav. Eksportas ir importas 2001-2006 m

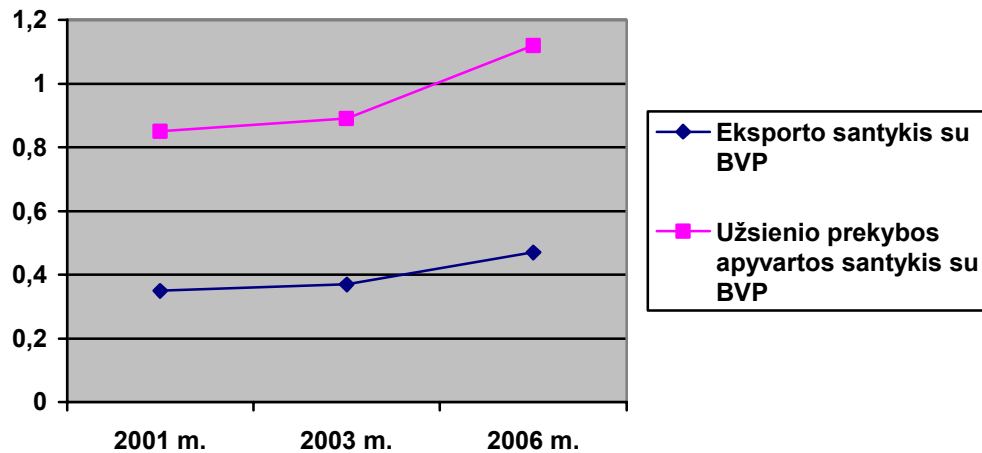
Darytina prielaida, kad didelė dalimi tokią sparčią Lietuvos užsienio prekybos plėtrą lėmė Lietuvos įstojimas į ES.

Lietuva yra palyginti nedidelė atviros ekonomikos valstybė ir prekiauja daugiau kaip su 180 pasaulio valstybių. Efektyvus išsivysčiusių šalių su nedidele vidaus rinka ekonomikos augimo kelias yra eksporto plėtra, todėl ilguoju laikotarpiu jos ūkio plėtros pagrindu reikia laikyti eksportą. Lietuvos ekonomikos plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje³⁴ eksportas išskirtas į prioritetinę sritį.

Analizuojant Lietuvos užsienio prekybos rodiklių pokyčius (8 priedas), matyti, kad tiek eksporto tiek užsienio prekybos apyvartos santykis su BVP³⁵ kasmet auga (7 pav). Tai liudija šalies ūkio konkurencingumo ir ekonomikos priklausomybės nuo užsienio prekybos didėjimą.

³⁴ http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaike_ukio.php Lietuvos ekonomikos plėtros iki 2015 ilgalaikė strategija; prisijungimo laikas: 2007-10-09.

³⁵ Bendrasis vidaus produktas

7 pav. Eksporto ir užsienio prekybos apyvartos santykis su BVP.

Nagrinėjant Lietuvos Statistikos departamento duomenis ir pateiktą informaciją, paruoštose ataskaitose apie Lietuvos Respublikos tarptautinę prekybą neradau statistinės informacijos apie tai, kokiai importuojamų prekių daliai taikomi skirtingi prekybos režimai pagal suteikiamas preferencijas, t.y. nėra konkrečių duomenų apie tai, kiek pagal preferencinę prekybą importuota prekių taikant laisvosios prekybos sutartis. Todėl atlikdama Lietuvos importo ir eksporto palyginamąją analizę pagal skirtingus prekybos režimus, atsižvelgiau į faktinės prekybos iš kai kurių, preferencinius susitarimus vykdančių, šalių grupių statistinius duomenis.

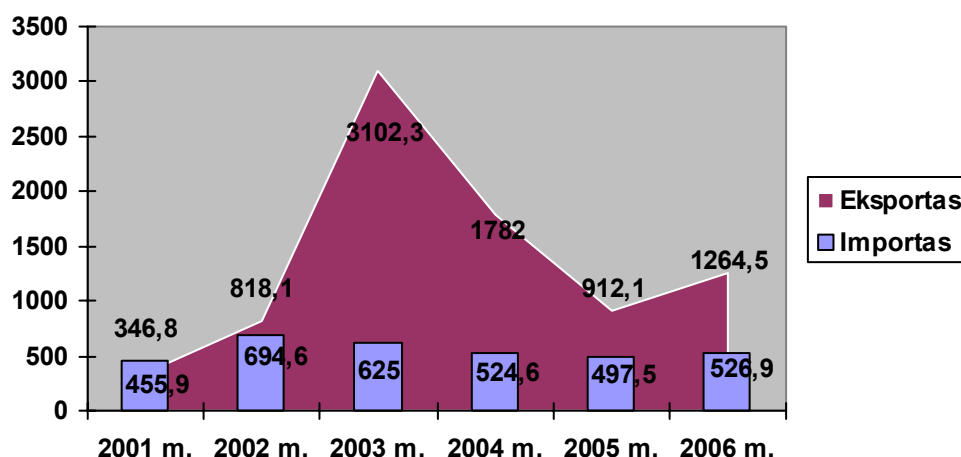
Savo darbe nagrinėjamosiomis šalimis pasirinkau: Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalis, Viduržemio jūros regiono šalis, Turkiją ir Meksiką.

Analizuojant užsienio prekybą prekybos krypčių požiūriu, galima pastebėti, kad mano pasirinkta ELPA šalių grupė nėra labai svarbi pagal prekybos mastą Lietuvos eksporto ir importo partnerė, nes prekyba su šiomis šalimis 2005-2006 m. sudaro: importas svyruoja tik apie 1 proc., o eksportas 2005 m. 2,78 proc, 2006 m. 3,25 proc.(7 priedas). Tačiau preferencijų taikymo požiūriu tai yra viena iš šalių grupių, kurioms taikomos didžiausios preferencijos.

Kaip matyti iš 8 pav. prekybos mastas su ELPA šalimis labai svyruoja. Eksportas 2002 m., palyginti su 2001 m., išaugo 2,4 karto, o dar po metų net 3,8 karto. Vėliau, iki 2005 m. kasmet mažėjo, o 2006 m. vėl pastebimas augimas.

Importo apimtys taip pat svyruoja, aukščiausios buvo 2002 m. 694,6 mln. Lt. Svarbi tendencija prekyboje su ELPA šalimis yra ta, kad prekybos balansas nagrinėjamu laikotarpiu, pradedant nuo 2002 m. yra teigiamas.

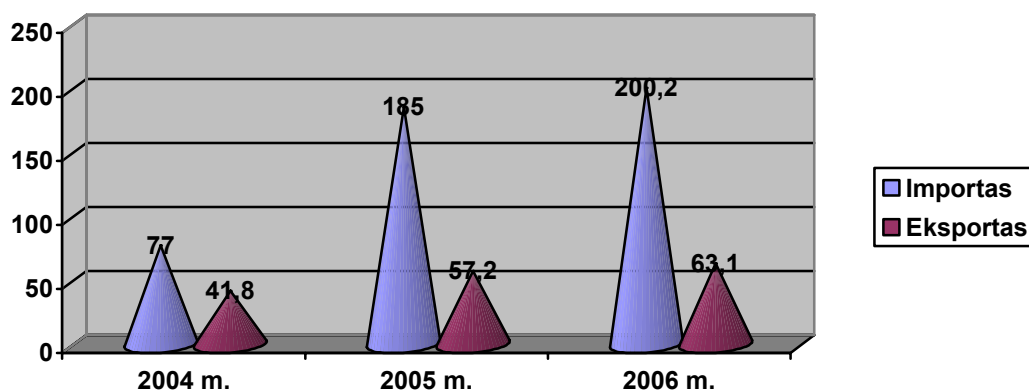
mln.Lt

8 pav. Lietuvos prekybos su ELPA šalimis apimčių pokytis 2001-2006 m.³⁶

Prekybos su Viduržemio regiono šalimis analizei pasirinkau Alžyro, Egipto, Izraelio, Jordanijos, Maroko, Tuniso ir Libano vykdomą prekybą su Lietuva. Kaip matyti iš 9 pav. pateiktų duomenų - eksportas į šias šalis nuo įstojimo į ES išaugo apie 10 proc. o importas 61,5 proc.

mln.Lt

9 pav. Lietuvos prekyba su Viduržemio jūros regiono šalimis 2004-2006 m.³⁷

Darytina prielaida, kad Lietuvai po įstojimo į ES, pradėjus taikyti laisvosios prekybos sutartis su Viduržemio jūros regiono šalimis prekių importas iš šių šalių padidėjo daugiau kaip 60 proc., o eksportas į šias šalis apie 10 proc. Ši prielaida gali būti klaidinga, nes analizuojant

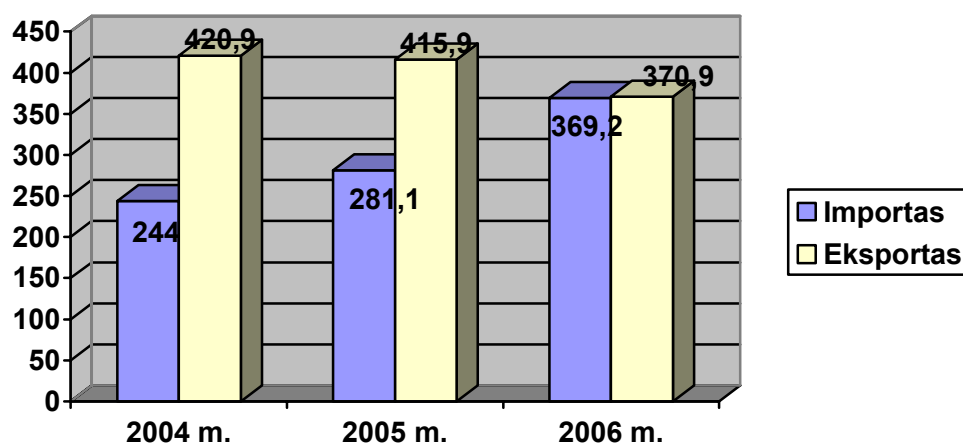
³⁶ Šaltinis Lietuvos Statistikos departamentas ()

³⁷ tas pats

prekybos apimtis, dėl didelės statistinių duomenų sklaidos pasirinktos ne visos, o tik 7 minėtos Viduržemio jūros regiono šalys.

Analizuojant prekybos pokyčius su Turkija (10 pav.), dėl statistinių duomenų stygiaus ir taikomų standartų įvairovės autoriui nepavyko surasti informacijos apie prekybos pokyčius su šia šalimi, kaip ir su aukščiau nagrinėtomis Viduržemio jūros regiono šalimis, iki įstojimo į ES, t.y. iki 2004 m., galiu tik padaryti išvadą, kad šios šalys nebuvo priskiriamos svarbiausiems Lietuvos užsienio prekybos partneriams.

Mln. Lt

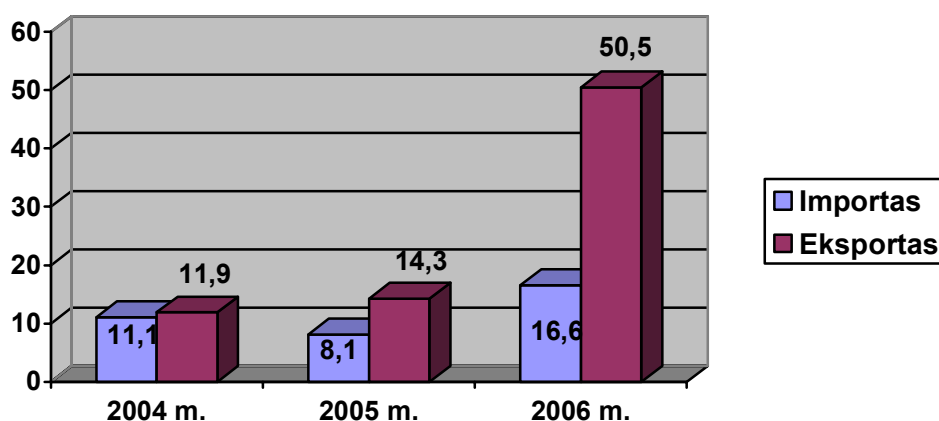
10 pav. Lietuvos ir Turkijos prekybos režimų apimtys

Lyginant 2004-2005 m. duomenis, prekių eksportas į Turkiją auga. 2006 m. lyginant su 2004 m. išaugo 1,5 karto ir praktiškai susilygino su importu, kuris neženkliai sumažėjo. Svarbiausiomis prekėmis, kurios importuojamos iš Turkijos yra tekstilės gaminiai, gatavi drabužiai ir audiniai.

Dar viena šalimi, kurios prekybos pasikeitimus tikslinga panagrinėti yra Meksika (11 pav.).

Nežiūrint į tai, kad prekių importas iš Meksikos 2006 m. išaugo du kartus, išpūdingiausi skaičiai šioje prekyboje susiję su Lietuvos prekių eksportu, kuris išaugo lyginant su 2004 m. beveik 4,2 karto.

Mln.Lt

11 pav. Lietuvos ir Meksikos prekyba

Galima daryti išvadą, kad Lietuvos įstojimas į ES ir prisijungimas prie vykdomų laisvosios prekybos sutarčių, suteikė stiprų impulsą Lietuvos užsienio prekybai, kuri pastaraisiais metais ypač suaktyvėjo su tokiomis, dabar mūsų atžvilgiu laisvosios prekybos šalimis, kaip Viduržemio jūros regiono šalys, Turkija, Meksika.

Prekyboje su ELPA šalimis bei Meksika yra teigiamas prekybos balansas ir eksportas į Turkiją, Meksiką ir ELPA šalis auga sparčiau nei importas.

2.2 Prekių kilmės nustatymo ES preferenciniuose susitarimuose analizė

2.2.1. ES ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimai

Dėl geografinio artumo, istorinių ir kultūrinių ryšių bei dabartinių ir būsimų migracijos srautų pietinės Viduržemio jūros pakrantės šalys yra ypač svarbios ES prekybos partnerės. Būtent todėl, remdamasi tradicijomis, ES nusprendė šiame regione įgyvendinti regioninės integracijos politiką. Viduržemio jūros regionas yra vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos prioritetų išorės santykių srityje.

1995 m. lapkričio 28 d. Barselonoje buvo priimta Pirmoji Viduržemio jūros regiono valstybių konferencijos deklaracija, kurią pasirašė ES ir vienuolikos Viduržemio jūros regiono valstybių (Alžyro, Egipto, Izraelio, Jordanijos, Kipro, Libano, Maltos, Maroko, Sirijos, Tuniso, Turkijos) ir Palestinos atstovai³⁸. Šiuo metu Kipras ir Malta procese dalyvauja jau kaip ES narė, Turkija yra valstybė kandidatė. Libija nuo 1999 m. turi stebėtojos statusą, o 2004 m. pareiškė esanti pasirengusi prisidėti prie Barselonos proceso. Barselonos deklaracijoje buvo sutarta

³⁸ Išskyrus Albanijos, Libijos ir anksčiau Jugoslavijai priklausiusių šalių atstovus.

Europos ir Viduržemio jūros regiono partnerystę plėtoti trijose srityse: 1) politinėje ir saugumo; 2) ekonomikos ir finansų; 3) socialinėje, kultūros ir humanitarinėje. Pagal Barselonos deklaraciją numatyti uždaviniai įgyvendinami sudarius dvišales ES ir regiono valstybių asociacijos sutartis. Norint sukurti glaudesnius šių regionų ekonominius ir prekybinius santykius ir atsižvelgiant į ES ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimus, steigiančius asociacijos sutartis ir kuriant regione laisvosios prekybos zoną, siekiama išplėsti prekių kilmės kumuliacijos sistemą ir tuo būdu liberalizuoti PAN-EURO-MED³⁹ (PEM) prekybą. Prekybos liberalizavimo ir prekių kilmės kumuliacijos išplėtimo siekiama palaipsniui. Analizuojant teisinį reglamentavimą apsprendžiantį ES ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimus taikant prekių kilmės įstrižinę (diagonalinę) kumuliacijos sistemą, svarbu pažymėti, kad siekiant sukurti įstrižinę kilmės kumuliaciją tarp Bendrijos, Alžyro, Egipto, Farerų salų, Islandijos, Izraelio, Jordanijos, Libano, Maroko, Norvegijos, Šveicarijos (įskaitant Lichtenšteiną), Sirijos, Tuniso, Turkijos ir Vakarų Kranto bei Gazos Ruožo, Bendrija ir minėtosios šalys per Europos Komisiją informuoja viena kitą apie kitoms šalims taikomas kilmės taisykles.

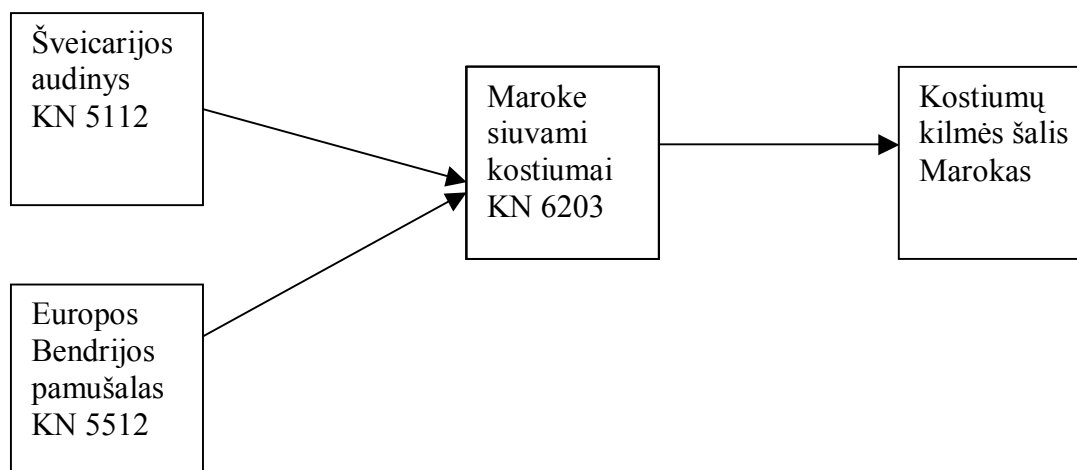
Svarbu žinoti tai, kad kumuliacija gali būti taikoma tik tuomet, jei galutinės gamybos ir galutinės paskirties šalys yra sudariusios laisvosios prekybos susitarimus, kuriuose nustatytos identiškos kilmės taisyklės, su visomis šalimis, dalyvaujančiomis įgyjant kilmės statusą, t. y. su visomis šalimis, kurių kilmės medžiagos buvo naudojamos. Medžiagos, kurių kilmės šalis nėra sudariusi susitarimo su galutinės gamybos arba galutinės paskirties šalimis, laikomos neturinčiomis kilmės statuso. Remiantis iš šalių gautais pranešimais teikiama protokolų dėl kilmės taisyklių, kuriomis nustatoma įstrižinė kilmės kumuliacija, apžvalga ir nurodoma data, nuo kurios pradėdama taikyti kumuliacija.

Paprastai galutinio produkto kilmė nustatoma pagal šalį, kurioje įvykdytos paskutinio apdorojimo ar perdirbimo operacijos, jeigu jos yra didesnio masto negu nepakankams perdirbimas ar apdorojimas. Kaip pavyzdį galima išnagrinėti 12 pav. pateiktą situaciją.

³⁹ PAN šalys – Norvegija, Islandija, Šveicarija, Lichtenšteinas ir Turkija (išskyrus žemės ūkio produktus ir anglies ir plieno)

EURO - 25 ES šalys.

MED šalys - Izraelis, Libanas, Sirija, Egiptas, Marokas, Alžyras, Jordanija, Tunisas, Vakarų krantas ir Gazos ruožas,

12 pav. Kilmės nustatymas pagal paskutinę apdorojimo ar perdirbimo vietą.

Šveicarijos kilmės audinys, KN pozicija 5112, importuojamas į Maroką, pamušalas, KN 5512 pozicija, yra Bendrijos kilmės. Maroke iš šių pagrindinių žaliavų siuvami kostiumai, KN 6203 pozicija.

Jei minimos žaliavų kilmės šalys – Marokas ir Šveicarija - nebūtų pasirašę laisvosios prekybos sutarties su visos Europos ir Viduržemio jūros valstybių dėl kilmės taisyklių protokolų, Šveicarijos kilmės audinį reikėtų laikyti nekilmingu ir todėl Maroke pasiūti kostiumai neįgytų preferencinio kilmės statuso. Paskutinės kostiumų perdirbimo (siuvimo) operacijos atliktos Maroke ir atliktas siuvimas nėra nepakankamo perdirbimo operacija, todėl kostiumai laikomi turinčiais Maroko kilmę, eksportuojant juos į šalis su kuriomis taikoma kumuliacija (pvz. Norvegija).

Dar 2005 m., nukrypstant nuo Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio EB ir Maroko asociaciją⁴⁰ bei Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio EB ir Tuniso asociaciją⁴¹ kilmės taisyklių nuostatų, ir leidžiant Marokui ir Tunisui nukrypti nuo drabužiams aukščiau minėtuose susitarimuose taikomų kilmės taisyklių, kad jos galėtų eksportui į Bendriją gaminti kilmės statusą turinčius rūbus iš Turkijos kilmės audinių. Šis nuokrypis buvo galimas tik Turkijos kilmės audiniams, kurie į Tunisą ir Maroką eksportuojami iš Bendrijos. Taikant šį nuokrypį nuo susitarimuose nustatytos taisyklės, buvo siekiama plėsti tuo metu tarp šių šalių taikomą kumuliaciją ir tuo skatinant Tuniso ir Maroko ekonomikos, visų pirma tekstilės sektoriaus, plėtrą. Šis nuokrypis buvo laikinai taikoma, kaip, minėtų šalių

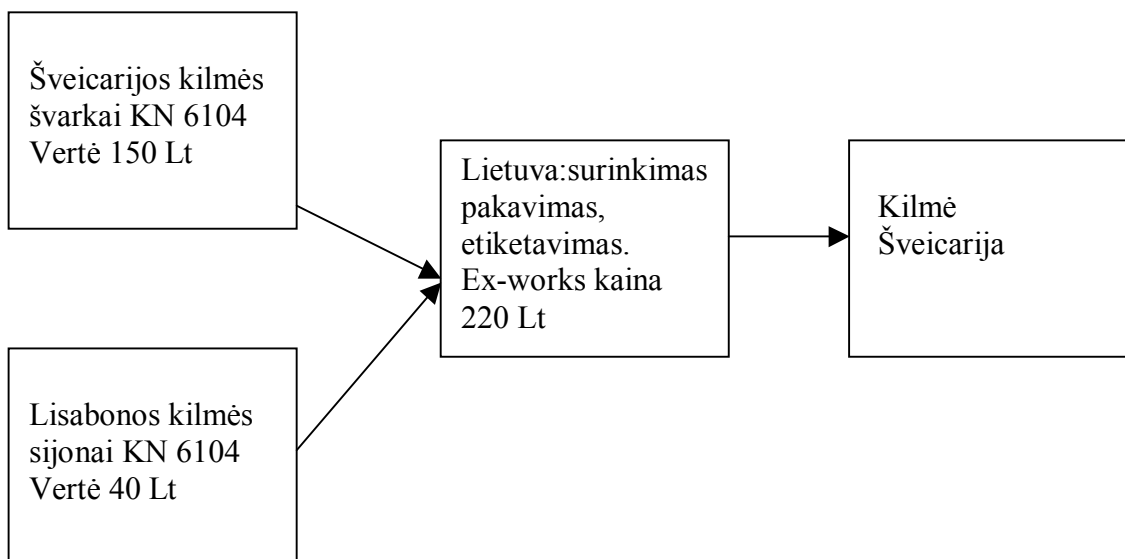
⁴⁰ ES ir Maroko Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/2005. OL L 206/8

⁴¹ ES ir Tuniso Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/2005. OL L 190/3

ekonomikai reikšminga, priemonė, kol tarp šių šalių įsigalios nauji protokolai ⁴²dėl kilmės taisyklių.

Tolimesniam nagrinėjimui, pasirinkau analizuoti Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, **steigiančio EB ir Tuniso asociaciją**,⁴³ 4 protokolą, kuris 2006 m. liepos 28 d. ES ir Tuniso asociacijos tarybos sprendimo Nr.1/2006 nuostatomis buvo pakeistas nauja redakcija. Šiame protokole dėl sąvokos „produktų kilmė“ apibrėžimo ir administracinio bendradarbiavimo metodų, buvo išplėsta įstrižinė kumuliacija, t.y. sudaryta galimybė naudoti Bendrijos, Norvegijos, Šveicarijos, Lichtenšteino, Turkijos ar bet kurios kitos šalies, kuri dalyvauja Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių partnerystėje, kilmės medžiagas siekiant plėtoti prekybą ir skatinti regionų integraciją.

Nustatant prekių kilmę, kai paskutinis apdorojimas ar perdirbimas apima tik minimalias operacijas, reikia atsižvelgti į didžiausią gamybai naudotą medžiagų vertę, t.y. jei galutinės gamybos šalyje vienos ar kelių kilmės šalių medžiagos apdorojamos minimaliai, tai galutinis produktas laikomas kilusiu iš tos šalies, kurioje kilusių medžiagų vertė yra didžiausia. Tuo tikslu galutinėje gamybos šalyje gauta pridėtinė vertė, įskaitant pakankamai perdirbtų kilmės statuso neturinčių medžiagų vertę, yra lyginama su visose kitose šalyse kilusių medžiagų verte. Kaip pavyzdį galime išnagrinėti 13 pav. pateiktą situaciją.

13 pav. Kilmės nustatymas, kai paskutinis apdorojimas apima tik minimalias operacijas

⁴² ES ir Tuniso Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/2006. OL L 260/1
ES ir Maroko Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 2/2005. OL L336/1

⁴³ OL L 97, 1998 3 30, p.2.

Į Lietuvą iš Šveicarijos importuojami švarkai, kurių KN pozicija 6104 ir vertė 150 Lt, o iš Libano įvežamas sijonas, KN pozicija 6104 ir vertė 40Lt. Lietuvoje atliekamas surinkimas, pakavimas ir etiketavimas. Galutinio produkto ex-works kaina 220 Lt.

Kadangi Lietuvoje atliekamas apdorojimas yra minimalus, t.y. atliktos nepakankamo perdirbimo operacijos, tai nustatant galutinio produkto kilmę reikia lyginti Lietuvoje sukurto produkto dalies pridėtinę vertę su kitų šalių naudotų medžiagų verte. Lietuvoje sukurta pridėtinė vertė 30 Lt, kai tuo tarpu Šveicarijoje sukurta vertė 150 Lt, todėl galutinis produktas laikomas turinčiu Šveicarijos preferencinę kilmę. Jei pavyzdyje minima Šveicarija ir Lietuva, ar plačiau suprantama ES, nebūtų pasirašę laisvosios prekybos sutarties su visos Europos ir Viduržemio jūros valstybių kilmės taisyklėmis, kostiumus reikėtų laikyti nekilmingais, nes Šveicarijos indėlis būtų laikomas nepakankamu perdirbimu ir jo atžvilgiu negalima taikyti kilmės kumuliacijos.

Nagrinėjant visišką kumuliaciją, kuri leidžia pakankamai apdoroti ar perdirbti produktus ne vienos šalies muitų teritorijoje, o zonoje, kurią sudaro grupės šalių muitų teritorijos, svarbu pažymėti, kad tokia apdorojimo ar perdirbimo kumuliacija netenkina visos Europos ir Viduržemio jūros šalių kilmės protokolų reikalavimų. Visiška kumuliacija numatyta kilmės protokoluose su Maroku, Tunisu ir Alžyru. Pagal apdorojimo ar perdirbimo kumuliacijos taisykles laikoma, kad vienoje iš tokios kumuliacijos šalių atliktos perdirbimo operacijos leidžia jas laikyti atliktomis kitoje pilnos kumuliacijos šalyje neatliekant su tomis žaliavomis pakankamo perdirbimo operacijų. Kadangi toks prekių kilmės statusas įgyjamas būdu neatitinkančiu visos Europos ir Viduržemio jūros šalių kilmės protokolų reikalavimų, pagal kurią visos perdirbimo operacijos turi būti atliktos vienoje šalyje, tai toks produktas igys preferencinę prekių kilmę jį eksportuojant tik į Bendriją ir Magrebo šalis⁴⁴.

Tam, kad Susitariančiose šalyse būtų taikomos numatytos importo maito lengvatos turi būti pateiktas vienas iš žemiau nurodytų dokumentų, pagrindžiančių prekių preferencinę kilmę:

- 1) EUR.1 judėjimo sertifikatas;
- 2) EUR-MED judėjimo sertifikatas;
- 3) Susitarimo atitinkamuose straipsniuose apspręstais atvejais, – „sąskaitos faktūros deklaracija” arba „EUR-MED sąskaitos faktūros deklaracija”.

Privalomas judėjimo sertifikato EUR.1 naudojimas/išdavimas taikomas, kai nėra įvykdytos įstrižinės visos Europos ir Viduržemio jūros šalių kilmės kumuliacijos sąlygos, t.y. kai prekės įgyja kilmę taikant visišką kumuliaciją su Maroku, Tunisu, Alžyru ir Bendrija arba kai dvišalė prekyboj nesilaikoma draudimo gražinti muitus arba atleisti nuo jų.

Privalomas judėjimo sertifikato EUR-MED naudojimas taikomas, kai produktai yra kilmės kumuliacijos šalies kilmės ir jų kilmės statuso įgijimui buvo taikyta įstrižinė kumuliacija.

⁴⁴ Alžyras, Marokas, Tunisas.

Kaip pavyzdį, galima išnagrinėti situaciją, kai Norvegijos kilmės lentos, KN 4407 pozicija, importuojamos į Tunisą ir čia pagaminami mediniai padėklai, KN 4415 pozicija. Tunise, naudojant įstrižinės kumuliacijos šalies, Norvegijos, lentas, pagaminti Tuniso kilmės padėklai ir eksportuojant juos į Bendriją bus išduodamas judėjimo sertifikatas EUR- MED, kurio 4 langelyje bus nurodyta, kad kumuliacija taikoma su Norvegija.

Kitose situacijose galima laisvai pasirinkti kokį kilmės dokumentą, judėjimo sertifikatą EUR.1 ar EUR-MED naudosime, t.y. jei produkto gamyboje nebuvo naudotos įstrižinės visos Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių kilmės kumuliacijos medžiagos, tai gali būti išduotas judėjimo sertifikatas EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikatas ir jo 4 langelyje nurodant, kad kumuliacija netaikyta (jei išduodančioj šaly buvo atsižvelgta į draudimą gražinti muitus arba atleisti nuo muitų sumokėjimo).

Bendrijos ir Viduržemio jūros regiono valstybių, išskyrus Izraelį, susitarimuose draudimas gražinti muitus ar atleisti nuo muitų taikomas kai produktas įgyja kilmės statusą taikant įstrižinę kumuliaciją su atitinkamomis šalimis, išskyrus paskirties šalį, arba , kai siekiant vėliau taikyti įstrižinę kumuliaciją išduodamas EUR-MED sertifikatas.

Susitarimuose tarp Bendrijos, Šveicarijos, Norvegijos, Turkijos, Islandijos, Farerų salų bei susitarimuose tarp EB ir Izraelio draudimas gražinti ar atleisti nuo muitų taikomas visada.

ES ir Izraelio laisvosios prekybos sutarties⁴⁵ 83 straipsnyje nurodyta, kad ji taikoma „Izraelio valstybės teritorijai“. Sutartyje nepaaiškinta, kas sudaro tą teritoriją. Pagal Bendrijos teisę ir tarptautinę teisę Vakarų krantas ir Gazos Ruožas, Rytų Jeruzalė ir Golano aukštumos nepriklauso Izraelio valstybei. Todėl prekėms, kilusioms iš šių teritorijų netaikomi preferenciniai importo muitai pagal šią sutartį. Izraelio Vyriausybė ir Europos Komisija 2004 m. pasirašė susitarimą dėl šios sutarties kilmės taisyklių protokolo įgyvendinimo techninių priemonių. Šiuo susitarimu nustatoma, kad iš Izraelio eksportuotoms prekėms išduotuose kilmės dokumentuose, EUR.1 judėjimo sertifikatuose arba sąskaitos faktūros deklaracijoje turi būti nurodytas miesto, kaimo arba pramoninės zonos, kuriose prekės įgijo kilmės statusą, pavadinimas ir pašto indeksas. Tais atvejais, kai kilmę įrodančiame dokumente nurodyta vietovė yra už Izraelio valstybės ribų, nustatytą 1967 m., atitinkamoms prekėms preferenciniai importo muitai netaikomi. Komisija, perdavė visų šalių narių administracijoms vietovių, kuriose pagamintos prekės laikomos turinčiomis kilmės statusą, sąrašus.

ES – Izraelio asociacijos tarybos sprendimu⁴⁶, keičiant kilmės taisyklių protokolą, nuo 2006 m. sausio 1 d. pradėtas taikyti naujos redakcijos sąskaitos faktūros deklaracijos tekstas

⁴⁵ OL L 147, 200 6 21, p.3.

⁴⁶ ES – Izraelio asociacijos tarybos sprendimas Nr.2/2005 iš dalies keičiantis Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių 4 protokolo dėl sąvokos, „produktų kilmė“ apibrėžimo ir administracinio bendradarbiavimo metodų.

(Šiame dokumente išvardintų prekių eksportuotojas (muitinės liudijimo Nr....⁽⁴⁷⁾) deklaruoja, kad, jeigu kitaip nenurodyta, tai yra...⁽⁴⁸⁾ preferencinės kilmės prekės.), atitinkantis kitų laisvosios prekybos sutarčių šalių atitinkamą kilmės dokumentą. Šiuo kilmės taisyklių protokolu numatyta PAN-EURO –MED įstrižinės kumuliacijos taikymo galimybė ir atitinkamai apspręsti kilmės įrodymo dokumentai, prekių judėjimo EUR-MED sertifikatas ir EUR-MED sąskaitos faktūros deklaracija.

2.2.2. Muitų Sąjunga

Europos Bendrija sudariusi Muitų sąjungas su Turkija, Andora ir San Marinu.

Turkija. Europos Sąjunga ir Turkija yra susietos Muitų sąjungos sutartimi, kuri įsigaliojo 1996 m. Turkijos arba ES statusą turinčios prekės, kurioms taikoma Muitų sąjungos sutartis, gali laisvai judėti iš ES į Turkiją ir iš Turkijos į ES netaikant importo muitų ir kiekybinių apribojimų, nes abi sutarties šalys taiko bendrą muitų tarifą importui iš trečiųjų šalių. Turkijos arba ES prekių statusą įrodo muitinės išduotas A.TR judėjimo sertifikatas. Muitų sąjungos sutartis taikoma prekybai pramoninėmis prekėmis (išskyrus anglies ir plieno produktus bei žemės ūkio produktus)⁴⁹. Preferencinį susitarimą dėl prekybos žemės ūkio produktais reguliuoja Sprendimas Nr. 1/98⁵⁰. Preferenciniai importo muitai taikomi, jeigu muitinei pateikiami šie preferencinę prekių kilmę įrodantys dokumentai: EUR.1 judėjimo sertifikatas; arba nustatytais atvejais – kilmės deklaracija sąskaitoje-faktūroje. Preferencinę prekybą anglies bei plieno produktais reguliuoja Sprendimas Nr. 2/99⁵¹. Preferenciniai importo muitai taikomi, jeigu muitinei pateikiamas EUR.1 judėjimo sertifikatas; arba nustatytais atvejais – kilmės deklaracija sąskaitoje-faktūroje.

⁴⁷Kai sąskaitos faktūros deklaraciją surašo patvirtintas eksportuotojas, šiame laukelyje reikia įrašyti patvirtinto eksportuotojo leidimo numerį. Kai sąskaitos faktūros deklaraciją surašo ne patvirtintas eksportuotojas, žodžiai skliausteliuose yra ištrinami ar paliekamas tuščias laukelis.

⁴⁸ Reikia nurodyti prekių kilmę.

⁴⁹ 1995 m. gruodžio 22 d. EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/95 dėl muitų sąjungos galutinės stadijos įgyvendinimo (OL L 035, 13/02/1996); 2001 m. kovo 28 d. EB – Turkijos muitinių bendradarbiavimo komiteto sprendimas Nr. 1/2001 pakeičiantis sprendimą Nr. 1/96, išdėstanti detalias EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimo Nr. 1/95 taikymo nuostatas (OL L 98, 7/04/2001); 2004 m. birželio 7 d. Muitinės departamento generalinio direktoriaus įsakymas Nr. 1B-610 „Dėl EUR.1 judėjimo sertifikatu, A.TR judėjimo sertifikatų ir A formos kilmės sertifikatų pildymo ir išdavimo taisyklių patvirtinimo (Žin., 2004, Nr. 94-3470).

⁵⁰ 1998 m. vasario 25 d. EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/98 dėl prekybos žemės ūkio produktais (OL L 86, 20/03/1998).

⁵¹ 1999 m. liepos 8 d. Jungtinio komiteto, įkurto pagal sutartį tarp Europos anglies ir plieno Bendrijos ir Turkijos Respublikos dėl prekybos anglies ir plieno produktais, sprendimas Nr. 2/99 (OL L 212, 12/08/1999).

Andora. 1990 m. tarp Europos bendrijos ir Andoros įkurta Muitų sąjunga produktams, klasifikuojamiems Suderintos Sistemos 25–97 skirsniuose. Preferenciniai importo muitai taikomi žemės ūkio produktams, klasifikuojamiems SS 1–24 skirsniuose, jeigu muitinei pateikiami šie preferencine prekių kilme įrodantys dokumentai : EUR.1 judėjimo sertifikatas; arba nustatytais atvejais – kilmės deklaracija sąskaitoje-faktūroje.

Andora taiko didžiausio palankumo importo Muitus muitų sąjungos prekėms, o preferencinius Muitus – Bendrijoje pagamintiems tabako gaminiam⁵².

San Marinas. Laisvas visų produktų (SS 1-97 skirsniai), išskyrus anglies ir plieno produktus, judėjimas muitų sąjungoje⁵³.

2.2.3. Bendrųjų preferencijų sistema

Europos Sąjungos taikoma BPS yra pati dosniausia ir didžiausia iš visų kitų, kurias siūlo išsivysčiusios šalys. Bendrijos BPS apima 178 nepriklausomas valstybes ir teritorijas. Iš šiek tiek daugiau nei 10 000 prekių, įrašytų Kombinuotojoje nomenklatūroje, 7000 perdirbtų prekių galima taikyti BPS, t. y. daugeliui pramoninių prekių ir didžiajai daugumai žemės ūkio ir žuvininkystės prekių. Pusei prekių taikomas nulinis mokestis, o kitai pusei jautriausių prekių taikoma ribota 3,5 procentinių maito nuolaida.

Nors muitai dabar yra kaip niekad maži, jie vis dar yra kliūtis daugeliui prekių. Daugumą pramonės sektorių, kur ūkio subjektų konkurencija itin nuožmi, muitų sumažinimas skatina žaliavų ieškoti kitose šalyse. BPS, ypač Bendrijos siūloma sistema, vis dar gali būti naudingas įrankis šalių vystymuisi⁵⁴.

Europos Sąjunga mažai išsivysčiusiems bei besivystančioms šalims vienašališkai taiko muitų lengvatų bendrąją preferencijų sistemą (BPS), numatančią palankesnes prekybos sąlygas ir tuo siekdama skatinti jų ekonomikos plėtrą⁵⁵. Remiantis nustatyta valstybių įvertinimo tvarka, sudaromas šalių, kurioms taikoma BPS, sąrašas. Tokia sistema leidžia užtikrinti, kad

⁵² Sutartis tarp Europos ekonominės bendrijos ir Andoros Kunigaikštystės (OL L 374, 31/12/1990); 2001 m. lapkričio 15 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2302/2001 dėl Sutarties tarp EEB ir Andoros Kunigaikštystės 12(2) straipsnio (tabakas). Tarybos reglamentas Nr. 1207/2001 (tiekėjo deklaracija) Andoroje taikomas mutatis mutandis.

⁵³ 2002 m. vasario 28 d. Tarybos sprendimas dėl sutarties dėl bendradarbiavimo ir muitų sąjungos sudarymo tarp EEB ir San Marino Respublikos (OL L 84 28/3/2002). Bendradarbiavimo komiteto sprendimai. EB laisvosios prekybos sutartys (Jungtinė deklaracija dėl San Marino).

⁵⁴ Besivystančios šalys, tarptautinė prekyba ir darnus vystymasis: Bendrijos bendrųjų tarifų lengvatų (BLS) vaidmuo 2006–2015 m. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Europos Bendrijos komisija. Briuselis, 7.7.2004 KOM(2004) 461 galutinis.

⁵⁵ http://ec.europa.eu/trade/issues/global/gsp/index_en.htm. Generalised System of Preferences

preferencijos bus teikiamos tik toms šalims, kurios priklauso besivystančių ar mažai išsivysčiusių šalių grupei ir kurioms to labiausiai reikia, pavyzdžiui, labiausiai pažeidžiamoms, t.y. mažą pelną gaunančioms, anklavo šalims, mažoms savo teritorija ar nedidelės ekonomikos. Todėl joms ši sistema ir turi būti skiriama pirmiausiai.

Nuo 2001m. BPS sulaukė kardinalių pokyčių, pagrįstų sistemos supaprastinamu ir šalių naudos gavėjų diferencijavimu. Preferencinio režimo ciklą nuo 2002-01-01 pradėjo reguliuoti Europos Reglamentas 2501/2001⁵⁶, kurio pagrindiniai principai – šalių ekonominiai, socialiniai aspektai. Šis reglamentas buvo trečias dešimtmečio ciklo nuo 1995 iki 2005 metų teisės aktas, reguliuojantis BPS. Pagrindinės jo nuostatos:

- bendros priemonės,
- specialios skatinančios priemonės dėl darbo teisių apsaugos,
- specialios skatinančios priemonės dėl aplinkos apsaugos,
- specialios priemonės mažiausiai išsivysčiusioms valstybėms ir
- specialios priemonės dėl kovos su narkotikų gamyba ir prekyba .

Teisė naudotis šiomis priemonėmis buvo suteikta visoms valstybėms, kurias Jungtinės Tautos pripažįsta ir laiko mažiausiai išsivysčiusiomis valstybėmis⁵⁷.

Tačiau gyvenimas nestovi vietoj, tų priemonių kurios buvo taikomos, siekiant geresnės besivystančių šalių integracijos į pasaulio ekonomiką, jau neužtenka. Bendrijos prekybinių santykių prioritetu ir toliau laikant besivystančių ir mažai išsivysčiusių šalių ekonomikos plėtos galimybių didinimą ir siekiant šių tikslų, aktualu keisti preferencinės kilmės taisyklės ir užtikrinti jų administravimo bei kontrolės procedūras, kad lengvatos būtų teikiamos tiems, kam labiausiai to reikia⁵⁸.

Remiantis komunikatu „Besivystančios šalys, tarptautinė prekyba ir darnus vystymasis: Bendrijos bendrųjų tarifų lengvatų vaidmuo 2006–2015 m., „Komisija BPS ketina skirti šalims, kurioms labiausiai jos reikia, ir ji turi įvairiais būdais skatinti besivystančių šalių regioninį bendradarbiavimą. BPS turėtų padėti šioms šalims pasiekti tokių konkurencingumo lygį, kuris leistų joms būti ekonomiškai savarankiškoms ir tarptautinėje prekyboje būti lygiateisėmis partnerėmis“.

⁵⁶ 2001 m. gruodžio 10 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2501/2001, numatantis bendrųjų tarifų lengvatų sistemos taikymą nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2004 m. gruodžio 31 d. (OL L 346, 2001 12 31, p. 1). Reglamentas su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1828/2004 (OL L 321, 2004 10 22, p. 23), (toliau R 2501/2001).

⁵⁷ http://ec.europa.eu/trade/issues/global/gsp/index_en.htm. Generalised System of Preferences

⁵⁸ Kilmės taisyklės preferenciniuose prekybos susitarimuose. Ateities gairės. Briuselis, 16.3.2005 KOM(2005) 100 galutinis.

Šių nuostatų pagrindu ir buvo priimtas naujasis reglamentas⁵⁹ (taikomas ir dabar), kuris supaprastino prekių klasifikavimą ir nuolaidas.

Pagal jautrumą prekės suskirstytos jau ne į keturias, o į dvi grupės: „jautrios“ ir „nejautrios“ prekės⁶⁰.

Nejautrioms prekėms muitai netaikomi, jautrioms prekėms taikomi sumažinti muitai. Jautrioms prekėms (žemės ūkio produkcijai, tekstilės, geležies ir plieno gaminiams), kurioms muitai išreikšti ad valorem (t.y. skaičiuojami nuo prekės vertės), muitų tarifai sumažinami iki 3,5 proc., tam tikrų skirsnių prekėms iki 20 proc. Jei muitai yra specifiniai (muitas skaičiuojamas eurais mato vienetai), jų tarifas sumažinamas iki 30 proc.

Įsigaliojus naujam reglamentui⁶¹ preferencijas gaunančios šalys suskirstytos į :

- visos lengvatos gaunančios šalys pagal pagrindines nuostatas;
- besivystančios šalys („BPS+“ šalys), kurioms taikomos specialios tvaraus vystymosi ir gero valdymo skatinamosios priemonės
- mažiausiai išsivysčiusios šalys, kurioms taikomos specialios priemonės mažiausiai išsivysčiusiems šalims. Sukurtas mechanizmas, leidžiantis pamažu pasitraukti iš specialios BPS, vadinamos „*Viskas, išskyrus ginklus*“ („*Everything But Arms*“). Šis susitarimas BPS yra pats palankiausias. Maždaug 10 000 apmokestinamų prekių (išskyrus ginklus), neatsižvelgiant į jų jautrumą, taikomas nulinis mokestis. Mažiausiai išsivysčiusios šalys išvardintos reglamente ir jų sąrašas nėra statiškas.

Jungtinėms Tautoms išbraukus šalį iš mažiausiai išsivysčiusių šalių sąrašo, ji išbraukiama ir iš šalių, kurioms taikoma BPS, sąrašo. Dėl šalies išbraukimo iš šalių sąrašo ir dėl ne trumpesnio nei trejų metų pereinamojo laikotarpio nustatymo sprendžia Komisija.⁶²

Besivystančios šalys dažnai susiduria su tam tikromis problemomis ir sunkumais, kurie dažnai būna ne vien ekonominio pobūdžio. Tai ir kovos su narkotikais problemos, pažeidinėjamomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, rasiniai nesutarimai, kova dėl moterų ir vaikų teisių ir t.t. Ankstesnės taikytos specialios skatinamosios priemonės dėl darbo teisių apsaugos „socialinė priemonė“ ne visada buvo tinkamai ir pilnai naudojamos. Todėl nuo 2006 m taikant naująją BPS tvarką, numatyta, kad speciali tvaraus vystymosi ir gero valdymo skatinamoji priemonė galės būti taikoma šalims, kurios ratifikuos ir taikys 27 „svarbiausias

⁵⁹ 2005 m. birželio 27d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 980/2005 Dėl bendrųjų tarifų lengvatos taikymo. OL L 196 , 18/07/2006

⁶⁰ Prekės priskiriamos „jautrioms“ ar „nejautrioms“, atsižvelgiant į galimą neigiamą poveikį ES ekonomikai, kuri gali sukelti konkrečių prekių importas į ES.

⁶¹ Nuo 2006-01-01 iki 2008-12-31

⁶² 2005 m. birželio 27d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 980/2005 Dėl bendrųjų tarifų lengvatos taikymo. OL L 196 , 18/07/2006 p. 0003 – 0010 (toliau R980/2005).

tarptautines konvencijas dėl subalansuotos plėtos ir tinkamo valdymo” nurodytas reglamento III priede.

Norinčios pasinaudoti lengvatomis besivystančios šalys privalės iki 2008 m. įgyvendinti visas minėtas konvencijas. Tai padariusios, jos galės be muitų įvežti apie 7,2 tūkst. skirtingų rūšių produktų, įskaitant žemės ūkio produktus. Taigi, dabartinė tvarka yra skirta tik mažesnėms valstybėms, kurių ekonomika yra pažeidžiama. Išbraukus šalių iš sąrašo, ji išsiskiria netenka BPS teikiamų pranašumų, kuriais naudojosi būdama mažiau išsivysčiusi šalis.

Stambiosios eksportuotojos, tokios kaip Kinija, Indija, Rusija ir Brazilija, lengvatomis pasinaudoti negalės.

Tai reiškia, kad dabar Lietuvai tapus ES nare, iš mažai išsivysčiusių ir besivystančių šalių prekės importuojamos palankesniais sąlygomis negu iš kitų trečiųjų šalių.

2.3. Muitinės funkcijos įgyvendinant preferencinius prekybos režimus

ES yra sudariusi daugybę prekybos susitarimų, pagal kuriuos prekės iš kaimyninių šalių, besivystančių ir sparčiai augančios ekonomikos šalių gali būti įvežamos mokant mažesnę importo muitą negu nustatytas trečiųjų šalių (ergo omnes) prekėms, o dažnai ir visai be maito. Muitinė, rinkdama importo maitus ir kitus jos administruojamus mokesčius, prižiūri, kad nebūtų vengiama atitinkamo dydžio importo maito taikymo, teigiant, kad prekės dėl jų kilmės, klasifikavimo ar kitų priežasčių, priklauso kategorijai, kuriai taikomas mažesnis tarifas. Dabar muitinės pareigūnai dirbdami tik prie ES išorės sienų turi žinoti ne tik kokio dydžio ir kokių kilmės šalių prekėms taikomi atitinkami importo maito tarifai, bet ir gebėti nustatyti suklastotas ar netinkamai užpildytas prekių kilmės deklaracijas ar prekių judėjimo sertifikatus, kuriuos pateikiant siekiama taikyti mažesnę importo maito tarifą nei priklauso. Nustatyti sukčiavimo ir nesąžiningos prekybos atvejus ir laiku užkirsti kelią tokių prekių įvežimui. Šioje srityje ES muitinės ir susitariančių šalių atsakingos institucijos padeda viena kitai ir vykdo administracinį bendradarbiavimą, kurio dėka dažnai išaiškėja neteisingos ir nepagrįstos prekių kilmės deklaravimo atvejai. Susitariančių šalių atsakingų institucijų administracinis bendradarbiavimas apspręstas laisvosios prekybos sutarčių kilmės protokoluose ir vykdam atitinkamus procedūrinius reikalavimus importuojanti šalis gali kreiptis į eksportuojančios šalies kompetentingą instituciją, prašydama atlikti konkrečių prekių kilmės įrodymo patikrinimą. Susitariančių šalių muitinės ir kitos įgaliotos institucijos per Europos Bendrijų Komisiją pateikia vienos kitoms informaciją reikalingą administracinio bendradarbiavimo ir tarpusavio pagalbos nuostatomis įgyvendinti. *Viena iš tokių abipusės pagalbos priemonių yra elektroninė spaudų ir žymų SMS (Specimen Management System) sistema, kurioje yra patalpinta informacija apie visu*

susitariančių šalių naudojamus spaudus, jų galiojimo laiką (4 priedas), išduodančias institucijas. Šalys susitarę ir prisiėmę įsipareigojimus, per sutartyse nustatytą laikotarpį ir esant sutartyse numatytoms aplinkybėms, privalo atlikti kilmės dokumentų autentiškumo ir kilmės deklaravimo teisingumo, vėlesnius kilmės įrodymo patikrinimus. Pagrįstomis abejonėmis, kai kilmės dokumentai siunčiami tikrinti į išdavusios šalies muitines, gali būti atvejai, kai:

- eksportuotojas nepasirašė dokumento (išskyrus patikimų (patvirtintų) eksportuotojų parengtas sąskaitų faktūrų deklaracijas, kai tokia galimybė jiems suteikta);
- išduodanti institucija nepatvirtino EUR.1 ar EUR-MED judėjimo sertifikatų parašu ar nenurodė datos;
- pateiktuose dokumentuose ar ant prekių pakuočių nurodyta prieštaringa informacija apie prekių kilmę;
- iš informacijos, pateiktos kilmės dokumentuose, matyti, kad atliktas nepakankamas apdorojimas prekių kilmės statusui suteikti;
- antspaudas, kuriuo patvirtintas dokumentas, neatitinka antspaudo pavyzdžio, apie kurį šaliai buvo pranešta.

Tokiu atveju, pateiktas dokumentas yra siunčiamas jį išdavusiai institucijai, kad ji atliktų patikrinimą, nurodant prašymo atlikti tokį patikrinimą priežastis. Kol negauti tokio patikrinimo rezultatai, turi būti imamasi visų muitinės institucijos manymu būtinų veiksmų, užtikrinančių taikytinų muitų apmokėjimą.

Nesilaikant sutartyse nustatytos tvarkos surašyti judėjimo sertifikatai EUR.1 ar EUR-MED gali būti nepriimami dėl „techninių priežasčių“. Tokiomis priežastimis gali būti:

- EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikatas surašytas blanke, kuris neatitinka nustatytų reikalavimų (pvz., nėra apsauginio tinklelio, nuo pateikto pavyzdžio labai skiriasi matmenys ar spalva, nėra serijos numerio, atspausdintas ne oficialiai nustatyta kalba);
- neužpildytas bent vienas iš langelių, kurių užpildyti yra privaloma (pvz., EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato 4 langelis);
- EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikate neuždėtas antspaudas ir jis nepasirašytas⁶³ ;
- EUR.1 ir EUR-MED judėjimo sertifikatą patvirtintas neigalios institucijos;
- panaudotas naujas antspaudas, apie kurį dar nepranešta susitariančiai šaliai;

⁶³ nepasirašytas 11 langelyje

- pateikta EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato kopija ar fotokopija, o ne originalas;
- 2 arba 5 sertifikato langelyje įrašyta šalis, kuri nėra Susitarimo šalis (pvz., Rusija ar Kinija) arba su kuria kumuliacija netaikoma.

Gavus tokį dokumentą reikėtų pažymėti „DOKUMENTAS NEPRIIMTAS“, nurodyti priežastį (-is) ir gražinti importuotojui, kad jis gautų naują, atgaline data tinkamai išduotą dokumentą. Tačiau muitinė gali pasilikti nepriimto dokumento kopiją, siekiant patikrinimo, atliekamo po muitinės procedūrų įforminimo, jei turi pagrindo įtarti sukčiavimą.

Galimi atvejai, kai muitinė be vėlesnio kilmės įrodymo tikrinimo gali pateiktą dokumentą laikyti netinkamu preferencinio režimo taikymui. Tai:

- judėjimo sertifikatuose EUR. 1 arba EUR-MED nurodytoms prekėms negalima taikyti preferencinio režimo;
- prekių aprašymo langelis (EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato 8 angelis) neužpildytas arba jame įrašytos ne tos prekės, kurios pateikiamos;
- kilmės įrodymo dokumentą išdavė šalis, kuri nėra preferencinės sistemos šalis, net ir tuo atveju, kai prekės yra sistemai priklausančios šalies kilmės (pvz., EUR.1 arba EUR-MED išduotas Ukrainoje, Kroatijos kilmės produktams) arba kilmės įrodymo dokumentą išdavė šalis, su kuria netaikoma kumuliacija (pvz., EUR.1 arba EUR-MED išduotas Sirijoje prekėms, eksportuotoms į Norvegiją, jeigu tarp šių šalių nėra laisvosios prekybos susitarimo);
- EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato langeliuose, kuriuos užpildyti privaloma, yra neleistinų trynimų ar taisymų (pvz., langeliai, kuriuose aprašomos prekės arba nurodomas paketų skaičius, paskirties arba kilmės šalis);
- vėliau pateikiamas kilmės įrodymo dokumentas prekėms, kurios buvo importuotos apgaulės būdu;
- EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato 4 langelyje įrašyta šalis, kuri nėra Susitarimo, pagal kurį prašoma taikyti preferencinį režimą, šalis;
- EUR.1 arba EUR-MED judėjimo sertifikato 4 langelyje įrašyta šalis, su kuria netaikoma kumuliacija (pvz., EUR.1 arba EUR-MED išduotas Farerų salų kilmės produktams, eksportuotiems į Maroką, kai tarp Maroko ir Farerų salų nėra laisvosios prekybos susitarimo).

Muitinė, kuriai pateikiamas toks kilmės įrodymo dokumentas, turi jį pažymėti įrašu „NETINKAMAS“ ir pasilikti, kad būtų užkirstas kelias bet kokiems bandymams panaudoti jį vėliau.

Muitinės pareigūnai taip pat atlieka labai svarbų statistinį darbą. Jų surinkti duomenys padeda priimti tinkamus sprendimus dėl poreikio riboti prekių, negalinčių sąžiningai konkuruoti su ES gaminiais, skaičių. Jie renka prekybos srautų duomenis, padedančius politikos rengėjams nustatyti ekonomikos tendencijas susijusias su prekių kilme ar šalimis iš kurių tokios prekės importuojamos, prisideda prie įvežamų kontranbandinių prekių išaiškinimo ir jų apimčių sumažinimo bei šalies saugos užtikrinimo.

2.4. Prekių kilmės tikrinimo ir kontrolės analizė Lietuvos muitinėje

Kadangi susitariančios šalys, vykdydamos preferencinės prekybos sutarčių ir susitarimų atitinkamų protokolų dėl kilmės taisyklių nuostatas, ir siekdamos užtikrinti tinkamą sutarčių vykdymą kilmės srityje, yra numatę padėti viena kitai įgaliodamos muitines tikrinti preferencinių kilmės dokumentų autentiškumą ir tuose dokumentuose pateiktos informacijos teisingumą, Lietuva, kaip viena iš susitariančių šalių taip pat naudojasi šiuose protokoluose numatytais priemonėmis atlikdama muitinei pateiktų kilmės dokumentų tikrinimą.

Kilmės įrodymo dokumentų vėlesni tikrinimai atliekami pasirinktinai arba kai importuojančios šalies muitinė turi pagrįstų abejonių dėl minėtų dokumentų autentiškumo, juose išvardintų prekių kilmės statuso ar kitų Protokolo reikalavimų nevykdymo.

Žemiau pateiktoje 2 lentelėje matyti, kiek Lietuvos muitinė paruošė užklausų į kitas Susitariančias šalis ir kiek buvo išsiųsta prekių kilmės dokumentų patikrinimui. Kilmės dokumentų tikrinimo efektyvumas atsispindi šios lentelės 3 stulpelyje.

2 lentelė. Prekių kilmės dokumentų tikrinimas 2002-2006 m.

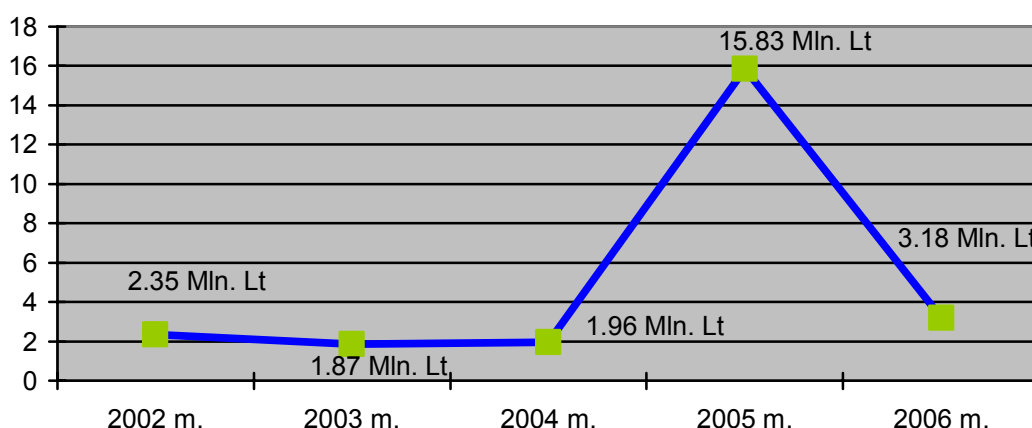
Rodikliai Laikotarpis	Pateiktų užklausų skaičius/ Pateiktų patikrinti kilmės dokumentų skaičius	Gautų užklausų skaičius/ Gautų patikrinti kilmės dokumentų skaičius vnt.	Gauta neigiamų atsakymų dėl kilmės dokumentų vnt .	Remiantis užsienio valstybės tyrimo rezultatais ir po prekių muitinio įforminimo papildomai apskaičiuota mln. Lt
	1	2	3	4
2002 m.	192/931	162/793	251	2.35
2003 m.	234/2208	164/1472	424	1.87
2004 m.	188/1135	101/393	180	1.96
2005 m.	256/1374	23/91	349	15.83
2006 m.	97/1790	16/48	721	3,18

Iš 2002-2006 m. išsiųstų 7 438 vnt. prekių kilmę įrodančių dokumentų tikrinti į juos išdavusias šalis, gauta informacija, kad 1 925 vnt. kilmės dokumentų prekių kilmė nepatvirtinta, kas sudaro 25,9 proc. .

Lyginant tikrinimų efektyvumą iki įstojimo į ES ir po, tai rezultatai pasiskirsto tikrinimų, atliktų po įstojimo į ES naudai, t.y. iki įstojimo į ES atliktų tikrinimų pagrindu dėl 21,5 proc. tikrintų dokumentų gauta informacija, kad prekių kilmė nepatvirtinama, o po įstojimo 29 proc. siųstų tikrinti kilmės dokumentų nepatvirtinta prekių preferencinė kilmė. Tokius tikrinimų rezultatus lėmė tai, kad tikrinant prekių kilmės įrodymų pagrįstumą, plačiau vadovaujamosi rizikos kriterijais ir naudojama informacija gaunama iš kitų ES šalių⁶⁴ apie galimai klastojamą prekių kilmę.

Remiantis užsienio valstybių atliktų tyrimų rezultatais, t.y. kai prekių kilmė nepatvirtinama, importuojančios šalies muitinė teisės aktų nustatyta tvarka atsisako teikti preferencijas. Tokių tyrimų pasekoje ir atlikus importuotų prekių kilmės tikrinimus po prekių muitinio įforminimo papildomai apskaičiuoti mokesčiai grafiškai pavaizduoti 14 pav.

mln. Lt

14 pav. Remiantis užsienio valstybių ir po prekių muitinio įforminimo atlikto tyrimo rezultatais, papildomai 2002 - 2006 m. apskaičiuotos mokesčių sumos Lt pokytis

Analizuojant papildomai apskaičiuotų mokesčių pokytį, aiškiai išsiskiria 2005 m. apskaičiuota 15,83 mln. Lt suma, kuri 1,3 karto viršija 2002-2006 m. (išskyrus 2005 m.) papildomai apskaičiuotų mokesčių sumą (11,71 mln. Lt). Analizuojant aplinkybes lėmusias 2005 m. tokį ryškų papildomų mokesčių apskaičiavimą, paaiškėjo, kad tai susiję su vienos prekių grupės produktų kilmės tikrinimu. Konkreti prekė, tai 2000-2002 m. iš Latvijos į Lietuvą importuotos cigaretės (KN 2402). Nežiūrint į tai, kad minėtų cigarečių kilmės tikrinimas buvo

⁶⁴ OLAF, CIS/AFIS sistemų duomenimis

pradėtas dar 2002 m. rudenį, galutiniai atsakymai iš Latvijos buvo gauti tik 2005 m. Darytina prielaida, kad tai galėjo sąlygoti didelis kiekis išsiųstų tikrinti kilmės dokumentų, net 99 EUR.1 judėjimo sertifikatai, taikoma sudėtinga kilmės sąrašo taisyklė. Taisyklė nurodo, kad gamyboje naudotas tabakas turi turėti kilmės statusą, t.y. į Latviją importuotas su preferencine kilme, nes tikėtina, kad pagal gamyboje naudotas tabako, kaip žaliavos, apimtis ir Latvijos geografinę padėtį- sudėtinga būtų šalyje užauginti atitinkamą kiekį tabako lapų. Kaip jau minėjau ilgai trukęs Latvijos muitinės valdybos atliekamo tikrinimo rezultatas buvo neapibrėžtas ir neaiškus atsakymas, kurio turinys neleido vienareikšmiškai suprasti apie importuotų cigarečių preferencinio kilmės statuso buvimą. To pasekoje ir vadovaujantis laisvosios prekybos sutarties tarp Estijos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos A protokolo⁶⁵ nuostatomis Lietuvos muitinė atšaukė preferencijas ir perskaičiavo importo mokesčius (papildomai apskaičiuota 14 121 934,- Lt).

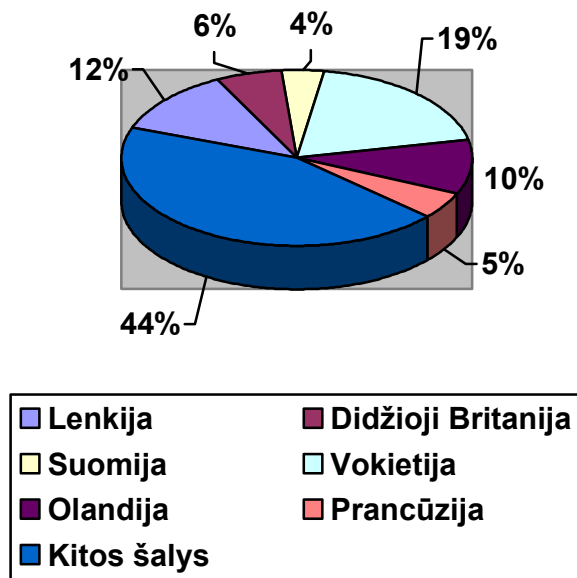
Ši situacija leidžia daryti išvadą, kad kilmės nustatymas ir jos tikrinimas, pakankamai sudėtinga ir ilga procedūra, reikalaujanti laiko, kompetencijos ir šalies prisiimtų įsipareigojimų savalaikio vykdymo, nes nesilaikymas šių nuostatų sukelia nepagrįstų preferencijų taikymą ar jų atšaukimą.

Detalesnei prekių kilmės kontrolės analizei pasirinkta metai iki įstojimo į ES, t. y. 2003 m. ir 2006 m., kai prekybos apimtys ir prekių kilmės tikrinimo terminai apima gilesnį ir būdingesnį gyvavimo ES sudėtyje, laikotarpį, nes 2004 - 2005 m. plačiau buvo taikomos pereinamojo laikotarpio priemonės.

Nagrinėjant prekių kilmės kontrolės struktūrą, išskiriami ir apibūdinami vėlesni kilmės tikrinimai dviem aspektais, pagal prekių kilmės šalis 15 pav. ir prekių grupes pagal KN⁶⁶ 16 pav. Pirmiausiai aktualu išanalizuoti, kokia seka išsidėsto šalys, kurių kilmės prekėms atlikus kilmės tyrimus buvo nustatyta, kad prekių kilmė nepatvirtinta ir to pasekoje atšauktos preferencijos bei perskaičiuoti importo muitai ir mokesčiai. Kaip matyti iš 15 ir 16 pav. 2003 ir 2006 m. šalys, kurių kilmės prekėms nepatvirtinti atlikti kilmės tyrimai - skiriasi iš esmės.

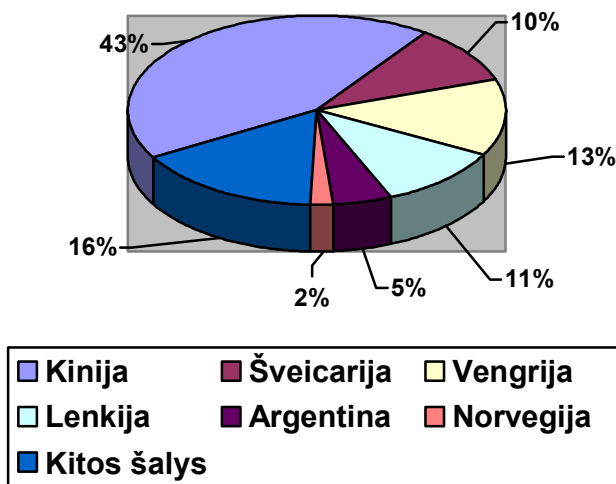
⁶⁵ Minėto protokolo VI skyriaus 32 str. 6 dalis numato, kad jei atsakyme nepakanka informacijos reikiamo dokumento autentiškumui arba tikrajai prekių kilmei pagrįsti, prašymą pateikusi muitinė, išskyrus ypatingus atvejus, gali atsisakyti teikti lengvatą.

⁶⁶ Kombinuotoji Nomenklatūra

15 pav. Kilmės tyrimų pasiskirstymas pagal šalis 2003 m.

Jei 2003 m. šį sąrašą sudarė beveik vien ES šalys senbuvės: Vokietija, Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinė Karalystė, Nyderlandų Karalystė, Lenkija ir Suomija su kuriomis tuo laiku ir buvo plačiausiai vykdoma užsienio prekyba, tai 2006 m. neigiami kilmės tyrimų rezultatai gauti iš Kinijos, Vengrijos, Lenkijos, Šveicarijos, Argentinos ir Norvegijos.

16 pav. Kilmės tyrimų pasiskirstymas pagal šalis 2006 m.

Didžiausia 2003 m. papildomai apskaičiuota 365 264,- Lt mokesčių suma – priskaičiuota prekėms importuotoms iš Vokietijos, kurios eksportas sudarė beveik penktadalį viso 2003 m. Lietuvos importo⁶⁷.

⁶⁷ Šaltinis Lietuvos statistikos departamentas

Lyginant kilmės tyrimė papildomai apskaičiuotus mokesčius prekėms importuotoms iš Lenkijos, darytina prielaida, kad atliktų tikrinimų rezultatai labia panašūs. Atliekant tyrimų analizę, nustatyta, kad prekės iš Lenkijos dažnai buvo vežamos per Lenkijos muitinės sandėlius iš kitų, trečių šalių, tokių kaip Kinija, Turkija ir dėl tuo metu galiojusio skirtingo muito tarifo minėtų kilmės šalių prekėms, importuojant į Lietuvą prekes ir siekiant apeiti didesnių importo muito tarifų taikymą buvo pateikiami abejotino autentiškumo ir neteisingai nurodytos prekių kilmės šalies, kilmės įrodymo dokumentai.

Nors prekių importo apimtys iš Šveicarijos tikrai nedidelės (2003 m. iš visų ELPA šalių sudarė 2,5 proc., o 2006 m. tik 1 proc.)⁶⁸, tačiau papildomai apskaičiuotų mokesčių pokytis prekių kilmės tyrimė pakankamai ženklus ir sudaro 186 604,- Lt sumą. Dar 2005 m. pradėjus iš Šveicarijos importuojamų lengvųjų ir krovininių naudotų automobilių kilmės įrodymo tyrimus ir paaiškėjus, kad prekių kilmė daugeliu atvejų nepatvirtinama (2005 m. patikrinus 31 kilmės dokumentą – 28 kilmės dokumentai pripažinti negaliojančiais), naudotų automobilių kilmės tyrimai pradėti vykdyti remiantis ankstesnių patikrinimų rezultatais ir 2006 m. parengtos ir išsiųstos į Šveicariją bei Norvegiją 32 užklaustos dėl 1002 preferencinės kilmės dokumentų, išduotų naudotiems automobiliams, patikrinimo. Minėtų šalių muitinės informavo apie 643 vnt. kilmės dokumentų pripažinimą negaliojančiais. Naudotų automobilių vėlesnio kilmės tikrinimo efektyvumas 64 proc.

Šioje prekybos grandyje svarbu stiprinti administracinį bendradarbiavimą tarp šalių kompetentingų institucijų, užtikrinant kuo teisingesnių prekių kilmės įrodymo dokumentų išdavimą eksportuojančioje šalyje.

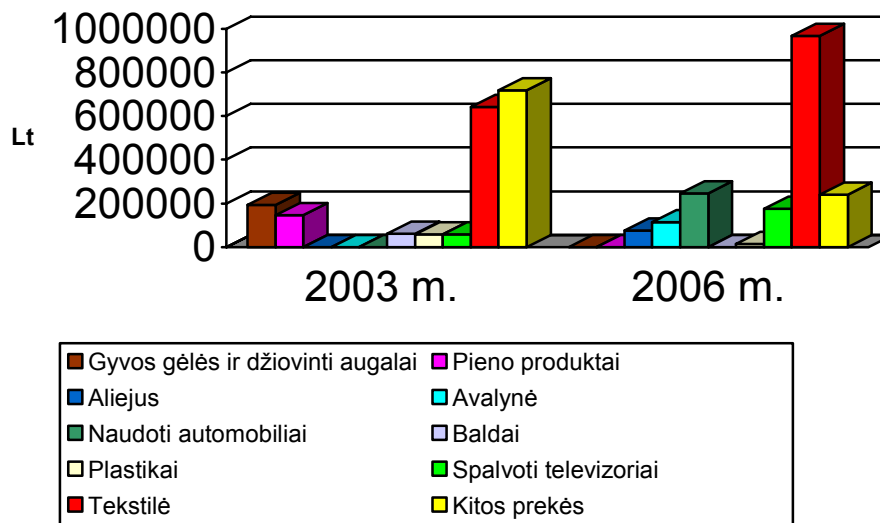
Analizuojant kilmės įrodymo tikrinimo rezultatų struktūrą pagal KN grupes, kaip matyti iš 17 pav., didžiausią dalį sudaro tekstilės gaminiai. Nežiūrint į tai, kad tekstilės importo apimtys 2006 m. procentaliai pasikeitė (2003 m. sudarė 2283,9 mln. Lt, t.y. 7,7 proc., o 2006 m. 2679,9 mln. Lt, t.y. 5 proc. šalies importo) į mažesnę pusę,⁶⁹ rezultatyvūs kilmės įrodymo tikrinimai papildomai apskaičiuotų mokesčių išraiška padidėjo 1,4 karto.

2003 metų tekstilės gaminių kilmės tikrinimo rezultatuose ženklią dalį sudaro dėvėtų drabužių kilmės tyrimai. Tuo metu dėvėti drabužiai iš ES šalių, daugiausiai Didžiosios Britanijos, Danijos ir Vokietijos bei ELPA šalių, t. y. Šveicarijos buvo importuojami į Lietuvą, ir vykdamas laisvos prekybos sutartis, pateikus preferencinę kilmę patvirtinančius prekių judėjimo sertifikatus

⁶⁸ tas pats

⁶⁹ Dėl Lietuvos įstojimo į ES pasikeitė užsienio prekybos statistinių duomenų apskaitos metodika. Jei anksčiau dauguma rodiklių buvo pateikiami bendrojoje prekybos sistemoje (BPS), tai nuo 2004 m. naudojama tik specialioji prekybos sistema (SPS), kuri nuo BPS skiriasi tuo, kad neapskaitomas prekių, patalpintų muitinės sandėliuose, eksportas ir importas. Lietuvos užsienio prekybos apyvarta, apskaičiuota SPS, yra 3-4 proc. mažesnė nei BPS. ./

EUR.1 ar kilmės deklaracijas sąskaitoje importuojami taikant lengvatinį (preferencinį) 0 proc. importo maito tarifą.

17 pav. Kilmės tikrinimų pasiskirstymas pagal prekių grupes

Atliekant tokių prekių kilmės tikrinimus buvo detaliam analizuojama dšvėtiems ršbams taikoma kilmės sarašo taisyklė⁷⁰, t.y. KN 6309 pozicijoje klasifikuojami dšvėti drabužiai laikomi kilusiais šalyje, kurioje atliekamas toks gamybos procesas, kuriame visos panaudotos kilmės statuso neturinčios medžiagos klasifikuojamos kitoje KN pozicijoje negu šio proceso metu gauta prekė.

Dšvėti drabužiai klasifikuojami KN 6309 pozicijoje, t.y. kitoje negu nauji drabužiai (KN 61 arba 62 skirsniai), tačiau dšvėjimas nelaikomas gamyba, o nauji drabužiai nelaikomi medžiagomis. Todėl prekių kilmę patvirtinantis dokumentas gali būti išduotas tik tuo atveju, jei buvo įvykdyta naujiems drabužiams nustatyta prekių kilmės taisyklė, t.y. gamyba iš verpalų. Praktiškai neįmanoma įrodyti, kad dšvėti drabužiai pradėti gaminti nuo verpalų šalyse, su kuriomis Lietuvos Respublika vykdo laisvosios prekybos sutartis, o ir ant pačių drabužių etikečių dažnai būna nurodyta, kad pagaminta Kinijoje, Turkijoje ar pan.

Darytina prielaida, kad eksportuotojai negali turėti tinkamai išduoto preferencinės prekių kilmės įrodymo (judėjimo sertifikato EUR.1 arba preferencinės prekių kilmės deklaracijos). Tokios analizės pagrindu ir buvo tikrinama dšvėtų drabužių preferencinė kilmė.

Gauti atsakymai iš ES šalių patvirtino muitinės abejones - preferenciniai kilmės dokumentai minėtoms prekėms buvo išduoti nepagrįstai.

⁷⁰ Gamyba, kurioje visos panaudotos medžiagos klasifikuojamos kitoje pozicijoje negu prekė.

Tačiau šiek tiek kita situacija susiklostė su dėvėtų drabužių šveicariška kilmė, čia buvo gauta atsakymų, kurie patvirtino šveicarišką preferencinę kilmę, o ant pačių drabužių muitinio įforminimo metu jokių etikečių su įrašais apie pagaminimo šalį dažnai nebūdavo.

Kiti atsakymai buvo nevienareikšmiai, juose buvo nurodoma, kad Šveicarijoje atliktas perdirbimas, o dėvėti drabužiai skirti žaliavų regeneravimui.

Vadovaujantis kilmės taisyklių protokolo nuostatomis, šalyje pilnai gautais produktais laikytini jose surinkti naudoti daiktai, tinkami tik žaliavų regeneravimui arba tinkami naudoti kaip atliekos. Atlikus tikrinimus, nustatyta, kad importuoti į Lietuvą dėvėti drabužiai su preferencinę prekių kilmę pagrindžiančiais kilmės dokumentais buvo skirti ne žaliavų regeneravimui, jų tolimesniam perdirbimui ar utilizavimui, o tinkami tolimesniam dėvėjimui.

Darytina prielaida, kad skirtingus tikrinimų rezultatus galėjo iššaukti šiek tiek kitas kilmės sąrašo taisyklės interpretavimas ar Susitariančių šalių tam tikros nuostatos, kurios ir leido naujus ir dėvėtus drabužius priskyrus skirtingoms pozicijoms, o kadangi dėvėti drabužiai atsiranda iš naujų drabužių juos panešiojus, ir nesigilinant į taisyklėje numatytą gamybos procesą, kuris šiuo atveju greičiausia buvo dėvėtų rūbų surinkimas ir supakavimas,⁷¹ laikyti, kad sąrašo taisyklė įvykdyta.

Tokio tikrinimo eigoje ir paaiškėjo, kad susitariančios šalys nevienodai traktavo prekių kilmės sąrašo taisyklę,- ko pasekoje buvo nustatyti pažeidimai ir importuojančioje šalyje, Lietuvoje, dėvėtiems rūbams perskaičiuoti importo muitai, taikant 10 proc. autonominio importo muto tarifo normą.

Dėvėtų drabužių kilmės įrodymo tikrinimų eigoje papildomai 2003 m. Lietuvoje apskaičiuota 113 257,-Lt suma.

Tekstilės gaminių, kaip ir kai kurių kitų prekių kilmės tikrinimuose pastebėta tendencija, kad gabenant prekes į Lietuvą iš Kinijos, Turkijos ar kitų šalių per geografiškai artimiau Lietuvos išsidėsčiusių šalių Lenkijos, Latvijos, Bulgarijos, Danijos muitinės sandėlius buvo klastojama prekių kilmė siekiant išvengti didesnių importo muto tarifų taikymo. Kadangi tekstilės gaminių pramonė pakankamai gerai išvystyta daugelyje pasaulio šalių ir atitinkamai Lietuvai saugant savo gamintojų konkurencingumą nuo žymiai pigesnių, autonominis importo muto tarifas gataviems drabužiams siekė 25 proc., o kiliminėms dangoms ir kilimams net iki 40 proc. Be abejo tokie aukšti importo muto tarifai tam tikra prasme sudarė prielaidas nesąžiningai prekybai kilmės elemento atžvilgiu.

Pagrindinės šalys, iš kurių 2006 m. tikrintas importuotos tekstilės kilmės įrodymo teisingumas – Danija, Kinija, Vengrija, Bulgarija.

⁷¹ Tai nepakankamo perdirbimo ar apdorojimo operacijos

Kita prekių grupė, kuriai 2003 m. papildomai apskaičiuota 163 432,-Lt mokesčių suma – džiovinti augalai ir gyvos gėlės bei žalumynai.

Prekės buvo importuojamos iš Olandijos, nurodant europinę gėlių kilmę. Atliekant tokių prekių kilmės tikrinimus buvo suabejota rožių ir kitų augalų, kurie tikėtina pagal gamtines - geografines sąlygas auga tokiose egzotiškose pasaulio šalyse, kaip Jordanija, Kipras, Zimbabvė, Pietų Afrika ir kt šalyse, bei įvertinus informaciją, kad dalis augalų Olandijoje yra taip pat įvežtiniai, kilmės dokumentai pateikti Lietuvoje importuojant gėles ir kt. augalus buvo išsiųsti prekių kilmės ir dokumentų autentiškumo patikrinimui į Olandiją. Muitinės abejones sustiprino tai, kad kai kuriuose muitinei pateiktuose dokumentuose pastebėta prieštaringa informacija apie prekių kilmę. Tokio tyrimo pasekoje ir buvo papildomai apskaičiuota aukščiau nurodyta importo mokesčių suma.

Lyginant prekių grupes pagal KN, apart jau minėtos tekstilės, kurios tikrinimai buvo rezultatyvūs 2003 ir 2006 m., pastaraisiais metais kita svarbia prekių grupe yra naudoti automobiliai ir sudaro 13 procentų nuo visų papildomai apskaičiuotų mokesčių.

Naudotiems automobiliams dažniausiai pateikiamas dokumentas - prekių kilmės deklaracija, kurią dėl nedidelės naudotų automobilių vertės (neviršija 6 000,- Eur) į komercinį dokumentą paprastai įrašo pats eksportuotojas. Atlikus tokių kilmės dokumentų tikrinimus iš Šveicarijos ir Norvegijos muitinių gautuose atsakymuose dažnai nurodoma, kad kilmė nepatvirtinta, eksportuotojas dokumente nurodytu adresu nerastas, ar dokumentas suklastotas.

Drytina prielaida, kad naudotų automobilių importas, kilmės elemento atžvilgiu, vykdomas nesąžiningos prekybos pagrindu, todėl šių prekių kilmę būtina kontroliuoti ir teisės aktų nustatyta tvarka ūkio subjektams muitinio įforminimo metu pateikti papildomas garantijas galimai mokestinei prievolei padengti.

Svarbiu prekių kilmės tyrimu, atliktu įvertinant riziką, gėl galima klastojamos prekių kilmės šalies, 2006 m. buvo iš Europos kovos su sukčiavimu biuro (OLAF) gauta informacija apie iš Malaizijos importuotus kišeninius žiebtuvėlius, kurie tikėtina neteisingai deklaruojami, kaip turintys Malaizijos kilmę. Tikrinimo rezultatų eigoje paaiškėjo, kad importuoti žiebtuvėliai yra Kinijos kilmės ir jiems teisės aktų nustatyta tvarka turi būti taikomas antidempingo muitas.

Išvada: kilmės įrodymo tikrinimų, atliekamų Lietuvos muitinės iniciatyva, spektras platus, tiek lyginant šalių prekybos partnerių atžvilgiu, tiek pagal tikrinamas prekių grupes. Tokių tikrinimų efektyvumas, Lietuvai įstojus į ES – išaugo iki 29 proc. Preferencinė prekyba ne visada sąžiningai vykdoma prekių kilmės elemento atžvilgiu.

3.KILMĖS KONTROLĖS TOBULINIMO KRYPTYS IR PERSPEKTYVOS

3.1. Preferencinių susitarimų ateitis ir taikymo perspektyvos

Neatskiriama tarptautinės prekybos dalimi yra preferencinių susitarimų vykdymas. Tai skatina prekybos apimtį ir mastą, didina prekių vartotojų galimybes pasirinkti įvairesnes ir geresnės kokybės prekes. Preferencinių susitarimų taikymas ir toliau liberalizuoja prekybą. Vykstant pasaulinės prekybos globalizacijai – tai vienas iš svarbiausių užsienio prekybos plėtimosi kelių.

Kaip to patvirtinimą, galima pateikti Viduržemio jūros regiono šalių vykdomus susitarimus ir tolimesnius siekius. Viduržemio jūros regiono šalių Ekonominės ir finansinės partnerystės tikslas – iki 2010 m. Europos – Viduržemio jūros regione sukurti laisvosios prekybos zoną. Taip pat numatyta, jog kuriant laisvosios prekybos zoną, Viduržemio jūros valstybės palaipsniui prisiderins prie ES konkurencijos teisės ir techninių normų bei standartų. Partnerystės tikslas – sustiprinti politinį dialogą ir plėtoti ekonomiką, siekiant regione užtikrinti taiką ir gerovę. Pagal Barselonos deklaraciją laisvosios prekybos zona kuriama ir kiti uždaviniai atliekami sudarius dvišales ES ir regiono valstybių asociacijos sutartis. Norint sukurti glaudesnius šių regionų ekonominius ir prekybinius santykius ir atsižvelgiant į ES ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimus, steigiančius asociacijos sutartis ir kuriant regione laisvosios prekybos zoną, siekiama liberalizuoti PAN-EURO-MED (PEM) prekybą. Tačiau šie klausimai sprendžiami ne vien tik tikintis ekonominių pokyčių. Kaip minėjau, tai labai glaudžiai susiję ir su politinio stabilumo bei saugumo, socialinės, kultūrinės ir humanitarinės sferos klausimais, kurių įgyvendinimas apspręstas abipusių derybų ir laiko plotmėje.

Kita ES prioritetinė užsienio prekybos politikos kryptis, - tolimesnis ir tikslingesnis Bendrųjų preferencijų sistemos taikymas. Tai viena iš priemonių, turinčių padėti besivystančioms šalims kovoti su skurdu, didinant jų pajamas iš tarptautinės BPS, kuri numatyta Dohos darbotvarkėje dėl nustatytų priemonių prekyboje su besivystančioms šalims.

BPS turi būti stabili, numatoma, objektyvi ir paprasta. Ši sistema turi remtis tuo, kas šioje srityje padaryta ankstesniuose reglamentuose. Ji turi tapti ūkio subjektams prieinamesnė. Jos sistemų skaičius turės būti sumažintas.

BPS turi būti skirta toms šalims, kurioms to labiausiai reikia. Ji turi įvairiais būdais skatinti regioninį besivystančių šalių bendradarbiavimą. BPS turėtų padėti šioms šalims pasiekti tokį konkurencingumo lygį, kad jos galėtų sukurti savo uždarą ūkį ir turėtų partnerių tarptautinės prekybos mastu. Taip pat turėtų būti įvestos švelninančios priemonės, kurias Jungtinės Tautos taikytų šalims, išbraukiamoms iš mažiau išsivysčiusių šalių sąrašo. Iš tiesų, išbraukus šalį iš sąrašo, ji išsyk netenka BPS teikiamų pranašumų, kuriais naudojosi būdama mažiau išsivysčiusi šalis.

Darnaus vystymosi skatinimo svarba turi būti tinkamai įvertinta kuriant vieningą papildomų nuolaidų sistemą visoms specifiniais poreikiais išsiskiriančioms besivystančioms šalims („BPS+“), kurios yra pasirašiusios pagrindines tarptautines konvencijas dėl socialinių, aplinkos apsaugos, valdymo teisių, įskaitant ir kovą su narkotikų gamyba ir prekyba. Bendrija panaikins papildomai teikiamas lengvatas, jeigu atsakingų tarptautinių organizacijų vertinimo mechanizmai atskleis ryškius ir sisteminius naudą gaunančių valstybių pažeidimus.⁷²

Pagrindiniai 2006–2015 m dešimtmečio BPS tikslai

- Išlaikyti didelę tarifų pasiūlą,
- BPS skirti toms šalims, kurioms to labiausiai reikia,
- Siūlyti paprastesnę ir prieinamesnę BPS,
- Perkėlimą į aukštesnį lygį paversti skaidresniu ir orientuotu į pagrindines naudą gaunančias valstybes,
- Stebėti darnų vystymąsi ir valdymą skatinančias priemones,
- Nuolat tobulinti kilmės taisykles.

3.2. Prekių kilmės kontrolės teisinio reglamentavimo tobulinimas

3.2.1. Kilmės taisyklių supaprastinimas

Kilmės taisyklės yra esminė Bendrijos prekybos politikos sudedamoji dalis, ypač tais atvejais, kai muitų tarifų lengvatos turi būti taikomos tik tam tikrų Susitariančių šalių ar jų grupių kilmės produktams. Todėl jos turi būti suderintos su bendru tikslu, kurio siekiama tomis lengvatomis. Svarbiausia, lengvinti besivystančių šalių įsitraukimą į pasaulio ekonomiką, remti jų ekonominę ir socialinę vystymąsi, stiprinti partnerių ekonominę integraciją. Minėtos prekių kilmės taisyklės turi atspindėti ryšio tarp produktų ir atitinkamos šalies, pobūdį ir svarbą, ypač iš užsienio šalies įsivežtų žaliavų perdirdimo tam tikroje šalyje lygį, kuris yra būtinas, kad gauti produktai būtų laikomi tos šalies kilmės prekėmis. Siekiant patvirtinti ir patikrinti, ar šie reikalavimai tikrai įvykdyti, turi būti nustatytos atitinkamos muitinės procedūros, reikalingos šių tikslų įgyvendinimui.

Preferencinių taisyklių tikslas - skatinti besivystančių šalių ir šalių, su kuriomis sudarytos laisvosios prekybos sutartys, ekonominę integraciją arba gamybinę veiklą. Šios taisyklės nustato, kokia gamybinė veikla turi būti atliekama tam tikroje šalyje arba šalių grupėje, kad būtų galima

⁷² Besivystančios šalys, tarptautinė prekyba ir darnus vystimasis: Bendrijos bendrųjų tarifų lengvatų (BLS) vaidmuo 2006–2015 m. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Europos Bedrijos komisija. Briuselis, 7.7.2004 KOM(2004) 461 galutinis

tokių prekių importui suteikti preferencijas. Kilmės taisyklių, kurios turėtų užtikrinti, kad muitų lengvatos būtų taikomos prekėms, pagamintoms pvz. pilnai gautoms arba pakankamai perdirbtoms ar apdorotoms tose šalyse, kurioms taikomos lengvatos, yra daug, jos pakankamai griežtos ir painios, o be to ir lengvai apeinamos.

Kaip šio darbo antroje dalyje ir buvo nagrinėjami atvejai, kurių tikrinimų eigoje paaiškėjo realios prielaidos, kad kilmės taisyklės skirtingose šalyse buvo skirtingai traktuojamos, ar prekyba, kilmės taisyklių atžvilgiu vykdyta ne visai sąžiningom sąlygom, tampa akivaizdu, kad siekiant išvengti tokių situacijų reikia kažką daryt. Neseniai Europos Komisija patvirtino strategiją⁷³ dėl naujų supaprastintų prekių kilmės taisyklių tobulinimo, kurios būtų taikomos įvairiuose ES preferenciniuose susitarimuose su trečiosiomis šalimis. Europos Komisija siūlo kilmės taisykles supaprastinti ir mažinti taisyklių sąrašo įvairovę, siekti, kad jas būtų galima paprasčiau taikyti, aiškinti ir šalims glaudžiau bendradarbiauti rengiant išaiškinimus dėl skirtingai suprantamų taisyklių taikymo ir jais tinkamai vadovautis nustatant prekių kilmę bei užtikrinti šalių lygmenyje tikslios ir savalaikės kontrolės vykdymą, tuo užkertant kelią nesąžiningiems ir galimai savanaudiškiems suinteresuotų asmenų veiksams.

Kilmės taisyklių tobulinimo poreikį iššaukė rengiama 2006 – 2015 m. Bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema (BLS), derybos dėl EPS⁷⁴ su Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalimis bei debatai dėl tekstilės produktų ateities. Vykstant tarptautiniam prekybos liberalizavimui, Europos Komisija priėmė Žaliąją knygą dėl kilmės taisyklių preferenciniuose prekybos susitarimuose ateities⁷⁵, kurioje pateikiama bendra kilmės problemų apžvalga, nurodomi aspektai dėl galimybių produktų kilmės statuso deklaravimo ir kontrolės sistemų bei administravimo procedūrų pertvarkymo.

Numatytų kilmės taisyklių, naudojamų preferenciniuose prekybos susitarimuose, tobulinimo kryptis galima būtų sugrupuoti sekančiai:

- 1) paprastesnių bei vystymuisi palankesnių pagrindinių preferencinės kilmės nustatymo taisyklių ir kilmės kumuliacijos taikymo;
- 2) ūkio subjektų ir muitinių Administracinis bendradarbiavimas ir atsakomybė nustatant preferencinę prekių kilmę ir ją kontroliuojant;
- 3) kompetetingų institucijų atliekamas taisyklių laikymosi užtikrinimas.

Analizuojant preferencinių susitarimų tikslus, kilmės taisyklių priderinimas, t.y. teisinių

⁷³Kilmės taisyklės preferenciniuose prekybos susitarimuose Ateities gairės. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Briuselis, 2005 03 16 KOM(2005) 100 galutinis

⁷⁴ Ekonominiai partnerystės susitarimai

⁷⁵ Green paper on the future of rules of origin in preferential trade arrangements. Brussels, 18.12.2003 COM(2003) 787 final

nuostatų formuluočių ir jų turinio sušvelninimas, ypač kalbant apie bendradarbiavimą su besivystančiomis šalimis, gali būti pasiektas tobulinant „visiškai gautų“ tam tikroje šalyje arba joje „pakankamai perdirbtų ar apdorotų“ produktų kilmės nustatymo kriterijų. Analizuojant „visiškai gautus produktus“, atsižvelgiant į raidos kryptis žuvininkystės sektoriuje, svarbiausia ką reikia tobulinti, - tai žuvininkystės produktų kilmės nustatymą, kuris remiasi laivo nacionaline priklausomybe. *„Visiškai gautus produktus“ žuvininkystėje siūloma grįsti plaukiojančių laivų registracija, vėliava bei nors ir supaprastintomis bet adekvačiomis sąlygomis dėl nuosavybės, o sąlygas dėl igulos turėtų būti panaikintos.*

Siekiant aiškumo ir supaprastinimų taikant „pakankamai apdorotų arba perdirbtų produktų“ kriterijų, siūloma taikyti pridėtinės vertės metodą, įvertinant susitariančių šalių gamybos pajėgumus ir perdirbimo operacijas įgalinančias sukurti atitinkamo dydžio pridėtinę vertę. Taikant šį metodą, produktas, gautas perdirbant ar apdorojant kilmės statuso neturinčias importuotas žaliavas, kurios naudojamos šito produkto gamybai, bus laikomas kilmės statusą turinčiu produktu, jei šalyje – perdirbėjoje sukurta pridėtinė vertė yra ne mažesnė (t.y. didesnė arba lygi) už tam tikrą nustatytą viršutinę ribą, išreikštą pagaminto produkto grynujų gamybos sąnaudų procentiniu dydžiu.

Tikimasi, kad šis pakeitimas leis padaryti kilmės taisykles ne tik skaidresnėmis, bet ir labiau palankiomis plėtrai. Minimaliai reikalaujamos pridėtinės vertės dydis turi būti nustatytas pagrindus jį detalioje ekonomine analize, atsižvelgiant į Susitariančių šalių tikslus ir prekybos liberalizavimo lygį. Taigi, turėtų būti pagrįstai nustatytas minimalus pridėtinės vertės dydis, kuris neviršytų susitariančių, o ypač besivystančių šalių gamybos pajėgumų ir jų našumo ir to pačiu tai būtų pakankamai efektyviai atgrasanti priemonė nuo tariamo ar minimalaus žaliavų perdirbimo, t.y. nuo bandymų tam tikra prasme apeiti nustatytas kilmės taisykles arba nesąžiningai jomis pasinaudoti siekiant iš to patirti finansinę ir ekonominę naudą.

Nustatyti tokius optimalius rodiklius pakankamai sudėtinga ir greičiausiai skirtinguose prekių sektoriuose bei atitinkamuose susitarimuose jie gali būti skirtingi, pvz. pagal BLS galima nustatyti specifines mažiausias viršutines ribas mažiausiai išsivysčiusioms šalims, kurioms taikoma „Viskas, išskyrus ginklus“ programa. Taikant pridėtinės vertės metodą, kaip jau minėjau, skirtinguose prekių sektoriuose, tokiuose kaip maisto produktai, žuvis, tekstilės gaminiai, kuriems pagal šiuo metu nustatytą taisyklių sąrašą praktiškai netaikomas pridėtinės vertės metodas, perėjimas prie naujo kilmės nustatymo metodo gali smarkiai pakeisti produkto preferencinės kilmės nustatymo rezultatus, kurie atitinkamai įtakotų tarptautinę prekybą šių sektorių produktais.

Kokie tai būtų pasikeitimai šiandien sunku prognozuoti, o be to tai galėtų būti kito atskiro darbo tema, nes tokių prognozių pagrindimui reikėtų atlikti atitinkamą prekybos pokyčių

analizę. Kaip atrodytų taikoma pridėtinės vertės metodo taisyklė tekstilės gaminiais, pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė. Kilmės taisyklių lyginimas

SS pozicija	Produkto aprašymas	Kilmės neturinčių medžiagų perdirbimas, suteikiantis produktui kilmę (taikoma taisyklė)	Planuojama nustatyti taisyklė
5906	Gumuoti tekstilės audiniai, išskyrus audinius, klasifikuojamus 5902 pozicijoje: - Megzti arba nerti	Gamyba iš ⁷⁶ : - natūralių pluoštų, -cheminių štapelio pluoštų, nekarštų arba nešukuotų ar kitaip neparuoštų verpimui, arba cheminių edžiagų arba tekstilinės masės	Gamyba, kurioje: -visų panaudotų medžiagų vertė ne didesnė % ex-works kainos.

Lyginant gumuotiems tekstilės audiniams dabar taikomą taisyklę, reikia žinoti labai daug informacijos tiek apie žaliavas iš kurių gaminamas audinys, tiek apie gatavo gaminio sudėtį. Pagal nurodytą taisyklę neužtenka šalyje iš verpalų išausti audinį, jį nudažyti, ar pan. Audinio gamyba turi būti pradėta nuo pluošto ir tik atitinkamai apdirbus pluoštą, pvz. jį sukaršus, suverpus galima išausti audinį ir toliau taikant 5 įvadinę pastabą dėl iki 10 proc (ar atitinkamai kitokios sudėties verpalų 20 ar 30 proc) audinio sudėtyje esančių kitų pagrindinių tekstilės medžiagų svorio buvimo/nebuvimo, galima spręsti ar šis gumuotas tekstilės audinys įgijo šalies perdirbėjos kilmę.

Darytina prielaida, kad šios prekės kilmės nustatymui naudoti pridėtinės vertės nustatymo metodą būtų daug paprasčiau ir aiškiau, ir tikėtina, kad tai būtų didelis pasikeitimas tekstilės sektoriaus prekių kilmės nustatymui, kurio įtaka vienareikšmiškai sunku pasakyti ar duos tik

⁷⁶ Dėl specialių sąlygų gaminiais, pagamintiems iš tekstilės medžiagų mišinio, žiūrėti 5 įvadinę pastabą: 5.1.jei sąraše yra nuoroda į šią pastabą, sąrašo 3 stulpelyje pateiktos sąlygos netaikomos jokioms pagrindinėms tekstilės medžiagoms, panaudotoms produktui pagaminti, jei jos , kartu paėmus, sudaro 10 proc. ar mažiau bendro visų pagrindinių panaudotų tekstilės medžiagų svorio (pateiktas pagrindinių tekstilės medžiagų sąrašas).

5.3.Kai produktų sudėtyje yra „verpalų, pagamintų iš poliuretano,segmentuotų su elastiniais poliesterio segmentais, pozumentinių arba ne” leidžiama paklaida šiems verpalams yra 20 proc.

5.4. Kai prekėse yra,, ne platesnė kaip 5mm aliuminio folijos ar plastikinės plėvaželės, padengtos arba nepadengtos aliuminio milteliais, juostelė, suklijuojamatarp dviejų plastikinės plėvelės sluoksnių” ,leidžiama paklaida šiai juostelei yra 30 proc.

pozityvių laukiamų rezultatų tarptautinėje prekyboje.

3.2.2. Kumuliacijos zonos išplėtimas

Kadangi preferencinis režimas produktams suteikiamas pagal vienodų kilmės taisyklių taikymą, tai ir kumuliacija taikoma pagal tuos pačius preferencinius susitarimus, kurie pagrįsti vienodų kilmės taisyklių taikymu.

Laipsniškas visiškos kumuliacijos išplėtimas ir taikymas įvairiems preferenciniams susitarimams įmanomas, jei galima užtikrinti perdirbimo procesuose naudojamų medžiagų kilmės statuso atsekamumą.

Siekiant kumuliacijos sąlygų aiškumo ir vykdymo teisingumo, reikėtų vengti skirtingų kumuliacijos formų sugretinimo, kai tos pačios šalys įeina į skirtingus susitarimus, nes tai įneša daugiau painiavos ir sudaro sąlygas neteisingai nustatyti prekių kilmę, ir nepagrįstai naudotis preferencinių susitarimų teikiamomis lengvatomis. Kilmės taisyklės, bendros tam tikriems prekybos partneriams ir kuriuos jungia kumuliacijos zona, turėtų būti nustatytos viename bendrame tarptautiniame dokumente, kuriuo ir galėtų remtis preferenciniai susitarimai. Europos – Viduržemio jūros regiono valstybių zonoje tokiu dokumentu Komisija įvardina rengiamą prekybos partnerių regioninę konvenciją dėl prekių kilmės. PEM kumuliacija veiks pilnai, kai visos PAN-EURO-MED modelio šalys taikys vienodas kilmės protokoluose numatytas kilmės taisykles.⁷⁷

Kalbant apie regioninę kumuliaciją, tai tikėtina, kad jos ribos plėsis. Šiuo metu pagal BPS yra trys regioninės grupės, tačiau Komisija neatmeta galimybės nagrinėti klausimo dėl naujų grupių įsteigimo, jau esančių sujungimo ar išplėtimo. Dėl tokio kumuliacijos zonų vystymosi, pagal regionines kumuliacijos grupes susiję besivystančios ir mažiausiai išsivysčiusios šalys, atrastų papildomų galimybių padidinti savo ekonominį potencialą.

Siekiant paremti regioninę kumuliaciją, reikėtų pakeisti šiuo metu taikomą dvigubą kilmės statuso suteikimo šaliai, kuri yra tos grupės narė, kai reikalaujama atlikti daugiau nei nepakankamos operacijos ir didžiausią sukurtą pridėtinę vertę, paliekant vieną reikalavimą, pagrįstą tik pridėtinės vertės metodu, kuris naudojamas nustatant ar kilmės statuso neturinčių žaliavų perdirbimas yra pakankamas. Produktas būtų laikomas grupei priklausančios šalies kilmės statusą turinčiu produktu, jei atliktas galutinis kitų tos pačios grupės šalių kilmės medžiagų perdirbimas ir pridėtinė vertė bus didesnė už standartinį nustatytą procentinį dydį, kuris turėtų būti ženkliai mažesnis už tą, kuris taikomas tam pačiam produktui, kai jis gaminamas perdirbant kilmės statuso neturinčias žaliavas.

⁷⁷ PEM kumuliacija veiks pilnai, kai tarp visų susitarimuose numatytų šalių bus taikoma įstrižinė kumuliacija. Klausimas kada tai bus?

3.3. Muitinių Administracinis bendradarbiavimas ir atsakomybė

Visi preferenciniuose susitarimuose numatomi pakeitimai bei supaprastinimai galimi tik kartu nustatant ir tam tinkamas procedūras, kontrolę ir Susitariančių šalių kompetetingų institucijų bendradarbiavimą, kurios galėtų užtikrinti susitarimo sąlygų laikymą, užkirsti kelią pažeidimams ir pateisintų Susitariančių šalių teisėtus lūkesčius. Tai galima pasiekti tinkamai paskirsčius atsakomybę tarp ūkio subjektų atsakingų už prekių kilmės nustatymą bei deklaravimą, ir muitinių, kurios turi atlikti tinkamą kontrolę ir auditą.

Siekiant padėti importuotojui būti tikram dėl eksportuotojo pateiktos kilmės deklaracijos, į šių partnerių prekybinius sandorius turėtų būti įvestos specialios sąlygos dėl atitikties kilmės reikalavimams, įskaitant jų atsakomybę galimų pažeidimų atveju ir kita ne mažiau svarbi sąlyga,- galimybė kilmės dokumentus perduoti elektroninėmis priemonėmis.

Tam pasiekti, turėtų būti patikslintos importuotojų, kurie pageidauja taikyti preferencinį režimą eksportuotojų išduotais kilmės dokumentais, teisės ir pareigos, kurios leistų apibrėžti sąlygas, kurioms esant importuojančios šalies muitinės gali suabejoti nurodyta kilme ir gali reikalauti papildomų įrodymų, pagrindžiančių kilmės dokumente nurodytą prekių kilmę. Svarbu, kad importuotojas tinkamai suprastų ir vykdytų įrodinėjimo pareigą, jei muitinė suabejoja deklaruotos kilmės teisingumu. Ne mažiau svarbu numatyti aiškias veikimo kryptis ir atitinkamus procedūrinius veiksmus, kai atsakinga ir kompetetinga institucija savo ar importuotojo pageidavimu, gali prašyti eksportuojančios šalies atlikti vėlesnį kilmės įrodymo patikrinimą ir, kai muitinės turi teisę atsisakyti taikyti preferencinį režimą, nepažeidžiant importuotojo teisės kreiptis dėl apeliacinių procedūrų taikymo.

Vykdamas laisvosios prekybos sutartis, daugelis ūkio subjektų prekių kilmės įrodymui naudoja prekių kilmės deklaracijas sąskaitose arba kituose komerciniuose dokumentuose.

Atliekant vėlesnius kilmės dokumentų tikrinimus muitinės dažnai suabejoja būtent šiuose kilmės dokumentuose nurodoma prekių kilme ar jų autentiškumu. Siekiant sumažinti pažeidimų šioje srityje, būtų tikslinga atlikti išankstinę eksportuotojų, kurie nori ir turi teisę vykdyti konkrečius preferencinius susitarimus, registraciją eksportuojančioje šalyje. Tokie registruoti eksportuotojai būtų susipažinę su sąlygomis ir taisyklėmis taikomomis vykdamas atitinkamus susitarimus, jų laikymą apsprendžiančia kontrole ir taikoma atsakomybe bei turėtų galimybę įrodyti importuotojui, siekiant sumažinti pastarojo komercinę riziką, kad jis yra tikrai įregistruotas eksportuojančioje šalyje, o jo eksportuojamos prekės, pateikus naudojamas kilmės įrodymą pagrindžiančias standartines formas, arba elektroninius dokumentus ar standartizuotus elektroninio formato pranešimus,- turi nurodytos šalies (šalių grupės) kilmės statusą. Tokio

registro efektyviam darbui palaikyti, reikalingas informacijos apie preferencinio eksporto srautus tarp ūkio subjektų ir šalių eksportuotojų muitinių institucijų perdavimas, kuris sudarys galimybes, tinkamai preferencinių prekių kilmės vėlesnei kontrolei, atlikti. Disponavimas tokio pobūdžio informacija, palengvintų keitimasį informacija ir tarp Susitariančių šalių administracijų, atsakingų už preferencinės prekių kilmės kontrolę ir skatintų efektyvų bendradarbiavimą šioje srityje.

Minėtų institucijų veikla turėtų būti sustiprinta ir grindžiama rizikos analize, o siekiant išsaugoti konfidencialumą ir užkirsti kelią pažeidimams, keitimasis atitinkama informacija turi būti pateiktas importuojančios ar eksportuojančios šalies muitinėms naudojantis patikimomis elektroninėmis priemonėmis.

Kitas svarbus žingsnis, siekiant užtikrinti, kad atitinkamos valdžios institucijos tinkamai taikytų kilmės režimą ir glaudžiai bendradarbiautų užkertant kelią pažeidimams bei kovojant su jais,- būtų tinkamas šalies naudos gavėjos pajėgumų, t.y. galimybių tai atlikti, įvertinimas. Tokių galimybių įvertinimu ir šalies pasirengimu administruoti minėtus procesus gali būti laikoma, tai ar šalis turi toms funkcijoms atlikti tinkamą organizaciją, teisinį reglamentavimą bei veiklos pajėgumus ir galimybę laiku ir tinkamai užtikrinti Susitariančių šalių administracinį bendradarbiavimą.

Labai svarbia priemone, vykdant preferencinius susitarimus yra su preferencinėmis kilmės taisyklėmis susijusi informacija, mokymas ir techninė parama. Naujausia informacija ir mokymai, susiję su preferencinėmis prekių kilmės taisyklėmis, kurių turi būti laikomasi, įsipareigojimai, kurie turi būti vykdomi,- tai pačių šalių atsakomybė, o parama šalims naudos gavėjoms teikiama tiek regioniniu, tiek tarptautiniu (PPO, PMO) ar Bendrijos lygiu. Bendrijos techninė parama skiriama daugiausiai mažai išsivysčiusioms ir besivystančioms šalims⁷⁸, taip pat toms šalims, kuriose vyksta politiniai pertvarkymai⁷⁹.

Tokiuose mokymuose tenka dalyvauti ir Lietuvos muitinės atstovams teikiant paramą tiek prekių kilmės srityje⁸⁰, tiek ir prekių klasifikavimo bei muitinės vertės nustatymo aspektais.

3.4. Verslo sąlygų supaprastinimas

Svarbiu veiksmu, palengvinančiu prekių kilmės įrodymo adminisravimą Lietuvoje, manau galėtų būti:

- išplėtos galimybės prekių eksportuojamas gauti patvirtinto eksportuotojo statusą.

⁷⁸ Tadžikistanas, Kazachstanas ir kt.

⁷⁹ Ukraina, Moldova, Gruzija ir kt.

⁸⁰ Jau antri metai vienas Lietuvos muitinės pareigūnas dirba ilgalaikiu ekspertu Moldovoje.

Lietuvoje po įstojimo į ES, eksportuotojų turinčių patvirtinto eksportuotojo statusą sumažėjo 22 kartus, t.y. iki įstojimo į ES buvo 88 patvirtinti eksportuotojai, o 2006 m. tik 4 patvirtinti eksportuotojai. Ženklių pasikeitimą šioje srityje lėmė tai, kad Lietuvos užsienio prekybos partneriais didžiąja dalimi buvo ES šalys, o Lietuvai tapus vidine šalimi, prekių išvežimui į ES šalis jau nebetaikomas užsienio prekybos režimas, pagal kurį iki to laiko taikytas vykdant laisvosios prekybos sutartis.

Dabar Lietuvos eksportuotojams, vykdant šiuo metu galiojančias laisvosios prekybos sutartis atsirado galimybė tokiomis sąlygomis prekiauti su kitomis šalimis. ES teisės aktai ir atitinkamų sutarčių kilmės taisyklės reglamentuojantys protokolai nenumato griežtai reglamentuotų sąlygų įvykdymo, dėl galimybės gauti patvirtinto eksportuotojo statusą.

Šioje srityje susiduriame su situacija, kai nacionaliniai teisės aktai⁸¹, konkrečiai įvardindami aplinkybę, kad eksportuotojas turi dažnai ir reguliariai eksportuoti prekes, numato konkretų tokių siuntų skaičių, t.y. daugiau kaip 30 prekių siuntų per ketvirtį eksportuoti prekes, kurioms gali būti išduotas EUR.1 arba A.TR judėjimo sertifikatas per praėjusius kalendorinius metus. Toks griežtas siuntų kiekio nustatymas dažnai būna formalia priežastimi dėl kurios ūkio subjektas negali pasinaudoti laisvosios prekybos sutartyse numatytu tokios prekybos supaprastinimu ir palengvinimu.

Sąvoką „dažnai ir reguliariai“ galėtų apspręsti ne vien konkretus prekių siuntų skaičius, o ir kiti galimi alternatyvūs parametrai, kaip pavyzdžiui eksportuojamų prekių apimtys vertinė išraiška. Priklausomai nuo individualių prekių savybių (svorio, tūrio, prekių galiojimui ir transportavimui numatytų terminų bei atitinkamų sąlygų) jos gali būti gabenamos skirtingu transportu, dideliais kiekiais ir mažomis siuntomis, bet prekybos apimtys konkrečiomis prekėmis, tikėtina, dėl šių priežasčių mažai keisis.

Išvada: didėjant patvirtintų eksportuotojų kiekiui šalyje, žymia dalimi sumažėtų muitinių atliekamas kilmės dokumentų išdavimo administravimas, bei būtų palengvintos ūkio subjektų verslo sąlygos ir supaprastintos atliekamos muitinės formalumų procedūros.

⁸¹ Muitinės departamento 2004 m. birželio 30 d. įsakymas Nr.1B- 673 Dėl Muitinės departamento direktoriaus 2004 m. kovo 24 d. įsakymo Nr.1B-254 „Dėl patikimo eksportuotojo liudijimo išdavimo ir patikimo eksportuotojo priežiūros instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 49-1621.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išvados:

1. Lietuvai įstojus į ES, iš esmės pasikeitė vykdyta Lietuvos užsienio prekybos politika, nes visos iki to laiko galiojusios laisvos prekybos sutartys buvo denonsuotos ir Lietuva tapusi vidine ES šalimi pradėjo taikyti Bendrąją prekybos politiką bei prisijungė prie ES vykdomų laisvosios prekybos sutarčių.
2. Lietuvos prisijungimas prie ES vykdomų laisvosios prekybos sutarčių, suteikė stiprų impulsą Lietuvos užsienio prekybai, kuri pastaraisiais metais ypač suaktyvėjo su darbe nagrinėtomis laisvosios prekybos Viduržemio jūros regiono šalimis, Turkija ir Meksika.
3. Prekyboje su Turkija, Meksika ir ELPA šalimis eksportas auga sparčiau nei importas, o prekyboje su ELPA šalimis bei Meksika yra teigiamas prekybos balansas.
4. Remiantis užsienio valstybių ir po prekių muitinio įforminimo atliktų prekių kilmės tyrimų rezultatais, Lietuvos muitinėje 2002-2006 m. papildomai apskaičiuota 25,19 mln. Lt suma.
5. Atliekant kilmės tikrinimus nustatoma prekių kilmės šalies klastojimo ir apgaulės atvejų, todėl vykdant preferencinius susitarimus būtina ir toliau prekių kilmės dokumentus siųsti tikrinti į juos išdavusias šalis.
6. Kilmės taisyklių tobulinimas ir supaprastinimas, bei tarp šalių taikomos kumuliacijos išplėtimas – svarbus žingsnis liberalizuojant prekybą bei galimybė besivystančioms ir mažai išsivysčiusioms šalims pasinaudoti prekybos globalizacijos teikiamais privalumais.

Pasiūlymai:

1. EB Muitinės kodekso komiteto prekių kilmės skyriui bei kitoms institucijoms užsiimančioms preferencinės prekybos politikos formavimu, neatidėliotinai spręsti klausimus dėl sudėtingų kilmės taisyklių sąrašo supaprastinimo ir kilmės nustatymo kriterijų įvairovės mažinimo.
2. Tinkamai vykdyti ir organizuoti atsakingų institucijų administracinį bendradarbiavimą, užkertant kelią neteisėtiems preferencinės prekybos atvejams.
3. Lietuvos eksportuotojams sudaryti palankesnes bei prieinamesnes sąlygas (galimybes) gauti patvirtinto eksportuotojo statusą, siekiant supaprastinti muitinėje atliekamus formalumus.

Magistrantas

Rima Zabalevičienė

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Reglamentai

1. 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (OL L 302, 1992 10 19, p. 307-356).
2. 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantis tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, gyvendinimo nuostatas (OL L 253, 1993 10 11, p. 1—766).
3. 2000 m. rugsėjo 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2000 įvedantis išskirtines prekybos priemones, skirtas Europos Sąjungos stabilizavimo ir asociacijos procese dalyvaujančioms arba su juo susijusioms šalims ir teritorijoms, iš dalies keičiantis reglamentą (EB) Nr. 2820/98 ir panaikinantis reglamentus (EB) Nr. 1763/1999 ir (EB) Nr. 6/2000 (OL, L 240, 2000 09 23, p. 218-226).
4. 2001 m. birželio 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1207/2001 dėl tvarkos, skirtos palengvinti judėjimo sertifikatų EUR.1 išdavimą, deklaracijų sąskaitose bei formų EUR.2 parengimą ir kai kurių patvirtintų eksportuotojų leidimų išdavimą, numatytos nuostatose, reguliuojančiose lengvatinę prekybą tarp Europos bendrijos ir kai kurių šalių ir Reglamento (EEB) Nr. 3351/83 panaikinimo. OL L 165, 2001 6 21, p. 1—12.
5. 2001 m. lapkričio 15 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2302/2001 dėl Sutarties tarp EEB ir Andoros Kunigaikštystės. (OL L 310, 2001 11 28, p. 1—5).
6. 2001 m. lapkričio 27 d. Tarybos sprendimas Nr. 2001/822/EB dėl užjūrio šalių ir teritorijų asociacijos su Europos bendrija (OL, L 314, 2001 11 30 ir L 324, 2001 12 07).
7. 2001 m. gruodžio 10 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2501/2001, numatantis bendrųjų tarifų lengvatų sistemos taikymą nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2004 m. gruodžio 31 d. (OL L 346, 2001 12 31, p. 1). Reglamentas su paskutiniais pakeitimais, padarytais Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1828/2004 (OL L 321, 2004 10 22, p. 23).
8. 2005 m. birželio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 980/2005 dėl bendrųjų tarifų lengvatos taikymo. (OL L 196, 2006 07 18, p. 0003 – 0010.)

Sprendimai

9. 2002 m. vasario 28 d. Tarybos sprendimas dėl sutarties dėl bendradarbiavimo ir muitų sąjungos sudarymo tarp EEB ir San Marino Respublikos (OL L 84 2002 03 28).
10. 2006 m. sausio 31 d. EB ir Šveicarijos Jungtinio komiteto sprendimas Nr. 2/2006 iš dalies keičiantis 2 protokolo I lentelę, II lentelę, IV lentelės c dalį ir IV lentelės priedėlį (OL L 44, 2006 02 15, p. 21 – 15).
11. 2005 m. gruodžio 15 d. EB- Šveicarijos Jungtinio komiteto sprendimas Nr. 3/2005 iš dalies keičiantis Susitarimo 3 Protokolą dėl sąvokos „produktų kilmė“ apibrėžimo ir administracinio bendradarbiavimo metodų (OL L 45, 2006 02 15, p. 1-108).
12. 2006 m. gegužės 15 d. EB ir Turkijos asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/2006 dėl EB ir Turkijos asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/95 dėl galutinio Muitų sąjungos etapo įgyvendinimo 9 straipsnio įgyvendinimo (OL L 271, 2006 09 30, p. 58-30).
13. 1998 m. vasario 25 d. EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/98 dėl prekybos žemės ūkio produktais (OL 86, 1998 03 20).
14. 1999 m. liepos 8 d. Jungtinio komiteto, įkurto pagal sutartį tarp Europos anglies ir plieno Bendrijos ir Turkijos Respublikos dėl prekybos anglies ir plieno produktais, sprendimas Nr. 2/99 (OL L 212, 1999 08 02).

Komisijos komunikatai

15. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Prekyba ir vystymasis: padėti besivystančioms šalims pasinaudoti prekyba“. 2002 m. rugsėjo 18 d. KOM(2002) 513 galutinis.
16. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui KOM(2004)461, 2004 7 7.
17. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui dėl tekstilės gaminių ir drabužių sektoriaus ateities išsiplėtusioje Europos Sąjungoje – KOM(2003)649 galutinis.
18. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Prekyba ir vystymasis: padėti besivystančioms šalims pasinaudoti prekyba“. 2002 m. rugsėjo 18 d. KOM(2002) 513 galutinis.
19. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Kilmės taisyklės preferenciniuose prekybos susitarimuose Ateities gairės Briuselis, 2005 03 16 KOM(2005) 100 galutinis
20. Komisijos komunikatas tarybai, Europos Parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Europos Bendrijos komisija. Besivystančios šalys, tarptautinė prekyba ir darnus vystymasis: Bendrijos bendrųjų tarifų lengvatų (BLS) vaidmuo 2006-2015 m. Briuselis, 7.7.2004 KOM(2004) 461 galutinis.
21. Green paper on the future rules of origin in preferential trade arrangements. Brussels, 18 12 2003 COM (2003) 787 final.

Sutartys

22. Europos Bendrijos sutartis // V. Ž. 2004, Nr. 2 – 2
23. EEB ir Islandijos laisvosios prekybos sutartis (OL, L 301, 31/12/1972);
24. Laisvosios prekybos sutartis tarp EEB ir Norvegijos Karalystės (OL, L 171, 27/06/1973);
25. Laisvosios prekybos sutartis tarp EEB ir Šveicarijos Konfederacijos (OL, L 300, 31/12/1972);
26. Laikinasis susitarimas dėl prekybos ir su prekyba susijusių dalykų tarp EB ir buvusios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos (OL, L 124, 04/05/2001),
27. Laikinasis susitarimas dėl prekybos ir su prekyba susijusių dalykų tarp EB ir Kroatijos Respublikos (OL, L 330, 14/12/2001).
28. Bendradarbiavimo sutartis tarp EEB ir Alžyro liaudies demokratins Respublikos (OL, L 263, 27/09/1978);
29. Europos – Viduržemio jūros šalių sutartis, steigiantu Asociaciją tarp EB ir jų šalių narių ir Egipto Respublikos (OL, L 345, 31/12/2003);
30. ES – Izraelio asociacijos sutartis (OL, L 147, 21/06/2000);
31. ES – Jordanijos asociacijos sutartis (OL, L 129, 15/05/2002);
32. ES – Libano laikinasis susitarimas (OL, L 262, 30/09/2002);
33. ES – Maroko asociacijos sutartis (OL, L 70, 18/03/2000);
34. ES – Palestinos laikinasis susitarimas(OL, L 187, 16/7/1997);
35. EB – Sirijos bendradarbiavimo sutartis (OL, L 269, 27/09/1978);
36. ES – Tuniso asociacijos sutartis (OL, L 97, 30/03/1998);
37. Kotonų sutartis (OL, L 65, 08/03/2003);
38. Sutartis tarp EB ir Danijos Vyriausybės ir Farerų salų (OL, L 65, 22/02/1997);
39. Sutartis dėl kilmės taisyklių (OL L 336, 1994 12 23)
40. Sutartis, steigianti asociaciją tarp Europos bendrijos ir Čilės Respublikos (OL, L 352, 30/12/2002);

41. Laikinasis susitarimas dėl prekybos ir su prekyba susijusiu dalyku tarp Europos bendrijos ir Meksikos (OL, L 157, 30/06/2000 ir OL, L 245, 29/09/2000) ;
42. Europos bendrijos ir Pietų Afrikos Respublikos sutartis dėl prekybos, išvystymo ir bendradarbiavimo (OL, L 311, 04/12/1999);
43. Sutartis tarp Europos ekonominės bendrijos ir Andoros Kunigaikštystės (OL L 374, 31/12/1990).
44. 1995 m. gruodžio 22 d. EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimas Nr. 1/95 dėl muitų sąjungos galutinės stadijos įgyvendinimo (OL L 035, 13/02/1996);
45. 2001 m. kovo 28 d. EB – Turkijos muitinių bendradarbiavimo komiteto sprendimas Nr. 1/2001 pakeičiantis sprendimą Nr. 1/96, išdėstanti detalias EB – Turkijos Asociacijos Tarybos sprendimo Nr. 1/95 taikymo nuostatas (OL L 98, 7/04/2001).

Specialioji literatūra

1. Vilpišauskas R. Regioninė integracija Europoje: Baltijos šalių ekonominio bendradarbiavimo analizė // Politologija. 1999.
2. Vėlyvis J. Europos sutartis, –Vadovas studentui ir verslininkui, VGTU, V., 2000, 393
3. Meunier S., Nicolaidis K. Who speaks for Europe? The delegation of trade authority in the EU//Journal of the Common Market Studies, Vol. 37, No. 3
4. Tatham A. Europos Sąjungos teisė// Vilnius: Eugrimas, 1999.

Leidiniai

46. Lietuvos statistikos departamento leidinys „Užsienio prekyba, 2004“ (CD).

Interneto adresai:

47. <http://db.stat.gov.lt/sips/Database/sipslt/databasetree.asp> Lietuvos statistikos departamentas
48. http://www.urm.lt/l.php?tmpl_into=middle&tmpl_id=142&e_id=4 Užsienio prekybos politika
49. http://ec.europa.eu/trade/issues/global/gsp/index_en.htm. Generalised System of Preferences
50. <http://ec.europa.eu/trade> DG Trade Statistics. European Union in the world. EU imports from Developing countries and LDCs.
51. <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11957E/word/11957E.doc> Romos sutartis.
52. http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ilgalaik_ukio.php Lietuvos ekonomikos plėtros iki 2015 ilgalaikė strategija.
53. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1122> užsienio prekybos duomenys.

SANTRAUKA

Magistrantas: Rima Zabalevičienė

Baigiamojo darbo tema: Prekių kilmės kontrolės teisinių ir organizacinių aspektų analizę LR muitinėje.

Raktiniai žodžiai: Prekės, užsienio prekyba, prekių kilmės šalis, preferencija, kilmės sertifikatas.

Darbo vadovas: Doc.dr. J.Radžiukynas

Darbas parašytas 2007 metais Vilniuje. Magistro baigiamojo darbo apimtis – 80 puslapių. Darbą sudaro įvadas, trys dalys, darbo rezultatai pateikiami suformuluojant išvadas ir pasiūlymus. Darbe pateikta: 17 paveikslų, 3 lentelės. Pabaigoje pateikiamas literatūros sąrašas, santraukos bei 9 priedai.

Europos Sąjungos sudaryti preferenciniai susitarimai su trečiosiomis šalimis importuojant atitinkamos kilmės šalies prekes, leidžia joms taikyti sumažintą, ar net 0 proc. importo maito tarifą. Taip skatinamas Susitariančių šalių ekonomikos augimas. Preferencijos taikomos prekėms, kurios numatytos atitinkamuose susitarimuose ir atitinka preferencinės prekybos prekių kilmės taisykles. Kadangi Lietuva yra Europos Sąjungos narė, mūsų šaliai yra aktualūs preferencinių susitarimų taikymo ypatumai, sąlygos ir perspektyvos.

Magistro baigiamojo darbo tikslas yra kompleksiškai išanalizuoti teisinius ir organizacinius prekių kilmės kontrolės reglamentavimo principus, teorinius bei praktinius aspektus ir atskleisti praktines jų įgyvendinimo spragas bei problemas.

Darbe keliami uždaviniai: išnagrinėti ES preferencinių prekybos susitarimų teisinio reglamentavimo sistemą, jų įtaką prekių importui ir eksportui, atskleisti prekių kilmės esmę ir jos nustatymo metodus bei kontrolės formas, atlikti prekių kilmės tikrinimo ir kontrolės analizę Lietuvos muitinėje ir nustatyti trūkumus taikant prekių kilmės kontrolę bei apibendrinti taikomus prekių kilmės kontrolės teisinius ir organizacinius aspektus ir numatyti jų tobulinimo kryptis.

Darbe naudojami teorinės medžiagos analizės ir sintezės, monografinis, grafinio vaizdavimo, statistikos duomenų analizės ir sintezės metodai. Remiamasi tiek oficialiais, tiek antriniais informacijos šaltiniais. Teiginiai iliustruojami statistiniais duomenimis, sudaromos diagramos, pateikiami pavyzdžiai.

SUMMARY

Graduate student: Rima Zabalevičiene

Subject of conclusive work: The evolution of juridical and organizational dimensions of control of proof of origin in customs of Lithuania.

Key words: goods, foreign trade, country of origin, preference, certificate of origin.

Leader of work: Doc. dr. J.Radžiukynas

The work was produced in Vilnius, in 2007. Scope of this conclusive work is 80 pages. The work consists of introduction, three parts and is concluded by giving conclusions and proposals. The report of work are 17 pictures, 3 tables in this work, as well as list of literature, summary and 9 annexes.

Preferential arrangements of EU with the third countries importing some products with origin, allow to use reduced tariff or 0 % rate of duty of import. So it is the prime to pump the developing of economy of contracting parties. The preferences are applied to products which are covered by respective agreements and adequate the rules of origin in preferential trade. Lithuania is the member of EU so it is actual for our country the use of general peculiarity of preferential origin, conditions and perspectives.

Goal of this conclusive work is the integrated analyse of juridical and organizational control of proof of origin, theoretical and practical aspects and the point is to show the practical breaches and problems of their realization.

Tasks are raised in this work is to study the preferential agreements of trade of EU, the systems of regulation, their influence for import and export, to show the substantiality of origin, methods, forms of control and evolution of control in Lithuanian customs and to establish directions of their perfection.

The aim of this work was reached by the analysis and synthesis on theoretical, repository and statistical material. In conclusion work were used some methods, such as monographic, graphic symbol, analysis and synthesis.

PRIEDAI

1 PRIEDAS
PREFERENCINĖS SUTARTYS 2007-09-25

ŠALIS	SUTARTYS
Afganistanas	BPS
Airija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Albanija	VAKARŲ BALKANAI
Alžyras	EURO-VID, BPS
Amerikos Samoa	BPS
Andora	MS
Angilija	UŠT, BPS
Angola	AKR, BPS
Antarktis	UŠT BPS
Antigva ir Barbuda	AKR, BPS
Argentina	BPS
Armėnija	BPS
Aruba	UŠT BPS
Australija	
Austrija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Azerbaidžanas	BPS
Bahamų salos	AKR, BPS
Bahreinas	BPS
Baltarusija	BPS laikinai netaikoma
Bangladešas	BPS
Barbadosas	AKR, BPS
Belgija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Belizas	AKR, BPS
Beninas	AKR, BPS
Bermudai	BPS
Bolivija	BPS
Bosnija ir Hercegovina	VAKARŲ BALKANAI
Botsvana	AKR, BPS
Bouvet sala	BPS
Brazilija	BPS
Britų Indijos vandenyno sritis	UŠT, BPS
Brunėjus	BPS
Bulgarija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Burkina Fosas	AKR, BPS
Burundis	AKR, BPS
Butanas	BPS
Buvusios Jugoslavijos Respublika Makedonija	VAKARŲ BALKANAI
Centrinės Afrikos Respublika	AKR, BPS
Čadas	AKR, BPS
Čekijos respublika	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Čilė	LOTYNŲ AMERIKA
Danija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Dominika	AKR, BPS
Dominikos respublika	AKR, BPS
<i>Drambio Kaulo krantas</i>	AKR, BPS
Džibutis	AKR, BPS
Egiptas	EURO – VID, BPS
Ekvadoras	BPS
Eritrėja	AKR, BPS
Estija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Etiopija	AKR, BPS
Foklendo salos	UŠT, BPS

Farerų salos	KITOS
Fidžis	AKR, BPS
Filipinai	BPS
Gabonas	AKR, BPS
Gajana	AKR, BPS
Gana	AKR, BPS
Gibraltaras	BPS
Graikija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Grenada	AKR, BPS
Grenlandija	UŠT, BPS
Gruzija	BPS
<i>Guamas</i>	BPS
Gvatemala	BPS
Gvinėja	AKR, BPS
Gvinėja-Bisau	AKR, BPS
Haitis	AKR, BPS
<i>Heardo ir MC Donaldo salos</i>	BPS
Hondūras	BPS
Honkongas	
Indija	BPS
Indonezija	BPS
Irakas	BPS
Iranas	BPS
Islandija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Ispanija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Italija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Izraelis	EURO – VID
Jamaika	AKR, BPS
Japonija	
Jemenas	BPS
Jordanija	EURO – VID, BPS
Jungtinė karalystė	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Jungtinės Amerikos Valstijos	
Jungtiniai Arabų Emyratai	BPS
Jungtinių valstijų mažosios aplinkinės salos	BPS
Juodkalnija	VAKARŲ BALKANAI
Kaimanų salos	UŠT, BPS
<i>Kalėdų sala</i>	BPS
Kambodža	BPS
Kamerūnas	AKR, BPS
Kanada	
Kataras	BPS
Kazachstanas	BPS
Kenija	AKR, BPS
Kinija	BPS
Kipras	EURO – VID, BPS
Kirgizija	BPS
Kiribatis	AKR, BPS
Kokoso salos	BPS
Kolumbija	BPS
Komorai	AKR, BPS
Kongas	AKR, BPS
Kongo demokratinė respublika	AKR, BPS
Korėja (pietu)	
Korėjos LDR (šiaurės)	
Kosta Rika	BPS

Kroatija	VAKARŲ BALKANAI
Kuba	BPS
Kuko salos	AKR, BPS
Kuveitas	BPS
Laosas	BPS
Latvija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Lenkija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Lesotas	AKR, BPS
Libanas	EURO – VID, BPS
Liberija	AKR, BPS
Libija	BPS
Lichtenšteinas	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Lietuva	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Liuksemburgas	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Makao	BPS
Madagaskaras	AKR, BPS
<i>Mayotte'as</i>	UŠT, BPS
Malaizija	BPS
Malavis	AKR, BPS
Maldyvai	BPS
Malis	AKR, BPS
Malta	EURO – VID
Marianos šiaurinės salos	BPS
Marokas	EURO – VID, BPS
Maršalo salos	AKR, BPS
Mauricijus	AKR, BPS
Mauritanija	AKR, BPS
Meksika	LOTYNŲ AMERIKA, BPS
Melilija	KITOS
Mikronezija	AKR, BPS
Mianmaro Sąjunga	BPS
Moldova	BPS
Mongolija	BPS
Montserratas	UŠT, BPS
Mozambikas	AKR, BPS
Namibija	AKR, BPS
Naujoji kaledonija	UŠT, BPS
Naujoji Zelandija	
Nauru	AKR, BPS
Nepalas	BPS
Nyderlandai	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Nyderlandų Antilai	UŠT, BPS
Nigerija	AKR, BPS
Nigeris	AKR, BPS
Nikaragva	BPS
<i>Niue</i>	AKR, BPS
Norfolko sala	BPS
Norvegija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Okupuotos palestinios teritorijos	EURO – VID
Omanas	BPS
Pakistanas	BPS
Palau	AKR, BPS
Panama	BPS
Papua naujoji Gvinėja	AKR, BPS
Paragvajus	BPS
Peru	BPS

Pietų Afrikos Respublika	PIETŲ AFRIKA, BPS
Pietų Džordžija ir Pietų Sendvičo salos	UŠT, BPS
<i>Pitcairno salos</i>	UŠT, BPS
Portugalija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Prancūzija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Prancūzijos pietų ir antarkties sritys	UŠT, BPS
Prancūzijos Polinezija	UŠT, BPS
Pusiaujo Gvinėja	AKR, BPS
<i>Rytų Timoras</i>	BPS
Ruanda	AKR, BPS
Rumunija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Rusijos federacija	BPS
Saliamono salos	AKR, BPS
<i>Salvadoras</i>	BPS
Samoa	AKR, BPS
San Marinas	MS
San Tomė ir Prinsipė	AKR, BPS
Saudų Arabija	BPS
Seišeliai	AKR, BPS
Senegalas	AKR, BPS
Sent Kristoferis ir nevis	AKR, BPS
Sent Lusija	AKR, BPS
<i>Sen Pjeras ir Mikelonas</i>	UŠT, BPS
Sent Vinsentas ir Grenadinai	AKR, BPS
Serbija	VAKARŲ BALKANAI
Seuta	KITOS
Siera Leonė	AKR, BPS
Singapūras	
Sirija	EURO – VID, BPS
Slovakija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Slovėnija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Somalis	AKR, BPS
Sudanas	AKR, BPS
Suomija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Surinamas	AKR, BPS
Svazilandas	AKR, BPS
Šri Lanka	BPS
Šv. Elenos sala	UŠT, BPS
Švedija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Šveicarija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Tadžikistanas	BPS
Tailandas	BPS
Taivanas	
Tanzanija	AKR, BPS
Togas	AKR, BPS
Tokelau	BPS
Tonga	AKR, BPS
Trinidadas ir Tobagas	AKR, BPS
Tunisas	EURO – VID, BPS
Turkija	MS, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Turkmėnistanas	BPS
Turkso ir Caicoso salos	UŠT, BPS
Tuvalu	AKR, BPS
Uganda	AKR, BPS
Ukraina	BPS
Urugvajus	BPS

Uzbekistanas	BPS
Vanuatu	AKR, BPS
Vatikanas	
Venesuela	BPS
Vengrija	PAN – EUROPINĖ SISTEMA
Vietnamas	BPS
Virdžinijos salos (Brit.)	UŠT, BPS
Virdžinijos salos (JV.)	BPS
Vokietija	EEE, PAN – EUROPINĖ SISTEMA, EURO-VID
Valizas ir Futuna salos	UŠT, BPS
Zambija	AKR, BPS
Zambija	AKR, BPS
<i>Žalasis kyšulys</i>	AKR, BPS

Sutrumpinimai: BPS – Bendroji preferencijų sistema, AKR – Afrikos, Karibų baseino ir ramiojo vandenyno šalys, MS – Muitų Sąjunga, EEE – Europos Ekonominė Erdvė, EURO – VID – Euro – Viduržemio jūros (baseino) partnerystė, UŠT – Užjūrio šalys ir teritorijos

2 PRIEDAS

Prekėmis, visiškai išgautomis ar pagamintomis vienoje šalyje laikomos šios prekės⁸²:

1. tos šalies teritorijoje išgauti mineraliniai produktai;
2. šalyje išauginti augalinės kilmės produktai;
3. joje gimę ir užaugę gyvi gyvūnai;
4. produktai, gauti iš šalyje užaugintų gyvūnų;
5. žvejybos arba medžioklės produktai;
6. jūrų žvejybos produktai ir kiti produktai, laivų, registruotų toje šalyje ir plaukiojančių su tos šalies vėliava, sugauti arba išgauti jūroje, kuri neįeina į šalies teritorinius vandenius;
7. prekės, išgautos arba pagamintos plaukiojančiose įmonėse iš tos šalies kilmės produktų, nurodytų šios dalies 6 punkte, jeigu tokios plaukiojančios įmonės registruotos toje šalyje ir plaukioja su jos vėliava;
8. produktai, išgauti iš jūros dugno arba podugnio, esančio už teritorinės jūros ribų, jeigu ta šalis turi išimtinės teises eksploatuoti šį jūros dugną arba podugnį;
9. gamybos operacijų metu susidariusios atliekos ir laužas bei naudoti gaminiai, surinkti toje šalyje ir tinkami tik žaliavoms regeneruoti;
10. prekės, pagamintos arba pradėtos gaminti toje šalyje vien tik iš ankstesniuose punktuose nurodytų prekių ar jų darinių.

3 PRIEDAS

⁸² BMK 23 str.

Nepakankamu kilmės statusui įgyti produktų apdorojimu arba perdirbimu laikomos operacijos

Operacija	Operacijų apibūdinimas, pavyzdžiai
Operacijos, kuriomis siekiama išsaugoti produktų būklę jų gabenimo ir saugojimo metu	ventiliacija, išskleidimas, džiovinimas, atšaldymas, laikymas sūryme, sieros dioksido ar kituose vandeniniuose tirpaluose, sugadintų dalių šalinimas ir kitos panašios operacijos
Paprastos operacijos	dulkių šalinimas, produktų persijojimas ar perrinkimas, rūšiavimas, klasifikavimas, derinimas (įskaitant gaminių rinkinių sudarymą), plovimas, dažymas, pjaustymas
Pakavimas	pakuočių keitimas, krovinių perskirstymas ir surinkimas, paprastas išpilstymas į butelius, flakonus, sukrovimas į krepšius, dėžes, pritvirtinimas prie lentų ar plokščių ir pan. bei visos kitos įprastinės operacijos
Ženklinimas	skiriamųjų ženklų, etikečių ir pan. tvirtinimas ant produktų ar jų pakuočių
Maišymas	paprastas skirtingų ar vienodų rūšių produktų maišymas, jei vienas ar daugiau mišinio komponentų neatitinka preferencijos gavimo sąlygų,
Surinkimas	paprastas produktų dalių surinkimas siekiant gauti užbaigtą produktą
Tekstilės pramonės operacijos	Lyginimas, spaudimas
Cukraus gamybos operacijos	Cukraus dažymo ar gabalinio cukraus formavimo operacijos
Vaisių, daržovių apdirbimas	Jų lupimas, išlukštenimas, kauliukų išėmimas
Galandimas	Paprastas tekinimas ar galandimas

Nepakankamu perdirbimu ar apdorojimu laikomas ir dviejų ar daugiau aukščiau išvardintų operacijų derinys ir gyvulių skerdimas

4 PRIEDAS

1. 1.5.2004 20.6.2006 *)	2. EC CE	3. LITHUANIA LITUANIE	4. 055 LT
5. Territorial Customs offices Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys			
6. Customs Department A. Jakšto 1/25 LT-2600 VILNIUS LITHUANIA Tel : (370-5) 266 60 69, (370-5) 266 60 68 Fax: (370-5) 266 60 05			
7. <div style="text-align: center; border: 1px solid black; width: fit-content; margin: 0 auto; padding: 5px;">Valid until / valable jusqu'au : 30.6.2006</div> <p>The stamp bears the following inscriptions : "LIETUVOS MUITINĖ" (Lithuanian Customs) in the upper part of the circle; the customs mark in the central part; a three-digit number indicating the customs officer and one alphabetic character on each side indicating the customs office- below the customs mark; "LT" - the code of the Republic of Lithuania.</p> <p>Le cachet contient les inscriptions suivantes: "LIETUVOS MUITINĖ" (Douanes lituaniennes) dans la partie supérieure du cercle; l'emblème des douanes dans la partie centrale; un numéro à trois chiffres indiquant l'officier des douanes et un caractère alphabétique de chaque côté indiquant le bureau de douane- en dessous de l'emblème des douanes; "LT" -le code de la République de Lituanie.</p> <div style="text-align: center; border: 1px solid black; width: fit-content; margin: 10px auto; padding: 5px;">*) FROM 1.7.2006 :</div> <p>Examples / Exemples :</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start;"> <div style="text-align: center;"> <div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center; margin-bottom: 5px;">*)</div> </div> <div style="text-align: center;"> <div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center; margin-bottom: 5px;">*)</div> </div> </div> <p>The stamp is a circle of 3,4 cm comprising:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inscription „LIETUVOS MUITINĖ“ on the top part of its internal space; - in the middle of the top part - the element of the Lithuanian Customs mark (on the background of a shield - Vytis, beyond the shield - the crossed staffs of Hermes the ends of which run outside the limits of the circle); - in the middle of the stamp - an alterable date (YYYY-MM-DD) (e.g. 2006-07-01); - lower, below the box of the date - a unique stamp number consisting of one letter of the Latin alphabet (may be A; M; P; or V), a dash and three-digit serial number (e.g. A-001; M-002); <p style="text-align: right;">- below the number, on the bottom part of the stamp (at the bottom of the internal space of the circle) - the code of a customs office from the Classification of customs offices used in the New Computerised Transit System);</p> <ul style="list-style-type: none"> - on both sides of the office code - „LT“ (code of the Republic of Lithuania); - security signs (asterisks, dashes, other elements) are also present. <div style="text-align: right; margin-top: 20px;">Page 055M001</div>			

6 PRIEDAS

Forma patvirtinta Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
 generalinio direktoriaus 2005 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 1B-313

(pirmoji pusė)

MOVEMENT CERTIFICATE

1. Exporter (Name, full address, country)	EUR-MED No. A 000000		
	See notes overleaf before completing this form.		
3. Consignee (Name, full address, country) (Optional)	2. Certificate used in preferential trade between and <small>(Insert appropriate countries, groups of countries or territories)</small>		
	4. Country, group of countries or territory in which the products are considered as originating	5. Country, group of countries or territory of destination	
6. Transport details (Optional)	7. Remarks ☐ Cumulation applied with..... (Name of the country/countries) ☐ No cumulation applied. <small>(Insert X in the appropriate box)</small>		
8. Item number; Marks and numbers; Number and kind of packages ⁽¹⁾ ; Description of goods	9. Gross mass (kg) or other measure (litres, m ³ , etc.)	10. Invoices (Optional)	
11. CUSTOMS ENDORSEMENT Declaration certified Export document ⁽²⁾ FormNo. Of..... Customs office Issuing country or territory Place and date (Signature)		12. DECLARATION BY THE EXPORTER I, the undersigned, declare that the goods described above meet the conditions required for the issue of this certificate. Place and date (Signature)	

⁽¹⁾ If goods are not packed, indicate number of articles or state « in bulk » as appropriate.

⁽²⁾ Complete only where the regulations of the exporting country or territory require.

7 PRIEDAS

Prekių kilmės sertifikatas Forma A⁸³

1. Goods consigned from (exporter's business name, address, country)		Reference No			
2. Goods consigned to (consignee's name, address, country)		GENERALIZED SYSTEM OF PREFERENCES CERTIFICATE OF ORIGIN (Combined declaration and certificate) FORM A			
		Issued in (country) <small>See notes overleaf</small>			
3. Means of transport and route (as far as known)		4. For official use			
5. Item number	6. Marks and numbers of packages	7. Number and kind of packages; description of goods	8. Origin criterion (see notes overleaf)	9. Gross weight or other quantity	10. Number and date of invoices
11. Certification It is hereby certified, on the basis of control carried out, that the declaration by the exporter is correct.		12. Declaration by the exporter The undersigned hereby declares that the above details and statements are correct; that all the goods were produced in (country) and that they comply with the origin requirements specified for those goods in the generalized system of preferences for goods exported to (importing country)			
..... <small>Place and date, signature and stamp of certifying authority</small>	 <small>Place and date, signature of authorized signatory</small>			

⁸³ BMKJN 17 Priedas

8 PRIEDAS

Svarbiausi importo⁸⁴ partneriai 1999-2006 m.

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso	mlrd. Lt	20,09	21,45	18,50	20,87	24,24	27,47	29,43	34,38	43,15	53,27
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
ES	mlrd. Lt	9,66	11,07	9,34	9,81	11,61	13,60	14,18	21,75	25,58	33,33
	%	48,1	51,6	50,5	47,0	47,9	49,5	48,2	63,3	59,2	62,5
NVS	mlrd. Lt	5,79	5,01	4,21	6,27	6,85	6,58	7,31	9,17	13,43	14,88
	%	28,9	23,4	22,8	30,0	28,6	24,0	24,8	26,7	31,1	27,9
Lenkija	mlrd. Lt	1,11	1,32	1,23	1,28	1,54	1,73	1,91	2,63	3,58	5,07
	%	5,5	6,2	6,7	6,1	6,4	6,3	6,5	7,7	8,3	9,5
Vokietija	mlrd. Lt	3,87	4,39	3,35	3,53	4,58	5,22	5,29	5,77	6,53	7,91
	%	19,3	20,5	18,1	16,9	18,9	19,0	18,0	16,8	15,2	14,9
Latvija	mlrd. Lt	0,65	0,86	0,86	0,83	1,04	1,04	1,11	1,32	1,68	2,54
	%	3,3	4,0	4,7	4,0	4,3	3,8	3,8	3,8	3,9	4,8
Danija	mlrd. Lt	0,92	1,3	0,95	0,90	1,01	1,11	1,08	1,24	1,29	1,53
	%	4,6	4,8	5,1	4,3	4,2	4,0	3,7	3,6	3,0	2,9
Švedija	mlrd. Lt	0,67	0,83	0,68	0,77	0,80	1,05	1,4	1,15	1,48	1,78
	%	3,4	3,9	3,7	3,7	3,3	3,8	3,5	3,4	3,4	3,3
Prancūzija	mlrd. Lt	0,53	0,64	0,54	0,63	0,70	0,84	1,01	1,11	1,19	1,68
	%	2,6	3,0	2,9	3,0	2,9	3,1	3,4	3,2	2,8	3,2
Italija	mlrd. Lt	0,59	0,71	0,63	0,57	0,73	1,02	0,95	1,11	1,27	1,79
	%	3,0	3,3	3,0	2,7	3,0	3,7	3,2	3,2	3,0	3,4
Rusija	mlrd. Lt	4,87	4,17	3,59	5,54	6,02	5,67	5,42	7,90	12,0	12,97
	%	24,3	19,5	19,4	26,5	24,8	20,7	18,4	22,9	27,8	24,4
Ukraina	mlrd. Lt	0,40	0,38	0,20	0,26	0,32	0,47	1,04	0,51	0,51	0,72
	%	2,0	1,8	1,1	1,3	1,4	1,7	3,5	1,5	1,2	1,35
Baltarusija	mlrd. Lt	0,43	0,39	0,36	0,32	0,42	0,38	0,77	0,66	0,75	0,94
	%	2,2	1,8	2,0	1,6	1,8	1,4	2,6	1,9	1,7	1,7
JAV	mlrd. Lt	0,48	0,56	0,55	0,32	0,46	0,37	0,56	0,54	0,84	0,85
	%	2,4	2,6	0,3	1,6	1,9	1,4	1,9	1,6	1,9	1,6
Kinija	mlrd. Lt	0,03	0,05	0,06	0,07	0,16	0,26	0,38	0,81	1,00	1,27
	%	0,2	0,3	0,4	0,4	0,7	0,9	1,3	2,3	2,3	2,4

Autoriaus parengta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

⁸⁴ Importuotos prekės pagal valstybes paskirstytos pagal valstybę siuntėją.

9 PRIEDAS

Pagrindiniai ekonominės ir socialinės raidos rodikliai 1996–2006 m.

	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>1998</u>	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>
Vidutinis metinis gyventojų skaičius, tūkst.	3601,6	3575,1	3549,3	3524,2	3499,5	3481,3	3469,1	3454,2	3435,6	3414,3	3394,1
Nedarbo lygis (gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis), %	...	14,1	13,2	14,6	16,4	17,4	13,8	12,4	11,4	8,3	5,6
Infliacija (gruodžio mėn., palyginti su praėjusių metų gruodžio mėn.), %	13,1	8,4	2,4	0,3	1,4	2,0	-1,0	-1,3	2,9	3,0	4,5
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Lt	618,2	778,1	929,8	987,4	970,8	982,3	1013,9	1072,6	1149,3	1276,2	1495,7
Šalies ūkio darbuotojų vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis, Lt	466,7	576,6	683,7	722,4	692,2	699,4	728,4	786,4	835,5	916,7	1092,9
Šalies ūkio darbuotojų realiojo darbo užmokesčio indeksai, %	103,3	113,4	112,8	105,0	94,9	99,6	103,8	109,2	104,9	106,8	114,9
Vidutinė senatvės pensija, Lt	192,43	242,62	287,82	310,16	312,54	317,61	323,05	340,50	371,55	420,29	476,88
Bendrosios žemės ūkio produkcijos indeksai to meto kainomis, %	112,6	108,6	94,8	85,5	105,4	95,0	107,4	107,7	99,6	102,9	87,1
Visos pramonės produkcijos (be PVM ir akcizo) indeksai to meto kainomis, %	...	103,3	108,2	88,8	102,2	116,0	103,1	116,1	110,8	107,1	107,3
Šalies teritorijoje atliktų statybos darbų savo jėgomis indeksai to meto kainomis, %	...	118,6	123,1	90,7	82,0	106,8	121,9	127,9	107,3	111,5	121,4
Mažmeninės prekybos įmonių, įskaitant prekybą variklinėmis transporto priemonėmis ir motociklais, jų techninę priežiūrą ir remontą, automobilių de-	109,7	90,3	112,9	107,2	112,5	114,3	109,3	115,2	114,1

	<u>1996</u>	<u>1997</u>	<u>1998</u>	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u>	<u>2005</u>	<u>2006</u>
galų mažmeninę prekybą, apyvartos indeksai to meto kainomis, %											
Eksportas, mlrd. Lt	10,6	12,8	12,9	11,0	14,2	17,1	19,1	21,3	25,8	32,8	38,9 ¹
Importas, mlrd. Lt	15,5	20,1	21,4	18,5	20,9	24,2	27,5	29,4	34,4	43,2	53,3 ¹
Balansas, mlrd. Lt	-4,9	-7,3	-8,5	-7,5	-6,7	-7,1	-8,4	-8,1	-8,6	-10,4	-14,4 ¹
Tiesioginės užsienio investicijos, metų pradžioje, mln. Lt	1406,4	2801,2	4162,5	6501,2	8252,1	9337,3	10661,9	13183,8	13699,4	16192,6	123895,8
Bendrasis vidaus produktas, to meto kainomis, mln. Lt	32740	39998	44699	43667	45674	48585	51971	56804	62587	71200 ²	81991
Bendrojo vidaus produkto pokyčiai,%	5,1	8,5	7,5	-1,5	4,1	6,6	6,9	10,3	7,3	7,6 ²	7,5
Bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, to meto kainomis, Lt	9090	11188	12594	12391	13052	13956	14981	16445	18217	20854 ²	24157

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas